

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE PENALE ȘI CRIMINOLOGIE APLICATĂ
CATEDRA ȘTIINȚE JURIDICE ȘI SECURITATE CRIMINOLOGICĂ

APROBAT

la ședința Catedrei

_____ 2014

Șef catedră,
V. Guțuleac, dr. prof. univ.

NOTE DE CURS
Drept civil. Partea specială

Autor:
Angelina Tălămbuță,
drd., lector superior

Chișinău 2014

TEMA I. PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA OBLIGAȚIILOR CIVILE

1. **Noțiune, terminologie, definiție**
2. **Apariția și evoluția istorică a noțiunii de obligație**
3. **Elementele raportului juridic de obligație**
4. **Clasificarea obligațiilor**

1. **Noțiune, terminologie, definiție**

Teoria generală a obligațiilor este cheia de boltă a dreptului civil. Ea constituie baza întregii construcții a științei dreptului, mai ales a dreptului privat. Nu există instituție a dreptului în care să lipsească influența principiilor generale ale obligațiilor.

Codul civil al Republicii Moldova în art.512 definește în modul următor obligația: „în virtutea raportului obligațional, creditorul este în drept să pretindă de la debitor executarea unei prestații, iar debitorul este ținut să o execute”.

2. **Apariția și evoluția istorică a noțiunii de obligație**

Pentru a-și rezolva problemele de viață, omul participă la diferite categorii de relații sociale, care îl pun în contacte multiple și mereu reînnoite cu ceilalți semeni ai săi. Prin aceste relații, el se integrează în mediul social și natural în care își desfășoară existența. Această existență se particularizează în virtutea diferitelor trebuințe ale indivizilor, colectivităților sau societății în ansamblul ei. Orice societate constituie nu o unire mecanică a indivizilor care o compun, ci ansamblul relațiilor dintre oameni, a căror bază este dată de tipul relațiilor care se stabilesc în producția celor necesare existenței lor.

Cercetarea structurii și mecanismelor desfășurării relațiilor sociale scoate în evidență faptul că acestea apar ca un întreg „pianjenis” de relații microsociale ce poartă acea încărcătură de scopuri, sensuri, volițiuni, la nivel individual și social, formulate unele în raport cu celelalte, într-un anumit sens „opunându-se reciproc”.

Dreptul roman este primul drept universal al unei societăți producătoare de mărfuri care a pus la punct cu o neîntrecută finețe toate raporturile esențiale dintre posesorii de mărfuri (cumpărător și vânzător, creditor și debitor, contracte, obligații), în privința elaborării conceptelor, regulilor și principiilor, nici o legiuire antică nu s-a ridicat la înălțimea și rafinamentul dreptului roman, acesta având o valoare proprie prin faptul că a creat „limbajul juridic” și categoriile juridice ale dreptului comun universal, stabilind principii care formează substratul legislațiilor moderne.

3. **Elementele raportului juridic de obligație**

Ca orice raport juridic civil și raportul de obligație comportă cunoscutele elemente structurale:

- a)subiectele
- b)conținutul
- c)obiectul

Subiecte ale raportului juridic de obligație pot fi atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice, în cazuri excepționale, când participă direct la raporturile juridice civile, și statul poate apărea ca subiect într-un raport de obligație.

Conținutul - așa cum este cunoscut, drepturile de creanță împreună cu drepturile reale alcătuiesc clasificarea fundamentală a drepturilor civile cu caracter patrimonial. Aceasta înseamnă că ea. o latură esențială a raportului de obligație o constituie conținutul său patrimonial: dreptul de creanță se înscrie în activul patrimoniului, iar obligația corelativă este cuprinsă în pasivul acestuia.

Dreptul de creanță se deosebește de dreptul real printr-un număr de particularități, ce decurg din faptul că dreptul de creanță este un drept relativ, pe câtă vreme dreptul real este un drept absolut.

Obiectul raportului de obligație, conceput ca acțiunea sau inacțiunea concretă la care este îndatorat subiectul pasiv și îndreptățit subiectul activ, poate consta prestație pozitivă – a da, a face ceva - fie într-o abținere - a nu face ceva la care, în lipsa obligației asumate, subiectul pasiv ar fi fost îndreptățit.

La rândul său, raportul juridic de obligație fiind un raport juridic civil, va cuprinde în mod obligatoriu cele trei elemente, la care trebuie să mai adăugăm al patrulea element, și anume, **sanctiunea**, deoarece numai într-o asemenea structură este posibilă sesizarea deosebirilor esențiale dintre obligațiile civile (perfecte) și obligațiile civile naturale (incomplete sau imperfecte).

Potrivit opiniilor tradiționale obligația fără sancțiune este o obligație morală și nu civilă.

Sanctiunea obligației este definită ca fiind posibilitatea legală a creditorului de a recurge la forța de constrângere a statului pentru realizarea dreptului său pe calea unei acțiuni sau să procedeze la executarea silită pentru realizarea creanței sale.

Mijloacele prin care se asigură realizarea dreptului de creanță sânt: mijloace ofensive (directe) și defensive (indirecte).

În cadrul **mijloacelor ofensive** sânt enumerate acțiunea în justiție, obligarea debitorului la plata de daune moratorii stabilite de instanță sau prin clauza penală, executarea silită asupra bunurilor debitorului.

Acțiunea în justitie constă în posibilitatea creditorului de a solicita și obține o hotărâre judecătorească prin care debitorul să fie obligat la executarea prestației pe care o datorează.

Daunele interese-moratorii constau în despăgubirile bănești pe care debitorul este obligat să le plătească creditorului pentru a repara prejudiciul cauzat prin întârzierea executării prestației; ele se pot stabili prin acordul părților (situație în care poartă denumirea de clauză penală) sau prin hotărâre judecătorească.

Executarea silită se declanșează după obținerea hotărârii judecătorești, dar în situația în care debitorul continuă să nu-și execute prestația. Executarea silită poate fi directă în natură (prin predarea bunurilor de la debitor la creditor cu ajutorul executorului judecătoresc) și prin echivalent bănesc (executare indirectă) când se procedează la vânzarea bunurilor debitorului sau la poprirea sumelor pe care acesta are dreptul să le primească de la terțe persoane.

Mijloacele defensive sunt acele excepții pe care le poate invoca doar creditorul în cazul în care debitorul ar pretinde restituirea prestației datorată, deja executată de el în mod voluntar. Anumite obligații sânt asigurate numai pe cale indirectă, defensivă, în acest sens exemplificăm: obligațiile naturale (imperfecte), care nu sunt înzestrate cu acțiune injustiție.

4. Clasificarea obligațiilor

Obligațiile pot să fie clasificate pe baza unor criterii variate. Reținem din aceste criterii, ca fiind mai importante, criteriul izvorului, care a generat obligația, criteriul obiectului obligației, cel al

sanctiunii obligației civile și criteriul opozabilității obligației.

Fiecare dintre criteriile menționate este aplicabil întregii sferă a obligațiilor. Ele nu se exclud unele pe altele, ci reprezintă numai puncte de vedere deosebite prin prisma cărora poate fi examinată una și aceeași obligație. Astfel, de exemplu, aceeași obligație poate fi clasificată, din punctul de vedere a obiectului, ca fiind o obligație de a da, iar din punctul de vedere a sancțiunii, ca fiind o obligație civilă.

Clasificarea obligațiilor pornind de la criteriile arătate nu este o operație gratuită, ci ea se referă în regulile speciale, aplicabile obligațiilor de diferite categorii. Astfel, uneori, izvorul obligației poate să influențeze reglementarea pe care o obligație o are, tot astfel cum o asemenea influență poate avea și obiectul, ori sancțiunea ce însoțește acea obligație.

Clasificarea obligațiilor după izvoare.

Din punct de vedere al faptelor juridice generator de obligații, acestea pot fi născute din două puncte:

- a) contracte
- b) acte juridice unilaterale
- c) fapte ilicite cauzatoare de prejudicii (delicte și cvasidelicte civile)
- d) îmbogățirea fără just temei
- e) gestiunea de afaceri
- f) plata unei prestații nedatorate.

Primele două sunt obligații născute din acte juridice, celelalte sunt născute din fapte juridice. Natura izvoarelor prezintă interes din punctul de vedere al regimului juridic aplicabil.

Clasificarea după obiectul lor.

Pornind de la natura prestației datorate de subiectul pasiv se admit mai multe clasificări.

I. O primă clasificare distinge:

- a) Obligațiile de a da
- b) Obligațiile de a face
- c) Obligația de a nu face

Obligația de a da (dare) constă în îndatorirea debitorului de a constitui sau transmite un drept real. Exemplu: obligația debitorului ipotecar de a constitui dreptul de ipotecă în favoarea creditorului său. În dreptul modern proprietatea unui corp cert se transmite odată cu încheierea contractului.

Obligația de a face (facere) constă în îndatorirea debitorului de a efectua o lucrare, un serviciu, în general, de a îndeplini orice faptă cu excepția acelor care constau în transmiterea sau constituirea unui drept real. De ex. Punerea în posesie, efectuarea unui transport, acordarea de îngrijiri medicale, predarea sau restituirea unui bun.

Obligația de a face poate fi:

- 1. cu executare unică (restituirea unui bun)
- 2. cu executare continuă (ex. asigurarea condițiilor de locuit pe toată durata contractului de locațiune.)

Obligația de a nu face (non facere) constă în îndatorirea debitorului de a se abține de la săvârșirea unor fapte pe care le-ar fi putut face, dacă nu s-ar fi obligat față de creditor. Această obligație care are ca obiect o abținere, o conduită negativă, nu se va confunda cu obligația negativă generală, ce revine subiectelor pasive, nedeterminate a dreptului real de a nu face nimic ce ar stânjeni existența și exercitarea acestui drept real. Executarea obligației de a nu face implică o abținere pentru un anumit timp - această obligație este numai continuă.

II. O altă clasificare a obligației

a) pozitive (a da, a face)

b) negative (a nu face)

Obligațiile sînt pozitive deoarece presupun o prestație, de a da și de a face și sunt negative deoarece presupun o abținere (de a nu face).

III. O altă clasificare

a) (Obligației determinate (obligații de rezultat)

b) Obligațiile de prudență și de diligentă (obligațiile de mijloace)

Pentru obligația determinată (de rezultat) este caracteristică că aceasta este strict precizată sub aspectul obiectului și scopului urmărit, debitorul obligându-se ca desfășurând o anumită activitate, să atingă un rezultat stabilit (ex. vînzătorul să transfere dreptul de proprietate asupra unui lucru). Neatingerea rezultatului presupune că debitorul s-a aflat în culpă, și că deci, este răspunzător de urmările neexecutării obligațiilor.

IV. a patra clasificare

a) Obligații pecuniare

b) obligații de altă natură

Această clasificare se face după cum obiectul obligațiilor îl constituie o sumă de bani sau alte bunuri.

Obligațiile pecuniare sînt acele obligații care au ca obiect de a da o sumă de bani. Obligațiile pecuniare sînt numai obligații de rezultat.

Obligațiile de altă natură au ca obiect de a da alte bunuri de gen, decît o sumă de bani, precum și bunuri certe. Astfel de obligații pot fi de rezultat și de mijloace

V. O altă clasificare

a) obligații simple (cuprind o singură prestație)

b) obligații complexe (cuprind două sau mai multe prestații)

-conjuncte

-alternative

-facultative

Conjuncte (conjunctive) sînt acele în care debitorul datorează cumulativ aceluiași creditor două sau mai multe prestații pe care trebuie să le execute în totalitatea lor și deodată. Ex. debitorul se obligă să dea creditorului său la aceeași dată 10 t. de cărbune și 100 kg de lemn. O asemenea obligație poate fi analizată fie ca o singură prestație cu mai multe obiecte, fie ca o pluralitate de prestații, fiecare din ele avînd un obiect distinct.

Obligațiile alternative sînt acele care cuprin două sau mai multe prestații din care va fi executată numai una singură (sau 10 t. de cărbune sau 100 kg de lemn). Cu excepția unei clauze exprese, debitorul va alege prestația care va fi executată, în cazul refuzului opțiunea trece la creditor. Obligațiile alternative se sting prin executarea doar a uneia dintre prestații fapt ce constituie esența acestor obligații plurale.

Obligațiile facultative sînt acele la care debitorul se obligă la o singură prestație însă i se lasă facultatea de a se putea elibera și prin executarea altei prestații determinate, de regulă o sumă de bani. Aceste prestații trebuie privite ca avînd un singur obiect, dar care este substituit la propunerea debitorului și cu acordul creditorului, deci este o posibilitate acordată debitorului în vederea înlăturării executării obligațiilor.

TEMA II. IZVOARELE OBLIGAȚIILOR

1. Noțiunea de izvor

2. Clasificarea izvoarelor

1. Noțiunea de izvor

Prin izvor de obligație înțelegem acel fapt juridic - luăm noțiunea de fapt juridic în sens larg - care dă naștere unui raport juridic obligațional.

Izvoarele obligațiilor generează drepturi subiective, drepturi de creanțe și obligații ce corespund acestor drepturi. Ele nu pot fi confundate cu izvoarele dreptului, care prezintă forma în care se exprimă dreptul obiectiv, adică normele juridice de generală aplicăție, neparticularizate, prin aplicarea lor concretă la anumite subiecte de drept.

Izvoarele obligațiilor se caracterizează prin împrejurarea că, făcând aplicarea normei juridice generale stabilesc, între subiecte determinate, raporturi juridice concrete de obligații.

2. Clasificarea izvoarelor

În teoria dreptului civil, izvoarele obligațiilor se clasifică în

1. contract

2. cvasicontract

3. delict

4. cvasidelict

5. legea

Contractul este un acord de voință între două sau mai multe părți prin care se constituie se modifică, ori se stinge un raport juridic de obligații.

Cvasicontractul este o împrejurare de fapt, neconvențională, generatoare de obligații, în cadrul cvasicontractului se includ

a) gestiunea de afaceri - faptul unei persoane care fără a primi mandat din partea altei persoane administrează, greează interesele acesteia din urmă.

b) plata lucrului nedatorat constă în fapta unei persoane de a plăti alteia o datorie inexistentă sau care nu îi incumbă ceea ce obligă la restituire.

Delictul și cvasidelictul - fapte ilicite care datorită împrejurării că produc un prejudiciu altei persoane, obligă pe acela care a cauzat, din vina sa, prejudiciul să-1 repare.

Ceea ce distinge delictul față de cvasidelict este împrejurarea că delictul este o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii săvârșită cu intenție, pe când cvasidelictul este o faptă ilicită săvârșită fără intenție, din neglijență sau imprudență, în ambele situații întinderea răspunderii este identică. Autorul faptei este ținut la repararea integrală a prejudiciului cauzat.

Legea este considerată izvor de obligații numai în măsura în care aceasta ar genera direct și nemijlocit obligații civile, fără a fi nevoie să intervină un fapt juridic care să medieze nașterea acestor obligații (ex. Obligația la acordarea pensiei alimentare prevăzute de Codul căsătoriei și familiei).

Prin **act juridic civil** se înțelege acea manifestare de voință animată de intenția de a produce anumite efecte juridice, efecte care nu se pot produce, potrivit legii, decât dacă o asemenea intenție a existat, în actul juridic încadrăm

- contractul și

- actul juridic unilateral.

Faptele juridice sunt acele fapte licite sau ilicite săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice, efecte care însă se produc în virtutea legii, independent de voința celor ce au săvârșit faptele.

Această categorie cuprinde :

- gestiunea de afaceri
- plata lucrului nedatorat
- îmbogățirea fără justă cauză
- delictul civil (faptă ilicită cauzatoare de prejudicii)

Faptul juridic

Faptele juridice civile, în sens larg, sunt toate acțiunile omenești sau fapte voluntare ale omului, de săvârșirea cărora legea leagă anumite efecte juridice.

în sens restrâns, faptele juridice sunt toate acțiunile omenești licite sau ilicite, săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice, efecte care se produc în temeiul legii și chiar împotriva voinței autorului lor.

Acțiunile omenești săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice, izvoare de obligații, sunt de două feluri: fapte licite și fapte ilicite.

Faptele juridice licite sunt acțiuni omenești săvârșite fără intenția de a da naștere la raporturi juridice de obligații, care totuși produc asemenea efecte în puterea legii și fără ca prin ele să se comită o încălcare a normelor de drept în vigoare.

în categoria faptelor juridice licite ca izvoare de obligații intră:

- gestiunea de afaceri
- plata nedatorată
- îmbogățirea fără justă cauză.

1. Gestiunea de afaceri

Gestiunea de afaceri este faptul juridic licit care constă în aceea că o persoană, numită gerant, încheie din proprie inițiativă, fără a fi primit o împuternicire, acte juridice sau săvârșește acte materiale necesare și utile, în favoarea sau interesul altei persoane, numită gerat.

2. Plata lucrului nedatorat

Plata lucrului nedatorat este un fapt juridic licit care constă în executarea de către o persoană, din eroare, a unei prestații la care nu era obligat și pe care a efectuat-o fără intenția de a plăti datoria altuia.

3. Îmbogățirea fără justă cauză

îmbogățirea fără justă cauză este faptul juridic licit prin care are loc mărirea patrimoniului unei persoane prin micșorarea corelativă a patrimoniului altei persoane, fără ca pentru acest efect să existe o cauză justă sau un temei juridic.

Din acest fapt juridic se naște obligația, pentru cel care își vede mărit patrimoniul său de a restitui valoarea cu care s-a îmbogățit către cel care și-a diminuat patrimoniul; debitorul se numește îmbogățit, iar creditorul însărăcit.

în sens restrâns, îmbogățirea fără justă cauză poate fi privită ca un izvor de obligații în cazurile în care, fără să existe o plată, a survenit, din orice împrejurare o îmbogățire a unui patrimoniu în detrimentul altui patrimoniu, îmbogățire care nu se justifică printr-o cauză juridică.

4. Fapta ilicită cauzatoare de prejudicii ca izvor de obligații

(răspunderea civilă delictuală)

Faptele juridice ilicite sunt acțiuni omenești săvârșite fără intenția de a da naștere la

raporturi juridice de obligații, care totuși produc asemenea efecte în temeiul și în puterea legii, împotriva voinței autorului lor, fapte prin care se încalcă normele de drept sau bunele moravuri.

Fapta ilicită cauzatoare de prejudicii declanșează o răspundere civilă delictuală al cărei conținut îl constituie obligația civilă de reparare a prejudiciului cauzat.

Răspunderea pentru fapta ilicită cauzatoare de prejudicii este o parte componentă a răspunderii sociale ce revine fiecărei persoane pentru faptele sale.

Sfera răspunderii sociale este deosebit de largă și curpinzătoare. Ea include răspunderea morală, răspunderea politică, răspunderea juridică, precum și diferite alte modalități sub care, într-o formă sau alta, membrii societății sunt chemați să dea seama pentru modul în care se comportă în viața socială.

Fapta ilicită cauzatoare de prejudicii angajează răspunderea civilă delictuală. Aceasta este o sancțiune specifică dreptului civil aplicată pentru săvârșirea faptei ilicite cauzatoare de prejudicii. Strict vorbind, ea este o sancțiune civilă, cu caracter reparator, fără a fi, în același timp, o pedeapsă.

Răspunderea civilă delictuală este o sancțiune civilă care se aplică nu atât în considerarea persoanei care a săvârșit fapta ilicită cauzatoare de prejudicii, cât în considerarea patrimoniului său. Așa fiind, dacă autorul prejudiciului a decedat înainte de a i se fi stabilit întinderea răspunderii, obligația de dezdăunare, deci însăși răspunderea civilă delictuală se va transmite moștenitorilor săi.

Funcțiile răspunderii civile delictuale

1. Funcția educativ-preventivă

Dreptul, în general, ca instrument de ordonare a desfășurării raporturilor sociale, îndeplinește o funcție educativă, prin influența pe care o exercită asupra conștiinței oamenilor. Această funcție se regăsește și în instituția juridică a răspunderii civile delictuale.

5. Funcția reparatorie

Întrucât răspunderea civilă delictuală se concretizează într-o obligație de dezdăunare, care se stabilește în sarcina autorului prejudiciului, ea îndeplinește și o funcție reparatorie.

Sub acest aspect, răspunderea civilă delictuală poate fi considerată ca un mijloc de apărare a drepturilor subiective.

De îndată ce printr-o faptă ilicită s-au adus prejudicii dreptului subiectiv al unei persoane, este angajată răspunderea autorului prejudiciului; în acest sens, răspunderea civilă contribuie la apărarea dreptului subiectiv încălcat.

Funcția reparatorie este relativă, deoarece ea se realizează numai în raporturile dintre subiectele între care se statornicește îndatorirea de reparare a prejudiciului cauzat.

Felurile răspunderii civile delictuale

Unul dintre principiile fundamentale ale răspunderii juridice este acela că fiecare este răspunzător pentru propriile sale fapte. Acest principiu este deopotrivă valabil și pentru răspunderea civilă delictuală.

Este însă de observat că anumite cerințe ale vieții sociale, deduse, în primul rând, din necesitatea ocrotirii unor persoane împotriva prejudiciilor pe care le-ar suferi fără nici o vină din partea lor, au impus o anumită extindere a răspunderii civile delictuale, chiar dincolo de limitele faptei proprii.

Pentru justificarea acestei extinderi, în teoria dreptului se face apel la fundamentări diferite, cum ar fi: existența unei prezumții de vinovăție a celui care, având în supravegherea sa anumite alte persoane, ori având în paza sa juridică anumite lucruri sau animale, nu a împiedicat producerea unor prejudicii de către aceste persoane ori prin folosirea acelor lucruri sau animale; ideea instituirii unei

garanții legale, destinate a asigura înlăturarea unor prejudicii produse prin fapte ilicite ori produse prin introducerea, în mediul social, a unui anumit risc legat de desfășurarea unei anumite activități socialmente utile; ideea unei reparări echitabile a prejudiciilor rezultate ca urmare a unor anumite fapte ilicite ori ca urmare a unor activități.

Răspunderea civilă delictuală este de mai multe feluri și anume:

- a)răspunderea pentru fapta proprie
- b)răspunderea pentru fapta altei persoane
- c)răspunderea pentru lucruri, edificii și animale.

TEMA 3. EXECUTAREA OBLIGAȚIILOR

- 1. Considerațiuni generale privind executarea obligațiilor**
- 2. Executarea silită în natură a obligațiilor**
- 3. Convenții cu privire la răspundere**
- 4. Evaluarea despăgubirilor**
- 5. Transmiterea obligațiilor**

1. Considerațiuni generale privind executarea obligațiilor

În materia executării obligațiilor se vorbește în general de principiul executării în natură a obligațiilor. Aceasta înseamnă executarea obligației în natura ei specifică, adică realizarea obiectului avut în vedere de părți, debitorul neputând înlocui acest obiect cu altă prestație.

Executarea în natură a obligației înseamnă executarea prestației însăși la care s-a obligat debitorul, și nu plata unui echivalent bănesc în locul acesteia.

Plata

Executarea obligației se face de către debitor, ca regulă generală, de bună voie, prin plată.

Plata constituie executarea voluntară a obligației de către debitor indiferent de obiectul ei.

Principiul general - este acela că oricine poate face plată. Obligația poate fi achitată de orice persoană interesată și chiar de o persoană neinteresată.

Precizări:

1. Cel ținut a face plata și care o poate face este debitorul. El poate plăti personal sau prin reprezentant.

2. Plata poate fi făcută de o persoană ținută alături de debitor (un codebitor solidar) sau pentru debitor (fidejuserul).

3. Plata poate fi făcută de o persoană interesată (dobânditorul unui imobil ipotecat poate face plata pentru a evita urmărirea silită în privința imobilului dobândit).

4. Plata poate fi făcută de orice persoană neinteresată, deci de un terț neinteresat. Terțul poate face plata fie în numele debitorului, în cadrul unui contract de mandat sau în cadrul unei gestiuni de afaceri, fie în nume propriu, spre exemplu atunci când face o liberalitate debitorului cu ceea ce acesta datora creditorului său. Excepții:

a) în cazul obligațiilor de a face *intuim personae*, plata nu poate fi făcută decât de debitorul acelei obligații

b) când părțile au convenit ca plata să nu fie făcută de altcineva decât debitorul.

Plata este un act juridic și din acest punct de vedere, părțile trebuie să îndeplinească și condițiile de capacitate cerute pentru săvârșirea de acte juridice.

Plata trebuie să constea în executarea întocmai a obligației asumate. Cel obligat va trebui să plătească exact cât datorează. Creditorul nu poate fi silit a primi alt lucru decât acela care i se datorește, chiar când valoarea lucrului oferit ar fi egală sau mai mare. Creditorul poate accepta o altă prestație decât cea datorată, dar în acest caz, obligația nu se mai stinge prin plată, ci printr-un alt mod de stingere care se numește darea în plată. Dacă obiectul obligației constă în a da un bun cert, debitorul este liberat prin predarea în starea care se găsea în momentul predării. El nu va răspunde de pierderea bunului sau de stricăciunile pe care acesta le suferă, dacă acestea nu s-au produs prin fapta sa ori a persoanelor pentru care este ținut să răspundă. Dar debitorul va răspunde de pierderea bunului sau de deteriorările survenite după punerea sa în întârziere indiferent de cauza lor. Chiar și atunci când a fost pus în întârziere nu va răspunde, dacă va dovedi că bunul ar fi pierit și la creditor. Când obiectul obligației de a da este o cantitate de bunuri de gen, debitorul nu poate fi liberat de predare prin pierirea sau stricăciunea lor. Cît privește calitatea bunurilor ce trebuie predate, dacă ea nu este stabilită prin convenția părților, bunurile trebuie să fie de o calitate mijlocie.

Data plății

Plata urmează a se face atunci când datoria a ajuns la scadență, adică a devenit exigibilă. Distingem între obligații cu executare imediată și obligații cu termen. La obligațiile cu executare imediată, plata trebuie făcută la momentul nașterii raportului juridic obligațional; chiar la acel moment obligația a devenit exigibilă. Dacă obligația este cu termen, plata este exigibilă la termenul stabilit de părți; creditorul nu poate pretinde plata înainte de îndeplinirea acestui termen, în caz de plată cu întârziere, creditorul are dreptul la despăgubiri pentru prejudiciul pe care l-a suferit.

Locul plății

Plata trebuie să fie efectuată la locul convenit de părți, dacă părțile nu au stabilit locul plății, plata se efectuează la domiciliul debitorului. Prin lege sau convenția părților, poate fi stabilit și un alt loc al efectuării plății. Când obiectul plății este un bun cert și părțile nu au stabilit locul la care ea trebuie efectuată, plata se va face la locul unde se găsea bunul în momentul încheierii contractului.

Importanța locului:

- a) în raport cu locul plății se determină cheltuielile de transport
- b) în raporturile de drept internațional privat, legea țării locului unde urmează a se face plata este legea care cărmuiește raporturile juridice privind executarea obligațiilor.

Cheltuielile pentru efectuarea plății sunt în sarcina debitorului, însă părțile pot conveni ca cheltuielile pentru efectuarea plății să fie suportate de creditor.

2. Executarea silită în natură a obligațiilor

Dacă debitorul nu efectuează plata, deci nu-și execută de bună-voie obligația, creditorul, pentru valorificarea dreptului său subiectiv patrimonial pe care îl are împotriva debitorului, poate recurge la mijloacele pe care legea i le pune la dispoziție, pentru a-l sili la executare; în acest caz debitorul va cere executarea silită. Executarea silită se face tot în natură, prin obligarea debitorului să execute în mod efectiv și real însuși obiectul obligației, deoarece numai în acest fel, creditorul primește exact prestația care va duce la satisfacerea dreptului său de creanță. Putem spune că și atunci când se cere executarea silită în natură a obligației se face tot o plată - creditorul obține exact obiectul obligației -, dar această plată nu se execută de bună-voie. Este o plată silită.

Numai când executarea în natură a obligației nu mai este posibilă se trece la executarea ei prin echivalent, adică prin acordarea de despăgubiri creditorului pentru prejudiciul pe care îl încearcă

datorită neexecutării în natură a obligației.

O asemenea executare silită nu poate fi cerută în cazul obligațiilor care presupun în mod necesar o participare strict personală din partea debitorului - nimeni nu poate fi silit să execute un fapt strict personal, deoarece aceasta ar constitui o restrângere a libertății sale personale.

Executarea obligației de a da

1. Dacă obligația de a da are drept obiect o sumă de bani, executarea ei în natură este întotdeauna posibilă.

1. Dacă obligația de a da are ca obiect un bun individual determinat, debitorul, are, din punct de vedere juridic, două obligații principale

a) obligația de a transfera sau de a constitui dreptul de proprietate sau un alt drept real asupra bunului respectiv - se face în temeiul acordului de voință al părților la data realizării acestui acord. Această obligație se poate executa întotdeauna în natură.

b) obligația de predare a lucrului - implică o activitate din partea debitorului și este o obligație de a face ce include și păstrarea bunului până la predare.

Executarea în natură pe cale silită va fi cu puțință câtă vreme, bunul se găsește la debitor. Dacă însă debitorul nesocotește obligația de păstrare a bunului, până la predare și îl distruge sau ascunde, executarea în natură, chiar pe cale silită a obligației devine imposibilă, urmând a se trece la executarea prin echivalent. Dacă debitorul înstrăinează bunul către un terț, creditorul va putea intenta acțiune în revendicare împotriva terțului.

3. Când obiectul obligației de a da constituie un bun de gen, dreptul de proprietate se va transmite numai la momentul individualizării bunului.

Executarea obligațiilor de a face și de a nu face

De regulă aceste obligații pot fi executate în natură pe cale silită.

Executarea indirectă a obligațiilor

Executarea indirectă a obligațiilor constituie dreptul creditorului de a pretinde și a obține de la debitor echivalentul prejudiciului pe care l-a suferit, ca urmare a neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației asumate.

Este motivul pentru care uneori se vorbește despre executarea indirectă a obligațiilor ca fiind o executare prin echivalent.

Există unele situații în care executarea în natură a obligațiilor nu mai poate fi obținută, astfel că obligarea debitorului la plata despăgubirilor prezintă un interes deosebit pentru creditor. Acestea sunt următoarele:

1. în cazul obligației de a face, când obligația asumată este intuitu personae sau obligația trebuia executată într-un termen considerat esențial de către creditor, pe care debitorul l-a lăsat să treacă fără să execute;

2. în cazul obligațiilor de a nu face, dacă debitorul nu-și respectă această obligație.

Despăgubirile (daunele-interese) sunt de două feluri: moratorii și compensatorii.

Despăgubirile moratorii reprezintă echivalentul prejudiciului pe care creditorul îl suferă ca urmare a executării cu întârziere a obligației.

Despăgubirile compensatorii reprezintă echivalentul prejudiciului suferit de creditor pentru neexecutarea totală sau parțială a obligației.

Se pot formula unele rezerve față de această clasificare. Astfel, pe de o parte, și daunele moratorii au un caracter compensatoriu - (ele compensează prejudiciul suferit de creditor pentru executarea obligației cu întârziere), iar, pe de altă parte, executarea cu întârziere poate fi privită ca o executare necorespunzătoare.

Totuși, clasificarea este utilă, deoarece despăgubirile moratorii se pot cumula cu executarea în natură a obligației, pe când de regulă, cele compensatorii nu pot fi cumulate cu această executare, ele având tocmai menirea de a o înlocui.

Condițiile acordării de despăgubiri:

1. Prejudiciul

În măsura în care nu există prejudiciu, acțiunea creditorului prin care pretinde plata despăgubirilor urmează a fi respinsă ca fiind lipsită de interes. Prejudiciul este urmarea faptei ilicite a debitorului, care constă tocmai în neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligației asumate.

Între această faptă a debitorului și prejudiciul suferit de creditor trebuie să existe un raport de cauzalitate.

2. Vinovăția (vina) debitorului

Pentru a putea să se nască dreptul creditorului de a pretinde despăgubiri de la debitor este necesar să mai fie îndeplinită o condiție, și anume neexecutarea, executarea cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației să-i fie imputabilă, deci debitorul să fi avut o vină atunci când nu și-a executat obligația sumată.

Suntem în prezența laturii subiective a faptei debitorului, interesând deci atitudinea subiectivă pe care debitorul a avut-o față de faptă și urmările acesteia.

3. Punerea debitorului în întârziere

Pentru a se putea acorda daune interese creditorului trebuie îndeplinită o altă condiție, și anume, debitorul să fie pus în întârziere cu privire la executarea obligației sale.

Punerea în întârziere constă într-o manifestare de voință din partea creditorului, prin care el pretinde executarea obligației de către creditor.

3. Convenții cu privire la răspundere

Condițiile examinate mai sus sunt necesare și suficiente pentru angajarea răspunderii civile contractuale. Totuși, acestea ar putea fi modificate prin convenția părților.

Convenția părților cu privire la răspunderea debitorului trebuie să intervină înainte de ocazionarea prejudiciului pentru creditor; prin ea se poate agrava, înlătura sau restrânge răspunderea debitorului.

În literatura de specialitate se disting:

a) Convenții care exonerează de răspundere. Asemenea convenții pot fi încheiate de părțile contractante, în măsura în care părțile convin asupra exonerării în întregime a debitorului de răspundere, creditorul nu va mai putea pretinde daune-interese.

Ele sînt permise numai pentru ipotezele în care vina debitorului îmbracă forma neglijenței sau imprudenței. Astfel de convenții sînt nule atunci cînd vina debitorului îmbracă forma intenției (dolului).

b) Convențiile prin care se limitează răspunderea. Acestea restrîng întinderea reparațiunii datorate. Ca și cele din prima categorie ele își vor produce efecte numai în cazul cînd vina debitorului constă în neglijența sau imprudența sa, nu și în intenția de a păgubi.

c) Convenții care agravează răspunderea. Debitorul poate să-și asume obligația de a răspunde chiar și în ipoteza în care neexecutarea sau executarea necorespunzătoare se datorează cazului fortuit sau cazului de forță majoră. Practic, el se angajează la a răspunde cînd legea îl exonerează. O asemenea convenție trebuie să fie neîndoielnică, nefiind însă necesară folosirea unor termeni speciali.

4. Evaluarea despăgubirilor

Stabilirea despăgubirilor se face în următoarele moduri:

a) Pe cale judecătorească (evaluare judiciară)

Principii:

- Prejudiciul suferit de creditor datorită neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației trebuie să cuprindă pierderea efectiv suferită și câștigul pe care creditorul nu l-a putut realiza

- Debitorul va fi ținut să repare numai prejudiciul previzibil la momentul încheierii contractului

- Este reparabil numai prejudiciul direct, care se găsește în legătură causală cu faptul care a generat neexecutarea contractului. Nu sunt supuse reparării prejudiciile indirecte.

b) Prin lege (evaluare legală)

Aceasta înseamnă că evaluarea daunelor-interese se face de lege. Evaluarea legală există în privința prejudiciului suferit de creditor în cazul neexecutării unei obligații care are ca obiect o sumă de bani.

c) Prin convenția părților (evaluare convențională)

Un alt mod de evaluare a despăgubirilor este evaluarea făcută prin convenția părților.

Cu privire la acest mod de evaluare trebuie să distingem:

A) Părțile pot conveni asupra cuantumului despăgubirilor datorate de debitor, după ce s-a produs încălcarea obligației contractuale asumate, deci după producerea prejudiciului. De exemplu, cumpărătorul nu ridică bunurile vândute la termenul prevăzut în contract, astfel că vânzătorul face anumite cheltuieli cu privire la conservarea lor. Părțile pot conveni cu privire la cuantumul despăgubirilor care acoperă aceste cheltuieli.

B) Părțile pot stabili în cuprinsul contractului sau printr-o convenție separată, ulterioară încheierii acestuia, dar înainte de producerea prejudiciului, cuantumul daunelor-interese datorate de debitor ca urmare a neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației sale și care au menirea să acopere tocmai prejudiciul încercat de creditor. Deci părțile determină, prin acordul lor de voință, întinderea prejudiciului și cuantumul daunelor care-1 vor acoperi, înainte ca acesta să se fi produs, în acest din urmă caz părțile au prevăzut o clauză penală.

În sensul clasic, clauza penală este acea convenție accesorie prin care părțile determină anticipat echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației de către debitorul său.

5. Transmiterea obligațiilor

Raportul juridic obligațional care se stabilește între creditor și debitor are un conținut economic. El cuprinde dreptul de creanță ce aparține creditorului și datoria (obligația corelativă) ce aparține debitorului.

Creanța constituie un element activ al patrimoniului creditorului, iar datoria (obligația) constituie un element pasiv al patrimoniului debitorului.

Dreptul modern cunoaște transmisiunea cu titlu particular a elementelor raportului juridic obligațional: creanța și datoria.

Să presupunem că un creditor are o creanță care trebuie să fie onorată la un anumit termen, între timp, el dorește să-și valorifice această creanță și găsește o altă persoană care este în măsură să aștepte împlinirea termenului. Creditorul vinde creanța sa acestei persoane. El a făcut o

transmisiune de creanță.

La rândul lui, și debitorul ar putea fi interesat să transmită datoria sa către o altă persoană.

Am putea defini transmisiunea obligației prin acte între vii, ca fiind acea operație juridică în temeiul căreia, prin voința părților sau în puterea legii, latura activă sau latura pasivă a raportului juridic obligațional trece de la părți la o altă persoană.

În dreptul civil al Republicii Moldova transmiterea obligațiilor se *realizează* prin intermediul cesiunii de creanță (art.209-212 Cod civil) și a cesiunii de datorie (art.213 Cod civil).

Cesiunea de creanță este o convenție prin care un creditor transmite o creanță așa unei alte persoane.

Creditorul care transmite creanța se numește cedent; persoana către care se transmite creanța, care o dobândește prin cesiune se numește cesionar; debitorul creanței transmise (cedate) se numește debitor cedat. Așadar, părțile convenției care are ca obiect cesiunea unei creanțe sunt cedentul și cesionarul. Prin această convenție se transmite creanța pe care cedentul o are față de debitorul cedat. Prin efectul cesiunii, noul creditor al debitorului cedat va fi cesionarul.

Cesiunea de creanță fiind o convenție, un contract, ea trebuie să îndeplinească toate condițiile de validitate ale contractului.

În principiu, orice creanță poate forma obiectul unei cesiuni, nu numai aceea care are drept obiect o sumă de bani. Există însă și categorii de creanțe incesibile.

TEMA 4. MODURILE DE STINGERE A OBLIGAȚIILOR

1. Considerațiuni generale privind modurile de stingere a obligațiilor

2. Garanțiile – ca mod de stingere a obligațiilor

1. Considerațiuni generale privind modurile de stingere a obligațiilor

Art.228 din Codul civil stabilește temeiurile stingerii obligațiilor. Astfel, potrivit articolului enunțat mai sus obligațiile se sting în întregime sau în parte:

1 .prin executare

2.prin compensație

3 .prin întrunirea calității de debitor și de creditor într-o singură persoană

4.prin învoiala părților

5.prin anularea sau modificarea actului de planificare

6.prin imposibilitatea de executare, pentru care debitorul nu răspunde

7.în legătură cu moartea debitorului sau creditorului, dacă obligația trebuie să fie executată personal de debitor sau era destinată personal creditorului

Este de la sine înțeles că stingerea obligației prin executare nu ridică probleme deosebite. Prin urmare, la acest capitol nu avem comentarii.

In privința domeniului de aplicare a compensației precizăm că ea este un mod de stingere a oricăror obligații, independent de izvorul lor. Totuși, Codul civil prevede expres când nu operează compensația:

a)când termenul de prescripție a creanței a expirat

b)când se cere repararea daunei cauzate prin vătămarea sănătății sau prin cauzarea morții

c)cu privire la întreținerea pe viață.

Compensația stinge creanțele reciproce întocmai ca și executarea obligației.

Cât privește întrunirea calității de debitor și creditor într-o singură persoană, aceasta poartă denumirea de confuziune. Aceasta operează atunci când în cadrul aceluiași raport juridic obligațional, un singur subiect de drept deține două calități incompatibile între ele: calitatea de debitor și cea de creditor. Spre exemplu, creditorul moștenește pe debitor sau invers. Confuziunea se poate aplica tuturor obligațiilor independent de izvorul lor.

Obligațiile se mai pot stinge și prin învoiala părților. Acest mod de stingere a obligațiilor este reglementat de art.234 Cod civil. Potrivit articolului enunțat mai sus, părțile pot înlocui o obligație prin altă obligație.

Cît privește stingerea obligațiilor prin anularea sau modificarea actului de planificare, întrucât această modalitate privește domeniul trecutului, nu avem nici un comentariu.

Obligațiile se sting și prin imposibilitatea de a le executa. Această imposibilitate poate privi obligațiile de a da un bun individual determinat, de a face și de a nu face, nu și obligația de a da bunuri de gen, căci în principiu procurarea lor este întotdeauna posibilă.

În sfârșit, ultima modalitate de stingere a obligațiilor o constituie moartea cetățeanului sau lichidarea persoanei juridice. Cât privește stingerea obligației prin moartea debitorului sau creditorului, aceasta va avea loc, dacă executarea este imposibilă fără participarea lui personală sau dacă executarea îi este destinată personal.

1. Garanțiile – ca mod de stingere a obligațiilor

Rațiunea finală a existenței oricărei obligații este executarea ei. Garantarea obligației constituie o măsură de asigurare a acestei executări.

Creditorul este interesat să fie asigurat împotriva riscului insolvabilității debitorului, insolvabilitate care este determinată de împrejurarea că pasivul - adică totalul datoriilor ce revin debitorului - depășește activul - adică totalul drepturilor acestuia.

Garanțiile pot fi definite ca fiind acele mijloace juridice care, dincolo de limitele dreptului de gaj și în plus față de acest drept, conferă creditorului garantat anumite prerogative suplimentare, constând, de regulă, fie într-o prioritate față de ceilalți creditori, fie în posibilitatea ca, în caz de neexecutare din partea debitorului, să urmărească pe o altă persoană, care s-a angajat să execute ea obligația ce revine debitorului.

Potrivit art.165 Cod civil executarea obligațiilor poate fi garantată prin stabilirea unei clauze penale, gaj, fidejusiune, arvună și garanție.

1. Clauza penală a fost comentată mai sus

2. Gajul

Potrivit art.168 Cod civil, în virtutea gajului, creditorul are dreptul, în cazul în care debitorul nu execută obligația garantată prin gaj, să i se satisfacă revendicarea, cu preferință față de ceilalți creditori, inclusiv statul, din valoarea bunurilor sau a drepturilor patrimoniale date în gaj. (mai departe vezi Legea)

3. Fidejusiunea sau cautiunea este un contract prin care o persoană numită fidejutor se obligă față de creditorul altei persoane să execute obligația celui pentru care garantează, dacă acesta nu o va executa.

Contractul de fidejusiune este un contract accesoriu, consensual, unilateral și cu titlu gratuit.

a) Este accesoriu față de obligația principală pe care o are debitorul față de creditor. Din acest caracter decurg o serie de consecințe și anume:

- fidejusiunea va urma soarta obligației principale, cât privește cauzele de validitate și cele de stingere;

- fidejusiunea nu poate întrece ca întindere datoria debitorului și nici nu poate fi făcută în condiții mai oneroase;

- fidejusiunea nedeterminată a unei obligații principale se întinde și la toate accesoriile acelei obligații.

b) Contractul de fidejusiune este consensual, în sensul că simplul acord de voință al părților este suficient pentru încheierea sa valabilă. Forma scrisă este necesară pentru validitatea acestuia. În toate cazurile însă fidejusiunea trebuie să fie expresă. Totodată ea nu poate să fie extinsă peste limitele în care s-a contractat.

c) Este un contract unilateral, în sensul că dă naștere la o singură obligație, cea a fidejursorului față de creditor, cu privire la garantarea obligației debitorului.

d) Este un contract cu titlu gratuit, deoarece fidejursorul nu urmărește să obțină, de la creditorul cu care a încheiat convenția, o contraprestație.

Prin fidejusiune poate fi garantată orice obligație. Pot fi garantate atât obligațiile existente, cât și obligațiile viitoare sau chiar numai cele eventuale.

Instituirea fidejusiunii produce efecte, care pot fi privite din două puncte de vedere:

a) al raporturilor dintre creditor și fidejursor. Aceste raporturi își au izvorul în contractul de fidejusiune încheiat de cele două părți, în cazul neexecutării obligației, debitorul și fidejursorul răspund solidar și în aceeași măsură, dacă contractul de fidejusiune nu prevede altfel.

b) al raporturilor dintre fidejursori. Dacă sînt mai mulți co-fidejursori obligate față de un creditor, aceștia vor fi obligați solidar, dacă contractul de fidejusiune nu prevede altfel.

Potrivit art.186 Cod civil, fidejusiunea încetează odată cu încetarea obligației garantate prin aceasta. Fidejusiunea poate înceta, dacă creditorul în curs de 3 luni de la împlinirea termenului de executare a obligației nu va intenta o acțiune fidej ușorului. Totodată, fidejusiunea mai încetează, la expirarea unui an din ziua încheierii contractului de fidejusiune, dacă termenul de executare a obligației nu este arătat sau dacă executarea poate fi cerută în orice moment.

4. Arvuna. Potrivit art.187 Cod civil, arvuna este o sumă de bani, plătită de una din părțile contractante celeilalte, în contul plăților datorate, potrivit contractului pentru a confirma încheierea acestuia și a-i garanta executarea. Contractul de arvună se încheie în formă scrisă, în caz de neexecutare a contractului, din vina părții care a dat arvuna, aceasta rămâne celeilalte părți. Dacă neexecutarea contractului s-a produs din vina părții care a primit arvuna, atunci aceasta din urmă este obligată să-i restituie dublul arvunei.

În același timp, partea responsabilă de neexecutarea contractului va fi obligată să repare daunele cauzate celeilalte părți, care n-au fost acoperite prin plata arvunei, dacă contractul nu prevede altfel.

Din definiție rezultă că acesta este un act juridic și anume de formație bilaterală. La modul cel mai general, orice acord de voință asupra unui obiect care prezintă un interes juridic este o convenție sau un contract, singurele acorduri de voință care nu pot fi considerate convenții fiind considerate acelea care nu produc nici un efect juridic. Prin urmare, în viața socială există și acorduri de voință care nu generează un raport juridic de obligație pentru că cei interesați n-au avut intenția să stabilească un astfel de raport susceptibil de executare silită. Dar se consideră a fi un contract (ex. contractul de vânzare-cumpărare) acel acord de voință a două sau mai multe persoane, privind transmiterea proprietății unui lucru în schimbul unui preț, acord din care se nasc o serie de obligații generale și specifice între părțile contractante.

Așa dar, voința juridică ce stă la baza contractului trebuie să se circumscrie în necesitatea de ordin juridic pe care o configurează textele legale

Atunci când vorbim de o latură a relațiilor sociale alcătuită din relațiile juridice, abordăm problema voinței juridice - voință generatoare de efecte juridice - având în vedere nu numai legile obiective ale societății și condițiile sale materiale de existență ca elemente decisive pentru determinarea comportamentului social al oamenilor, dar în același timp, avem în vedere și existența unei anumite necesități de ordin juridic, formată din totalitatea normelor imperative și a unor principii de drept, precum și din complexul relațiilor care formează ceea ce numim ordinea de drept.

Ca act juridic bilateral contractul încorporează acordul a cel puțin două voințe manifestate cu intenția de a produce efecte juridice, de aceea chiar și contractele unilaterale sînt întotdeauna bilaterale. Prin urmare, contractul unilateral fiind întotdeauna un act juridic bilateral încorporează cel puțin două voințe, voința de a se obliga a celui ce se angajează juridic să săvârșească o prestație și voința concordate a altei părți de a accepta angajamentul, în calitate de beneficiar al acordului de voință.

Noțiunea de contract nu poate fi redusă la acordul de voință al părților, pentru că acesta nu este echivalentul contractului însăși. Cu alte cuvinte, din punct de vedere structural, noțiunea de contract este acoperită prin existența și legătura indisolubilă dintre mai multe elemente în cadrul cărora acordul de voință are un rol determinant, deosebindu-1 astfel de alte acte juridice.

TEMA 5. ROLUL ȘI IMPORTANȚA CONTRACTULUI CIVIL

- 1. Noțiuni generale**
- 2. Principiul libertății contractuale**
- 3. Clasificarea contractelor**
- 4. Încheierea contractelor**
- 5. Oferta de a contracta**
- 6. Acceptarea ofertei**
- 7. Momentul și locul încheierii contractului**
- 8. Locul încheierii contractului și importanța acestuia**
- 9. Efectele contractului**
- 10. Interpretarea contractului**

1. Noțiuni generale

Contractul este unul din cele mai importante izvoare ale obligațiilor. Prin intermediul lui se asigură formă juridică și eficiență celor mai variate legături între oameni, de la cele mai simple până la cele mai complexe. S-ar putea spune că întreaga viață și activitate a oamenilor, nu ar putea fi concepută în afara acestei instituții. Contractul este una din cele mai importante instituții ale dreptului civil., ramură de drept despre care s-a spus că este expresia condițiilor unei societăți bazate pe producția de mărfuri, unei societăți în care produsele sunt destinate atât consumului, cât și schimbului.

Ca instituție de drept civil, contractul a cunoscut o evoluție paralelă cu aceea a dreptului de proprietate.

Concluzie: contractul este o categorie juridică indispensabilă vieții economico-sociale. Practic, acesta își găsește manifestarea în fiecare moment și latură a vieții omului, asigurându-i satisfacerea celor mai diverse trebuințe și mijlocindu-i integrarea în viața economico-socială.

2. Principiul libertății contractuale

Contractul a cunoscut o evoluție determinată de schimbările care au avut loc în viața socială și economică, implicit în sistemul reglementărilor juridice. Această evoluție este strâns legată de evoluția proprietății și de modul în care statul și-a manifestat rolul în definirea regulilor generale, considerate esențiale pentru viața economică. Evoluția conceptelor filozofice și juridice au influențat de asemenea evoluția și conținutul acestei instituții juridice civile.

Principalele direcții în care s-a manifestat această înfrângere:

1. Dezvoltata domeniului contractelor de adeziune în dauna contractelor tradiționale. În locul tratativelor amănunțite, uneori îndelungate pe care le comporta contractul tradițional, asistăm la un nou sistem de încheiere a contractelor: o parte propune celeilalte, în bloc, cu ansamblu de clauze, pe care partea care dorește să încheie contractul nu le poate modifica. Ea are doar obțiunea între a spune da sau nu.

2. Intervenția din ce în ce mai accentuată, prin norme imperative, a statului în domeniul contractual. Aceasta intervenție se traduce în ceea ce literatura juridică a denumit „dirijismul contractual”.

Manifestările dirijismului:

a) O primă manifestare o constituie lărgirea noțiunii de ordine publică, îmbogățită cu laturi noi, ținând de intervenția statului în economie și în viața socială. Astăzi noțiunea de ordine publică s-a îmbogățit cu aspecte economice - ordinea publică economică. Această latură a ordinii publice se manifestă, cu deosebire, în diferitele sisteme de conducere și dirijare a economiei: politica monetară și a prețurilor, naționalizarea unor sectoare economice, politica de creditare, diferitele planuri economice.

b) Predeterminarea prin lege a clauzelor ce urmează a fi cuprinse în unele contracte ceea ce îngustează sfera convenției părților.

c) Dirijismul contractual, se manifestă prin apariția unor așa-numite „contracte forțate”, a căror încheiere este obligatorie. Este cazul obligativității de încheiere a contractelor, ce revine unor întreprinderi, ce dețin monopolul unor prestații (ex. contractul de închiriere a locuințelor)

d) În strânsă legătură cu concepția intervenției statului în domeniul contractual, observăm tendința de a se aduce restrângeri forței obligatorii a contractului fie prin aceea că uneori se permite neexecutarea sa, fie prin aceea că se permite o executare în alți termeni decât cei stabiliți inițial de către părți (ex. condițiile de război, ori de recesiune economică au determinat adoptarea unor legi de exonerare a debitorilor de obligația de executare a contractelor).

3. Clasificarea contractelor

Categoria juridică cuprinsă sub denumirea de contract are o sferă foarte bogată, în teoria și practica dreptului a fost determinată categoria juridică a contractului ca izvor de obligații civile. Clasificarea contractelor ne dă posibilitatea să înțelegem că toate contractele speciale se încadrează în diferite tipuri, ale căror caracteristici pot fi exprimate succint, dar cuprinzător, în însăși denumirile date acestor titluri.

Deoarece între conținutul general al contractului și diferite specii a contractelor există multe deosebiri se impune o grupare a acestora după anumite criterii generale. Această operațiune de grupare ne permite stabilirea regimului juridic aplicabil speciilor de contracte grupate în tipuri de contracte ale căror caracteristici pot fi cuprinse în însăși denumirile date.

Fiecare dintre clasificări prezintă însemnătate pentru stabilirea regimului juridic aplicabil anumitor specii de contracte.

I. Clasificarea contractelor după modul de formare.

- a) contractele consensuale
- b) contractele solemne
- c) contractele reale

Înțelegem prin **contracte consensuale** acele contracte care se încheie prin simplul acord al părților, simpla lor manifestare de voință neînsoțită de nici un fel de formă, fiind suficientă pentru formarea valabilă a contractului.

Sânt **solemne** sau formale contractele pentru a căror încheiere valabilă este necesară manifestarea de voință într-o anumită formă cerută de lege, respectiv forma scrisă sau un înscris autentic (ex. testamentul trebuie întocmit în formă scrisă), înscrisul notarial este cerut în cazul contractelor solemne nu pentru proba contractului ci pentru validitatea însuși a lui. Nerespectarea formei solemne atrage nulitatea absolută a contractului.

Contractele reale se caracterizează prin aceea că pentru formarea lor nu este suficientă simpla manifestare a voinței părților, ci trebuie să aibă loc și remiterea materială a lucrului. Sânt considerate astfel de contracte: împrumut, depozitul, gajul și contractul de transport de mărfuri.

Contractele reale se consideră perfectate numai din momentul predării lucrului. Orice înțelegere anterioară predării, are valoarea numai unei simple promisiuni de a contracta (cu caracter unilateral sau bilateral), în baza căreia promitentul se obligă la încheierea ulterioară a contractului atunci când se va realiza și remiterea efectivă a lucrului.

II. Clasificarea contractelor potrivit conținutului lor

- a) contracte sinalagmatice (bilaterale)
- b) contracte unilaterale
- c) contracte sinalagmatice imperfecte

Contractele sinalagmatice se caracterizează prin reciprocitatea obligațiilor ce revin părților. Ele generează obligații pentru ambele părți și aceste obligații sânt interdependente (ex. vânzarea, cumpărarea, închirierea, transportul). Deci, fiecare dintre părțile contractului sinalagmatic are concomitent, atât calitatea de creditor, cât și pe cea de debitor.

Contractele **unilaterale** sunt acele contracte care dau naștere la obligații în sarcina numai a uneia din părți, cealaltă având numai calitatea de creditor. Deci în contractele unilaterale una sau mai multe persoane se obligă către una sau mai multe persoane, fără ca acestea din urmă să se oblige la rândul lor. Nu trebuie să se confunde contractul unilateral cu actul juridic unilateral. Când vorbim despre contracte unilaterale avem în vedere numai faptul că obligația sau obligațiile contractuale cad în sarcina numai a uneia din părțile contractante. Actele juridice unilaterale nu sunt contracte, întrucât caracteristica lor esențială o constituie faptul că nu sunt rodul unui acord de voințe, ci sunt rezultatul manifestării unilaterale a unei singure voințe. Din categoria contractelor unilaterale menționăm contractul de împrumut, depozit gratuit, gajul.

Sânt considerate **sinalagmatice imperfecte** acele contracte, concepute inițial drept contracte unilaterale, când pe parcursul existenței lor se naște o obligație și în sarcina creditorului față de debitorul contractual. De exemplu, dacă depozitarul în cadrul unui depozit cu titlu gratuit, face anumite cheltuieli de conservare a bunului depozitat, deponentul va fi obligat să-i restituie aceste cheltuieli, depozitarul având dreptul să refuze restituirea bunului, până ce cheltuielile vor fi fost acoperite.

III. Clasificarea contractelor după scopul urmărit de părți

- a) contracte cu titlu oneros
- b) contracte cu titlu gratuit

Contract **cu titlu oneros** este acel contract în care fiecare parte voințe a-și procura un avantaj.

Contractul **gratuit** sau de binefacere este acela în care una din părți voințe a procura, fără

echivalent un avantaj celeilalte.

Subclasificarea contractelor cu titlu oneros

- a)comutative
- b)aleatorii

Se numește **comutativ** acel contract în care existența și întinderea prestațiilor datorate de către părți sunt certe și pot fi apreciate chiar la momentul încheierii contractului, ele nedepinzând în nici o măsură de hazard.

Contractul este **aleatoriu** în cazul în care existența sau întinderea prestațiilor părților sau numai ale uneia dintre ele depinde de un eveniment incert. Așa dar ia încheierea contractului nu se poate calcula întinderea prestațiilor, nu se poate ști cuantumul câștigului ori al pierderii și uneori nu se poate ști nici măcar dacă va exista sau nu câștig ori pierdere, întinderea ambelor sau cel puțin a uneia din prestații depinde de hazard.

Subclasificarea contractelor cu titlu gratuit

- a)contracte dezinteresate
- b)liberalități

Dezinteresate - prin care se urmărește a se face un serviciu cuiva, fără a se micșora nici un patrimoniu. Ex. mandatul gratuit, împrumutul fără dobândă, fidejusiunea

Liberalitățile contracte prin care o valoare trece dintr-un patrimoniu în altul fără a se urmări un contra-echivalat (donația).

IV. Clasificarea contractelor după efectele produse

I.

- a)contractele constitutive de drepturi reale
- b)contracte generatoare de drepturi de creanță.

Contractele constitutive de drepturi reale - prin ele se constituie sau se transferă un drept real: dreptul de proprietate, dreptul de uzufruct, dreptul de uz, ori dreptul de superficie.

Contracte generatoare de drepturi de creanță — dau naștere numai unor drepturi de creanță - raporturi de obligație.

II.

- a)contracte constitutive sau translativ de drepturi
- b)contracte declarative de drepturi

Contracte constitutive sau translativ de drepturi - se caracterizează prin aceea că produc efecte din momentul încheierii lor în viitor, întrucât creează între părți o situație juridică nouă, necunoscută anterior. Majoritatea contractelor sînt constitutive.

Contracte declarative de drepturi - se caracterizează prin aceea că recunosc, consfîțesc între părți situații juridice preexistente. Ele au nu numai efect pentru viitor, dar și efecte retroactive, deci anterioare încheierii lor.(contractul de împărțea prin care se pune capăt unei

coproprietăți sau indiviziuni și care este considerat că produce efecte nu din momentul încheierii sale ci încă anterior din momentul în care a luat naștere coproprietatea sau indiviziunea)

V. Clasificarea contractelor după modul (durata) de executare

- a)contracte cu executare imediată
- b)contracte cu executare succesivă

Spre deosebire de contractele cu **executare imediată**, a căror executare se produce într-un singur moment, contractele cu **executare succesivă** se execută treptat, în timp (contractul de locațiune, contractul de asigurare).

VI. Clasificarea contractelor după cum sunt sau nu nominalizate în legislația civilă

- a) contracte numite
- b) contracte nenumite

Sânt **numite** acele contracte, care corespund unei operațiuni juridice determinate și care sunt nominalizate în legislația civilă - fie în codul civil fie în alte legi civile.

Sânt **nenumite** acele contracte care nu sunt nominalizate ca figuri juridice distincte în legislație.

În virtutea libertății de voință, părțile vor găsi variate feluri de contracte pentru a îmbrăca operațiile pe care le săvârșesc, fără a fi ținute să se adapteze neapărat la vre-unul dintre tipurile de contracte numite.

VII. Clasificarea contractelor după unele corelații existente între ele

- a) principale
- b) accesorii

Se numesc **principale** acele contracte care au o existență de sine stătătoare și a căror soartă nu este legată de aceea a altor contracte încheiate de părți.

Contractele **accesorii** însoțesc unele contracte principale de a căror soartă depind, (contractul de gaj, ipotecă)

VIII. Altă clasificare

- a) contracte negociate
- b) contracte de adeziune
- c) contracte obligatorii

Contractele negociate sunt cele pe care le putem denumi tradiționale și în cadrul cărora părțile discută, negociază toate clauzele sale, fără ca din exteriorul voinței lor să li se impună ceva. În cazul încheierii lor va putea exista o perioadă precontractuală. În care au loc negocierile sau discuțiile între părți.

Contractele de adeziune sunt contractele redactate în întregime sau aproape în întregime numai de una din părțile contractante. Celălalt contractant nu poate practic să modifice aceste clauze. Ele poate să le accepte sau să nu le accepte. (Contractul de transport pe calea ferată)

Contractele obligatorii - condițiile încheierii lor sunt delimitate, impuse de lege (ex. asigurarea de răspundere civilă pentru proprietarii de autovehicule).

4. Încheierea contractelor

Prin încheierea contractului înțelegem realizarea acordului părților asupra clauzelor contractuale. Acest acord de voință se realizează prin întâlnirea, a unei oferte de a contracta, cu acceptarea acesteia.

Încheierea unui contract este o operațiune juridică ce presupune existența voinței interne a părților, precum și exteriorizarea ei.

Prin intermediul contractului, oamenii urmăresc rezolvarea unor probleme de ordin practic și deci sunt interesați de ideea validității lui.

Oferta de a contracta și acceptarea ei reprezintă cele două laturi ale voinței de a contracta. Mecanismul prin care se realizează această unire a ofertei cu acceptarea reprezintă mecanismul însăși a încheierii contractului. Contractele nu pot fi considerate încheiate decât dacă întâlnirea ofertei cu acceptarea se realizează cu îndeplinirea unor condiții suplimentare: respectarea formei solemne ori remiterea materială a lucrului.

Încheierea contractului și condițiile de validitate ale acestuia.

Orice contract se încheie în ideea validității sale. Validitatea contractului presupune mai mult decât o simplă analiză a mecanismului de formare acordului de voință. Ea presupune examinarea

de sine-stătătoare a condițiilor esențiale pentru validarea convenției care sunt: capacitatea, consimțământul, obiectul și cauza.

Nu atât mecanismul întâlnirii ofertei cu acceptarea, cât conținutul ofertei și acceptării, care reunite, formează ceea ce numim acordul de voință. Voința juridică interesează prin două laturi esențiale:

a) consimțământul - ca hotărâre de a te obliga juridicește și ca manifestare a acestei hotărâri

b) cauza sau scopul actului juridic

Consimțământul nu poate fi examinat fără a se lua în considerare voința internă - element de ordin psihologic ce poate explica manifestarea exterioară de voință. Este așa numita problemă a raportului dintre manifestarea de voință și voința internă în actele juridice.

În strânsă dependență de acest raport se află materia viciilor de voință, care exprimă într-o anumită formă, neconcordanța dintre voința internă și manifestarea acestei voințe.

Cauza și scopul actului juridic vine să precizeze limitele care țărmuiesc întinderea voinței interne.

Validitatea contractului va fi condiționată de caracterul licit și moral al cauzei sau scopului său.

Pentru validitatea contractului nu este suficientă o voință juridică valabilă sub toate laturile sale, emanată de la o persoană capabilă: este necesar ca, în plus, contractul să aibă un obiect determinat, licit și moral.

Concluzie: încheierea contractelor poate fi analizată, atât sub aspectul formării mecanismului acordului de voință, cât și sub aspectul formării valabile a acestui acord - adică din punctul de vedere al capacității părților, al conținutului voinței și al valabilității obiectului.

5. Oferta de a contracta

Tratatul legate de încheierea contractului încep cu o propunere de a contracta făcută de către o persoană. Această propunere poartă denumirea de **ofertă** sau **policitațiune**. Oferta de a contracta este precedată de publicitate, discuții, negocieri, etc, toate acestea având a se concretiza până la urmă într-o ofertă valabilă din punct de vedere juridic. Facem această precizare, deoarece nu încapă nici o îndoială că, dacă s-ar pune o problemă de răspundere în această fază precontractuală pentru ruperea tratatelor sau pentru publicitate ce induce în eroare partenerul etc. aceasta nu poate fi decât o răspundere delictuală.

Oferta poate fi făcută în scris, verbal sau în mod tacit - dacă din tăcere se desprinde cu precizie o anumită atitudine ce poate avea anumite efecte juridice (staționarea-unui taximetru la locul de parcare rezervat, reprezintă o ofertă de a încheia un contract de transport).

Rezultă: nici o condiție specială de formă nu se cere pentru valabilitatea ofertei.

Oferta poate fi adresată unei persoane determinate, dar poate fi adresată unor persoane nedeterminate - o ofertă adresată publicului.

Oferta poate fi făcută cu termen sau fără termen - se precizează termenul în care trebuie să se realizeze acceptarea ei de către destinatar.

Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească oferta

Fiind o latură a consimțământului oferta trebuie să îndeplinească condițiile generale ale acestuia care totuși vor fi adaptate la specificul ofertei, care reprezintă începutul în formarea desăvârșită a consimțământului.

a) oferta trebuie să fie o manifestare de voință reală, serioasă, conștientă, neviciată și cu intenția

de a angaja din punct de vedere juridic;

b) oferta trebuie să fie fermă, ca prin acceptare să poată *realiza* încheierea contractului;

c) oferta trebuie să fie neechivocă. Simpla expunere a unei mărfi în vitrină fără indicarea prețului nu poate fi considerată, ca fiind o ofertă de vânzare.

d) oferta trebuie să fie precisă și completă, cuprinzând toate elementele ce pot fi luate în considerare pentru încheierea contractului; caracterul complet și precis face posibil ca simpla sa acceptare să realizeze perfectarea contractului.

Forța obligatorie a ofertei. Răspunderea pentru revocarea ofertei

Problema forței obligatorii a ofertei privește momentele anterioare acceptării ei; după ce a fost acceptată avem de a face cu un contract format, în privința căruia se vor aplica regulile privind puterea obligatorie a contractului.

Forța obligatorie a ofertei. Revocarea ofertei împiedică sau nu încheierea contractului.

Se pune problema dacă acceptarea în termen a unei oferte, care a fost revocată de către ofertant mai poate sau nu să aibă drept efect încheierea contractului. Unii autori afirmă că deși oferta a fost revocată, întrucât acceptarea s-a produs în termen, contractul va trebui să fie considerat încheiat. Drept urmare ofertantul va fi obligat să execute acest contract, în caz contrar fiindu-i angajată răspunderea pentru neexecutare. Această concepție se *bazează* pe ideea că menținerea ofertei până la expirarea termenului este obligatorie și că deci revocarea ei anterioară expirării este fără efect.

Pentru formarea consimțământului este necesar ca oferta și acceptarea acesteia să coexiste. Dacă oferta a fost revocată, ea nu se va mai putea întâlni cu acceptarea, deci este greu de admis că s-a putut încheia contractul. Desigur că revocarea intempestivă a ofertei va atrage răspunderea ofertantului, însă de aici nu se poate trage concluzia, că în mod necesar contractul va trebui să fie încheiat.

Deși revocarea împiedică ca contractul să devină perfect, dacă ea însă ajunge la cunoștința celeilalte părți după ce aceasta întreprinsese executarea lui, atunci cel ce revocă contractul răspunde de daune interese.

Oferta și antecontractul (promisiunea de a contracta)

Oferta nu trebuie să fie confundată cu antecontractul (promisiunea de a contracta). Oferta este un act juridic de formație unilaterală. Antecontractul este un contract, deci un act juridic de formație bilaterală, având la bază un acord de voință. Ex. proprietarul unui lucru convine cu o altă persoană, obligându-se ca la un anumit preț să-i vândă acel lucru, dacă acea persoană își va exprima voința de a-l cumpăra - este un antecontract de vânzare, cuprinzând o obligație unilaterală, în sarcina proprietarului lucrului.

Antecontractul nu devine caduc. Nerespectarea antecontractului atrage după sine responsabilitatea contractuală a debitorului promitent.

6. Acceptarea ofertei

Acceptarea este cea de a doua latură a consimțământului și apare ca fiind un răspuns în care se manifestă acordul cu oferta primită. Acceptarea nu necesită condiții speciale de formă; cu singura cerință de a exprima, neîndoielnic, voința de a încheia contractul, acceptarea poate fi făcută în scris sau verbal.

Ea poate fi expresă, dar poate fi și tacită, adică să rezulte, în mod cert, din anumite împrejurări, gesturi, sau atitudine ale acceptantului (ex. executarea de către acceptant a obiectului ofertei).

Condițiile pe care trebuie să le întrunească acceptarea ofertei

Pe lângă condițiile generale de fond privind consimțământul, acceptarea trebuie să întrunească și alte cerințe:

a) să concorde cu oferta, în sensul că trebuie să fie conformă acesteia. În caz contrar, dacă acceptarea depășește, condiționează ori limitează cuprinsul ofertei, se consideră că oferta a fost refuzată, iar acceptarea are valoarea unei contraoferte;

b) să fie neîndoieală;

c) dacă oferta a fost adresată unei anumite persoane, numai această persoană o poate accepta; dacă este vorba de o ofertă adresată publicului, acceptarea poate proveni de la oricine dorește să încheie contractul;

d) acceptarea trebuie să intervină înainte ca oferta să fi devenit caducă ori să fi fost revocată.

7. Momentul și locul încheierii contractului

Momentul încheierii contractului este acela în care acceptarea întâlnește oferta și deci este format consimțământul.

Determinarea acestui moment urmează a se face în funcție de trei ipoteze, după cum:

1. ofertantul și acceptantul se află unul în prezența celuilalt

2. contractul se încheie prin telefon

3. ofertantul și acceptantul nu se află în același loc, iar contractul se încheie prin corespondență

încheierea contractului între prezenți. Nici o problemă nu se pune în ipoteza în care ofertantul și acceptantul, ambii fiind de față, cad de acord asupra încheierii contractului. Momentul încheierii va fi marcat de realizarea acestui acord.

încheierea contractului prin telefon. Determinarea momentului încheierii contractului prin telefon se face asemănător cu încheierea contractului între prezenți. Regulile încheierii contractului între prezenți se aplică prin analogie, contractul fiind considerat perfectat, dacă ofertantul și acceptantul au căzut de acord asupra încheierii sale.

încheierea contractului prin corespondență (între absenți) La acest capitol au fost propuse mai multe sisteme și teorii:

a) sistemul emisiunii (al declarațiunii) se consideră că acordul de voință al părților s-a format de îndată ce destinatarul ofertei și-a manifestat acordul cu oferta primită, chiar dacă nu a comunicat acceptarea sa ofertantului.

b) sistemul expedierii acceptării - se consideră drept moment al încheierii contractului, momentul în care acceptantul a expediat răspunsul său afirmativ, prin scrisoare sau telegramă, chiar dacă aceasta nu a ajuns la cunoștința ofertantului

c) sistemul recepției acceptării de către ofertant (sistemul primirii acceptării) - se consideră că încheierea contractului a avut loc în momentul în care răspunsul acceptantului a ajuns la ofertant, indiferent de faptul că ofertantul a luat sau nu cunoștință de cuprinsul lui

d) sistemul informării - se consideră că momentul încheierii contractului este acela în care ofertantul a luat efectiv cunoștință de acceptare.

Concluzie: În practică se consideră că simpla primire de către ofertant a corespondenței expediate de acceptant, constituie o prezumție relativă că ofertantul a luat cunoștință de acceptare.

Importanța momentului încheierii contractului

a) în raport cu acest moment se apreciază posibilitatea de revocare, precum și caducitatea ofertei;

b) viciile voinței și cauzele de nulitate sau de anulabilitate trebuie să existe la momentul

încheierii contractului;

c)momentul încheierii contractului determină legea aplicabilă acelui contract

d)efectele contractului se produc, ca regulă, începând din momentul încheierii acestuia;

e)momentul încheierii contractului interesează și calculul termenelor de prescripție;

f)în cazul ofertei adresate unor persoane nedeterminate, momentul încheierii contractului determinat de prima acceptare primită, face ca acceptările ulterioare să rămână fără efect;

g)momentul încheierii contractului determină și locul încheierii acestuia

8. Locul încheierii contractului și importanța acestuia

Atunci când contractul se încheie între părți prezente, locul este acela în care se găsesc părțile.

În cazul contractului încheiat la telefon, socotim că locul încheierii contractului va fi acela unde se află ofertantul.

Dacă contractul se încheie prin corespondență - locul încheierii este localitatea în care se află ofertantul și unde i-a fost adresată corespondența.

În acele cazuri, în care contractul se consideră încheiat fără a fi nevoie să se comunice acceptarea, locul încheierii va fi considerat localitatea în care se află destinatarul ofertei.

Importanța determinării locului:

Locul determină legea aplicabilă în caz de conflict de legi în spațiu, dacă contractul conține un element de extraneitate locul prezintă interes pentru determinarea instanței competente, din punct de vedere teritorial, să soluționeze eventualele litigii născute în legătură cu contractul.

9. Efectele contractului

Efectul imediat al oricărui contract este acela de a da naștere unor drepturi și obligații, în acest sens se vorbește de puterea obligatorie a contractului. Deci, obligația apare ca un raport juridic dintre subiecte determinate, fiecărui subiect revenindu-i drepturi ori îndatoriri sau, după caz, concomitent, atât drepturi cât și îndatoriri.

Principalele aspecte privind efectele contractului:

a)stabilirea cuprinsului contractului, prin interpretarea corectă a clauzelor sale a-interpretarea clauzelor contractului permite determinarea exactă a conținutului obligației însăși, astfel cum aceasta a fost concepută de către părțile contractante.

b)principiul obligativității contractului, privit sub două aspecte;

- obligativitatea contractului în raporturile dintre părțile contractante;

- obligativitatea contractului în raporturile cu alte persoane, care nu au calitatea de părți contractante.

c)efectele specifice ale contractelor sinalagmatice, efecte derivate din interdependența obligațiilor generate de aceste contracte: principiul executării concomitente a obligațiilor reciproce, excepția de neexecutare a contractului, suportarea riscului contractului; rezoluțiunea și rezilierea contractului.

10. Interpretarea contractului

Interpretarea contractului este operațiunea prin care se determină înțelesul exact al clauzelor contractului, prin cercetarea manifestării de voință al părților, în strânsă corelație cu voința lor internă.

Reguli generale de interpretare a contractelor

a) prioritatea voinței reale a părților; va predomina ideea că interpretarea ce urmează a se da contractului trebuie să se facă pornindu-se de la voința reală, de la acordul real al voinței părților și nu de la cuvintele în care acest acord a fost exprimat. Interpretarea contractelor în conformitate cu „voința reală” a părților trebuie să aibă ca punct de sprijin voința juridică astfel cum aceasta este delimitată prin noțiunea de cauză a actului juridic.

Atragem atenția că discordanțele ce pot apărea din voința reală și forma în care ea a fost exprimată nu trebuie să fie confundate cu simulația contractului, când părțile în mod intenționat urmăresc să mascheze existența unui act juridic real, dar se cred, printr-un act juridic prefăcut, simulat. Simulația presupune întotdeauna două acte juridice - unul real și altul simulat - deci două manifestări de voință separate.

b) contractul produce, pe lângă efecte expres arătate și alte efecte, pe lângă cele indicate în contract, care pot apărea pe parcursul executării contractului, sau în baza legii sau ca urmare a naturii sale.

Reguli speciale de interpretare a clauzelor contractului

a) interpretarea coordonată a clauzelor contractului. Clauzele oricărui contract alcătuiesc un tot întreg. De aceea ele nu pot fi desprinse de contextul în care se încadrează.

b) interpretarea clauzelor îndoielnice. Prin **clauze îndoielnice** înțelegem atât clauzele care sunt susceptibile de mai multe înțelesuri, cât și clauzele confuze, al căror înțeles este greu de sesizat. La acest capitol se recomandă:

- clauzele îndoielnice se interpretează în sensul în care reiese din natura contractului;
- clauzele îndoielnice se interpretează în înțelesul în care ele pot produce un efect
- în cazul în care rămân îndoieli, dispozițiile îndoielnice se interpretează după obiceiul locului unde s-a încheiat contractul
- în cazul în care rămân îndoieli, contractul se interpretează în folosul celui care s-a obligat

Alte reguli de interpretare

- oricât de generali ar fi termenii utilizați de către părți, obiectul contractului se reduce numai la lucrurile la care se pare că părțile și-au propus a contracta

- când părțile pentru a explicita înțelesul unor clauze apelează la un exemplu, nu trebuie să se reducă întinderea obligațiilor la cuprinsul exemplului dat.

Obligativitatea contractelor în raporturile dintre părțile contractante

Contractul este obligatoriu între părți. Din acest principiu se desprind două idei: a) obligativitatea contractului legal încheiat, de la care părțile nu se pot sustrage b) obligativitatea privește, în primul rând, părțile contractante: Concluzie: partea contractantă care are calitatea de titular de drepturi dobândite prin contract este îndreptățită de a pretinde celeilalte părți - părții obligate – satisfacerea acestor drepturi.

Obligativitatea contractului prezintă deosebită însemnătate nu numai pentru raporturile dintre părți, dar și pentru certitudinea și eficiența raporturilor juridice în general.

Ea nu decurge numai din voințele individuale ale părților contractante, ci constituie un adevărat imperativ social; societatea însăși, legislația impun respectarea strictă a contractelor legal încheiate.

Concluzie: ceea ce ține de contracte se va aplica principiul *pacta sunt servanda*.

Simetria existentă între modul de încheiere a contractului și modul de modificare, desfacere ori desființare a acestuia.

Contractul este rezultatul unui acord de voință, acord ce trebuie să se înscrie în limitele prevederilor legale, în temeiul acordului astfel realizat iau naștere obligații contractuale de la care

părțile nu pot abdica prin voința lor unilaterală.

Convențiile se pot revoca prin consimțământul mutual sau din cauze autorizate de lege (ex. poate fi denunțat prin voința unilaterală a unei părți, orice contract de închiriere fără termen). Necesitatea consimțământului pentru încetarea contractului încheiat inițial apare numai ca o prevedere de principiu.

Cazuri de încetare, modificare ori suspendare a forței obligatorii a contractului, altele decât acordul părților ori denunțarea unilaterală.

- în cazul contractului intuitu persoane (contract care se caracterizează prin aceea că este încheiat în considerarea unei anumite persoane). Decesul acelei persoane face să înceteze forța obligatorie a contractului, ale cărui efect nu se transmite moștenitorilor persoanei decedate.

- în cazul modificării a forței obligatorii a contractului independent de voința părților întâlnim în cazul prelungiri legale a unor contracte, dincolo de termenele prevăzute de părțile contractante

- o suspendare temporară a puterii obligatorii a contractului întâlnim atunci când pe parcursul existenței unui contract cu executare succesivă, intervine un caz de forță majoră.

Obligativitatea contractului în raporturile cu persoanele care nu au calitatea de părți contractante.

Principul relativității efectelor contractului

Principul relativității efectelor contractului se traduce în ideea că un contract nu poate să dea naștere la obligații și, în principiu la drepturi decât în sarcina directă, respectivă în beneficiul direct al părții contractante.

Aceasta nu înseamnă că un contract nu ar reprezenta nimic pentru terțele persoane, încheierea contractului, contractul însăși cu toate efectele sale reprezintă realități sociale, care nu pot fi ignorate și încălcate de către persoanele, care nu au participat la încheierea lui.

Contractul este opozabil față de oricine, chiar și față de aceea care nu au participat la încheierea lui; aceasta este opozabilitatea contractului, care nu se află în contradicție cu principul relativității efectelor contractului.

Aceasta nu înseamnă că, în acest fel, terțele persoane devin obligate prin contract, ci numai că situațiile juridice create de el, trebuie să fie respectate și de către alte persoane decât părțile: este respectul datorat în general, în raporturile sociale, de către fiecare persoană, a drepturilor dobândite de către ceilalți.

În cazurile de opozabilitate față de terți putem menționa:

- invocarea contractului față de un terț, ca titlu de dobândire a unui drept real sau de creanță.

Ex. Părutul dintr-o acțiune de revendicare poate invoca, împotriva reclamantului revendicat, un contract încheiat cu altă persoană, prin care pretinde că a dobândit dreptul de proprietate asupra bunului revendicat.

- invocarea contractelor cu just titlu, pentru a beneficia de efectele uzucapiunii cu termen scurt . ex. posesorul de bună credință a unui lucru poate invoca drept just titlu împotriva proprietarului lucrului un contract pe care l-a încheiat cu altă persoană decât acel proprietar.

- contractul poate constitui un just temei pentru justificarea măririi patrimoniului unei persoane, putând fi opus unei terțe persoane, străine de acel contract, care ar introduce o acțiune întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză împotriva părții contractante.

Opozabilitatea contractelor față de terți nu acționează în sens unic. La rândul lor, și terțele persoane, pot avea interesul să invoce, în folosul lor personal existența unui contract, împotriva părților însăși ale acestui contract.

Din punctul de vedere al terților, contractul nu mai este luat în considerare în calitatea sa de act juridic, ci apare ca un simplu fapt juridic, - în înțelesul restrâns al acestei din urmă noțiuni.

Această deosebire are consecințe juridice, cel puțin sub aspectul responsabilității civile și cel al probelor.

Sub aspectul responsabilității civile, în cazul în care o parte nu-și execută obligațiile ce-i revin din contract, se va angaja responsabilitatea ei contractuală. Dacă însă o terță persoană încalcă un drept ce aparține unei părți dintr-un contract ori dacă o terță persoană împiedică pe una dintre părțile contractante să execute o obligație contractuală, responsabilitatea acestei terțe persoane va fi o responsabilitate extra-contractuală, pe temeiul faptei ilicite, cauzatoare de prejudicii.

Sub aspect probatoriu, între părți proba contractului urmează a se face după regulile referitoare la dovada actelor juridice. Din punctul de vedere al unui terț, contractul apare ca un simplu fapt juridic, terța persoană va fi îndreptățită să se folosească de orice mijloc de probă.

Părțile sunt persoane fizice sau juridice care un încheiat direct sau prin reprezentare contractul.

Terții sunt persoane străine de contract, care nu au participat, nici direct și nici prin reprezentare la încheierea contractului.

Între aceste categorii extreme, părți, terți, există o categorie intermediară de persoane, care deși nu au participat la încheierea contractului, nici personal și nici prin reprezentare, suportă efectele contractului asemenea părților. Este categoria așa-numiților succesori ai părților.

TEMA 6. CONTRACTUL DE VÂNZARE-CUMPĂRARE ȘI DE SCHIMB

Prin *contractul de vânzare-cumpărare* vânzătorul se obligă să predea un bun în proprietate cumpărătorului, iar cumpărătorul se obligă să preia bunul și să plătească prețul convenit.

Caracterele juridice: vânzarea-cumpărarea este un contract sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, patrimonial, consensual, solemn (în dependență de natura bunului), translativ de proprietate, poate fi încheiat atât personal cât și prin reprezentant, numit, de executare instantanee, principal, negociabil dar poate fi și de adeziune, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile contractului de vânzare-cumpărare sunt: vânzătorul și cumpărătorul.

Vânzător poate fi orice persoană fizică sau juridică ce are capacitate civilă sau căreia după tipul contractului de vânzare-cumpărare în baza art. 20-22 C.C. li se admite această calitate și, care trebuie să fie proprietarul bunului sau să dețină un alt drept real care-i permite înstrăinarea bunului.

Incapacități speciale:

- vânzarea între soți;
- tutorii, cu privire la bunurile persoanelor puse sub tutela lor;
- mandatarii, împuterniciți să vândă un lucru;
- persoanele ce administrează bunurile statului sau ale unităților administrativ-teritoriale;
- judecătorii, avocații, notarii, procurorii și executorii judecătorești nu pot dobândi drepturi litigioase;
- persoanele insolabile nu pot cumpăra bunurile imobile care se vând prin licitație publică;

- cetățenii străini și apatrizii nu pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor agricole.

Cumpărător poate fi orice persoană fizică sau juridică ce are capacitate civilă.

Obiectul contractului de vânzare-cumpărare îl constituie totul ceia cu privire la ce părțile dobândesc drepturi și obligații și se divizează în obiectul juridic și obiectul material.

Obiectul juridic constă în acțiunile vânzătorului îndreptate spre transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului cumpărătorului și, respectiv acțiunile cumpărătorului în vederea preluării bunului și achitării prețului convenit.

Obiectul material al contractului de vânzare-cumpărare îl formează bunurile. Bunul vândut trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să fie în circuitul civil, să fie determinat sau determinabil, să existe în momentul încheierii contractului sau să poată exista pe viitor, să fie licit și posibil, să fie în proprietatea vânzătorului.

Prețul contractului de vânzare-cumpărare reprezintă obiectul prestației, constând într-o sumă de bani care după aprecierea părților constituie valoarea bunului vândut. Pentru validitatea contractului se cere ca prețul să îndeplinească următoarele condiții: să fie exprimat în bani, să fie sincer și să fie determinat sau determinabil.

Termenul în contractul de vânzare-cumpărare este stabilirea de către părți. Pretențiile pentru viciile bunului vândut pot fi înaintate în cel mult 6 luni din ziua predării bunului, iar în privința imobilelor, în cel mult un an.

Forma contractului de vânzare-cumpărare: verbală, scrisă și solemnă (în dependență de natura bunului).

Obligațiile vânzătorului:

- a suporta cheltuielile de predare a bunului, dacă contractul nu prevede altceva;
- a asigura transmiterea dreptului de proprietate;
- a transmite bunul în termenul stabilit în contract sau în alt termen ce reiese din contract;
- a preda și accesările bunului odată cu predarea acestuia;
- a preda odată cu bunul și toate documentele referitoare la bun;
- a garanta în caz de evicțiune;
- a primi prețul bunului;
- a preda bunul fără vicii materiale sau de natură juridică;
- a înlătura viciile bunului vândut;
- a conserva bunul vândut;
- să transmită bunul în asortimentul și ambalajul stipulat în contract.

Obligațiile cumpărătorului:

- a plăti prețul bunului;
- a primi bunul și a verifica calitatea lui;
- a suporta cheltuielile de primire și transportare a bunului;
- a confirma faptul recepționării bunului și corespunderea asortimentului și a ambalajului stipulat în contract.

Varietăți ale contractului de vânzare-cumpărare

Contractul de vânzare-cumpărare cu amănuntul: este o vânzare unde întreprinderea de comerț cu amănuntul se obligă să-i transmită în proprietate consumatorului mărfuri de calitate adecvată, să-i ofere informații și servicii prevăzute de contract, să-i asigure o deservire la nivel, iar consumatorul se obligă să-i plătească prețul stabilit pentru acest bun sau bunuri. Obiectul contractului de vânzare-cumpărare cu amănuntul îl constituie bunuri procurate pentru folosință

personală, casnică sau familie.

Vânzarea de probă sau la vedere: se consideră încheiat din momentul realizării acordului de voință între părți și produce efecte după ce cumpărătorul, în urma probării bunului, a dat răspuns pozitiv.

Vânzarea-cumpărarea cu pact de răscumpărare: est o vânzare supusă unei condiții rezolutorii exprese care constă în facultatea pe care și-o rezervă vânzătorul de a răscumpăra bunul vândut, într-un anumit termen, restituind prețul și cheltuielile făcute de cumpărător, reluarea operând cu efect retroactiv atât împotriva cumpărătorului cât și împotriva terților dobânditori de drepturi asupra bunului vândut.

Vânzarea-cumpărarea la licitație: se caracterizează prin aceea că bunul care urmează a fi vândut este pus în vânzare în mod public și cu respectarea unor proceduri speciale, fiind vândut aceluia care oferă prețul cel mai favorabil. Vânzarea-cumpărarea la licitație este încheiată prin adjudecarea bunului de către adjudecător ultimului ofertant. Proba vânzării se face prin înscrierea în registrul adjudecătorului a numelui sau a denumirii adjudecatorului și a ofertei acestuia, iar dacă lipsește o asemenea înscriere, se admite proba cu martori. Vânzătorul și adjudecatorul unui bun imobil, după încheierea licitației trebuie să întocmească contractul de vânzare-cumpărare în termen de 10 zile la cererea celeilalte părți.

Vânzarea-cumpărarea întreprinderii ca un complex patrimonial: este o vânzare unde vânzătorul se obligă să dea în proprietate cumpărătorului întreprinderea în calitate de complex patrimonial unic, cu excepția drepturilor și obligațiilor inalienabile. Prin întreprindere ca complex patrimonial se are în vedere totalitatea elementelor care asigură funcționarea întreprinderii conform scopului său de activitate, precum și cele ce se determină de către părți ca fiind inseparabile de întreprindere. Specific pentru contractul dat este faptul că vânzarea întreprinderii ca un complex patrimonial este întotdeauna însoțită, pe de o parte, de cesiunea creanțelor vânzătorului către cumpărător, iar pe de altă parte, de preluarea datoriilor vânzătorului de către cumpărător.

Vânzarea-cumpărarea la bursele de mărfuri: este contractul încheiat în incinta bursei de către intermediarii autorizați ai bursei, conform regulilor comerțului de bursă și uzanțelor bursiere sub supravegherea unei autorități. Bursa este o piață organizată - deoarece tranzacțiile se realizează conform unor principii, norme și reguli bursiere, și dematerializată – deoarece aici nu se comercializează bunuri prezente la locul contractării, ci pe baza unor documente reprezentative care atestă dreptul de proprietate asupra mărfii. Aici se comercializează numai anumite categorii de mărfuri: determinate generic, fungibile, standardizate, depozitabile, să aibă un grad redus de prelucrare. La bursele de mărfuri nu se comercializează bunuri imobile, obiectele proprietății intelectuale și drepturile patrimoniale. Încheierea tranzacțiilor se face de către agenții bursei: *brokeri* – care încheie tranzacții în numele și pe seama clientului ori în nume propriu dar pe seama clientului și *dealer* - care încheie contracte în numele și pe seama sa în scopul revânzării la bursă.

Din definiția contractului de vânzare-cumpărare se deduce, că odată ce cumpărătorul este obligat la transmiterea efectivă a bunului și a dreptului de proprietate asupra acestuia, atunci **momentul transmiterii dreptului de proprietate** poate sau nu să coincidă cu momentul transmiterii bunului. Aici se aplică anumite reguli, cum ar fi:

- dacă legea civilă sau contractul nu prevede altfel, atunci dreptul de proprietate este transmis cumpărătorului în momentul transmiterii bunului;

- dreptul de proprietate este transmis anterior sau ulterior momentului transmiterii bunului - se aplică în situațiile în care legea sau contractul prevede transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului anterior sau ulterior momentului de transmitere a posesiei asupra bunului.

Riscul pieirii sau deteriorării fortuite a bunului este transferat cumpărătorului în momentul în care vânzătorul și-a executat obligațiile contractuale privind punerea bunului la dispoziția cumpărătorului, dacă contractul nu prevede altfel. În cazul când contractul implică transportul bunului, iar vânzătorul nu este obligat să-l predea într-un loc determinat, riscul se transferă cumpărătorului de la remiterea bunului către primul cărauș. Dacă vânzătorul este obligat să predea căraușului bunul într-un loc determinat, riscul se transferă cumpărătorului numai după remiterea în acest loc a bunului către cărauș. În cazul în care cumpărătorul a dat vânzătorului instrucțiuni asupra modului de transportare, iar vânzătorul s-a abătut de la ele fără motiv întemeiat, atunci el este obligat să repare prejudiciul cauzat astfel.

În cazul vânzării bunului pe parcurs, riscurile sunt transferate cumpărătorului în momentul încheierii contractului, iar în cazul vânzării bunurilor determinate generic, riscul nu trece la cumpărător anterior individualizării bunului. Dacă contractul de vânzare-cumpărare este încheiat după predarea bunurilor, riscurile cunoscute vânzătorului sau a căror existență nu putea să nu o cunoască la încheierea contractului rămân ale vânzătorului.

Se consideră **vicii materiale** acele care posedă defecte sau care au fost predate în cantitatea necorespunzătoare clauzelor contractului. În cazul în care nu s-a convenit asupra caracteristicilor, bunul nu are vicii materiale dacă: corespunde destinației stabilite în contract; corespunde utilității obișnuite și prezintă caracteristici care există în mod obișnuit la bunuri de același fel și pe care cumpărătorul le poate aștepta conform publicațiilor publice ale vânzătorului, îndeosebi prin reclamă, cu excepția cazului în care specificațiile nu pot influența decizia de cumpărare. Există vicii materiale și atunci când asamblarea convenită contractual a fost realizată defectuos de către vânzător sau de către ajutoarele lui, precum și atunci când bunul trebuie asamblat de cumpărător și acesta îl assemblează defectuos din cauza indicațiilor de asamblare eronate.

Se consideră **vicii juridice** cele care presupun dreptul unui terț asupra unui bun cumpărat, dar despre care cumpărătorul nu cunoaște. La fel se consideră viciu de natură juridică și situația în care în registrul bunurilor imobile este înscris un drept inexistent.

a). Vânzarea-cumpărarea terenurilor. Legea a instituit unele reguli deosebite în ce privește vânzarea-cumpărarea terenurilor. Astfel, în calitate de *vânzător* apare proprietarul terenurilor proprietate privată, sau autoritățile administrației publice în cazul vânzării terenurilor proprietate publică. *Cumpărători* ai terenurilor pot fi cetățenii R.M. și investitorii străini cu excepția terenurilor cu destinație agricolă cele ale fondului silvic și loturile pomicole care pot fi procurate numai de către persoane fizice și juridice autohtone. Contractul de vânzare-cumpărare a terenurilor se autentifică notarial și se înregistrează la organul cadastral teritorial în termen de 3 ani, nerespectarea acestor clauze duce la nulitatea contractului.

b). Vânzarea-cumpărarea încăperilor de locuit. Obiectul contractului îl constituie casele de locuit, apartamentele procurate, privatizate sau dobândite în proprietate de către membrii cooperativei de construcție a locuințelor.

Prin contractul de schimb părțile, numite copermutanți, au obligația de a transmite reciproc dreptul de proprietate asupra unui bun.

Caracterele juridice: este un contract sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, patrimonial, consensual, solemn (în dependență de natura bunului), translativ de proprietate, poate fi încheiat

atât personal cât și prin reprezentant, numit, de executare instantanee, principal, negociabil, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Copermutanții - orice persoană fizică sau juridică ce au capacitate civilă și întrunesc condițiile pentru această calitate.

În cadrul contractului de schimb, fiecare dintre părți este considerat vânzător al bunului pe care îl dă și cumpărător al bunului pe care îl primește.

Obiectul contractului presupune actul de transmitere în posesie a bunului co-schimbabil de la vânzător către cumpărător și primirea a bunului de către cumpărător.

În cazul în care bunurile schimbate nu au aceeași valoare, diferența de valoare poate fi compensată printr-o sumă de bani, numită *sultă*, dacă aceasta este prevăzută de contract.

Obligațiile copermutanților:

- a suporta reciproc cheltuielile de predare a bunului;
- a asigura transmiterea dreptului de proprietate;
- a transmite bunul în termenul ce reiese și/sau este stabilit în contract;
- a preda și accesoriile odată cu predarea bunului,
- a garanta în caz de evicțiune;
- a preda bunul fără vicii materiale sau juridice;
- a asigura corespunderea asortimentului conform clauzelor contractuale;
- a primi sulta, dacă este prevăzută de contract;
- a confirma faptul recepționării bunului și corespunderea acestuia clauzelor contractuale.

Asupra contractului de schimb se aplică în mod corespunzător regulile contractului de vânzare-cumpărare.

TEMA 7. CONTRACTUL DE ÎNSTRĂINARE ȘI DE DONAȚIE

Prin *contractul de donație* donatorul se obligă să mărească din contul patrimoniului său, cu titlu gratuit, patrimoniul donatarului.

Caracterele juridice: este un contract sinalagmatic - imperfect, cu titlu gratuit, liberalități, translativ de proprietate, consensual, patrimonial, real, solemn (în dependență de natura bunului), numit, de executare instantanee, principal, irevocabil, de regulă de adeziune dar poate fi și negociat.

Părțile: donatorul să fie proprietarul bunului și să aibă capacitatea de a încheia contract de donație; donatar poate fi orice persoană ce posedă capacitatea de a primi cu titlu gratuit.

Incapacități de a primi:

- proprietarilor, administratorilor sau lucrătorilor din instituțiile medicale, educative, de asistență socială și din alte instituții similare din partea persoanelor care se află în ele sau din partea soțului sau rudelor acestora de până la gradul patru inclusiv.
- în relațiile dintre persoanele juridice cu scop lucrativ.

Obiectul contractului de donație îl constituie atât acțiunile donatorului îndreptate spre transmiterea darului, cât și bunul care trebuie să fie în circuitul civil, să fie posibil, să fie determinat sau determinabil, licit, să existe sau să poată exista pe viitor.

Forma contractului de donație poate fi simplă prin întocmirea unui înscris sau verbală, dar dacă obiect al donației este un bun pentru a cărui înstrăinare este prevăzută o anumită formă a contractului, atunci această formă este cerută și pentru donație.

Obligațiile donatorului: de a transmite bunul donat și de a înștiința donatarul despre viciile bunului donat, odată cu transmiterea dreptului de proprietate a bunului donat să transmită și accesoriile acestuia precum și documentele referitoare la bun.

Revocarea donației:

- pentru neîndeplinirea sarcinii, poate fi cerută de donator atunci când donatarul nu execută obligația impusă prin contract. Revocarea donației pentru neîndeplinirea sarcinii operează în aceleași condiții și are aceleași efecte ca rezoluțiunea contractelor sinalagmatic.

- pentru ingratitude, poate fi cerută în cazul în care donatarul a atentat la viața donatorului sau a unei rude apropiate a acestuia; dacă se face vinovat de o altă faptă ilicită față de donator sau față de o rudă apropiată a acestuia; situații care atestă o ingratitude gravă sau dacă refuză fără motive întemeiate să acorde donatorului întreținerea datorată.

- în cazul stării de nevoie, dacă donatorul după executarea donației, nu mai este în stare să-și asigure o întreținere corespunzătoare și să-și îndeplinească obligațiile legale de întreținere față de terți, el poate cere de la donatar restituirea bunurilor donate pe care acesta le mai posedă. Restituirea în baza acestui temei este exclusă dacă bunurile au fost înstrăinate de către donatar unei terțe persoane sau au pierit din alte motive, precum și în cazurile când donatorul și-a provocat intenționat sau prin culpă gravă starea de nevoie.

Trăsăturile caracteristice ale contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață

Prin *contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață* beneficiarul întreținerii se obligă să dea dobânditorului în proprietate un bun mobil sau imobil, iar dobânditorul se obligă să asigure beneficiarului întreținere în natură – locuință, hrană, îngrijire și ajutorul necesar pe timpul cât va trăi, precum și înmormântare.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, aleatoriu, consensual, translativ de proprietate, intuitu personae, cu executare succesivă, nenumit, patrimonial, principal, afectat de modalități, de regulă irevocabil.

Părțile contractului de întreținere: *beneficiarul* – care poate fi numai o persoană fizică, deoarece contractul se încheie pe timpul cât acesta va trăi, condiția principală a deținerii capacității de a contracta fiind prezența discernământului. *Dobânditorul* – orice persoană ce are aptitudinea de a deveni titular de drepturi subiective și obligații civile.

Obiectul contractului de întreținere are un dublu aspect, incluzând, pe de o parte, bunul imobil sau mobil transmis dobânditorului și, pe de altă parte, întreținerea în natură, ce urmează a fi acordată beneficiarului.

Forma contractului de întreținere – scrisă. Dacă pentru înstrăinarea bunului se cere respectarea formei autentice, contractul se încheie în formă autentică.

Termenul contractului este determinat de natura lui și este egal cu timpul cât va trăi beneficiarul.

Obligațiile beneficiarului: să transmită în proprietatea dobânditorului bunul și/sau bunurile ce formează obiectul contractului, a garanta în caz de evicțiune și a viciilor ascunse ale bunurilor.

Obligațiile dobânditorului: să acorde întreținere în natură sau în bani, în condițiile prevăzute în contract; să execute întreținerea la locul și la data stabilită în contract; să întrețină alți membri ai familiei, dacă este prevăzut în contract. În scopul asigurării întreținerii dobânditorul nu are dreptul să înstrăineze bunul în timpul vieții beneficiarului. În cazul bunurilor

imobile această interdicție se înscrie în registrul bunurilor imobile. Gajarea sau grevarea bunului se permite numai cu acordul beneficiarului.

Rezoluțiunea contractului de întreținere. Beneficiarul întreținerii este în drept să ceară rezoluțiunea contractului în cazul nerespectării obligațiilor contractuale de către dobânditor. Astfel, beneficiarul are dreptul să ceară fie restituirea bunului, fie plata valorii lui. Valoarea întreținerii prestate de dobânditor nu trebuie restituită. Dobânditorul poate cere rezoluțiunea contractului în cazul imposibilității executării obligațiilor contractuale în virtutea unor circumstanțe independente de voința lui. Aceasta se întâmplă de cele mai dese ori atunci când situația materială a dobânditorului s-a schimbat astfel, încât el nu mai este în stare să acorde întreținere beneficiarului.

Deosebirea contractului de întreținere de contractul de rentă:

- renta cuprinde obligația de a da, întreținerea cuprinde obligația de a face;
- renta este transmisibilă și poate fi urmărită de creditori, creanța de întreținere nu poate fi transmisă unei alte persoane și nici urmată de creditori;
- renta este un contract numit, întreținerea un contract nenumit;
- renta poate fi cu titlu gratuit sau oneros, întreținerea numai cu titlu oneros;

TEMA 8. CONTRACTUL DE COMODAT ȘI ÎMPRUMUT

Prin *contractul de comodat* comodantul dă cu titlu gratuit un bun în folosință comodatarului, iar acesta se obligă să restituie bunul la expirarea termenului pentru care i-a fost dat.

Caracterele juridice: sinalagmatic, consensual, cu titlu gratuit, real, translativ de folosință, patrimonial, poate fi încheiat personal sau prin reprezentant, numit, de executare instantanee, principal, negociabil, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile contractului de comodat sunt: comodantul – cel care remite bunul altuia, și comodatarul – cel căruia i se predă bunul. Acest contract poate fi încheiat atât de persoane fizice cât și de cele juridice cu capacitate civilă.

Obiectul contractului de comodat pot fi: bunuri mobile și imobile, nefungibile, neconsumptibile.

Obligațiile comodantului:

- a transmite bunul conform clauzelor contractuale;
- a asigura dreptul de folosință asupra bunului,
- a transmite bunul în termenul stipulat în contract;
- a preda și accesările bunului odată cu predarea acestuia;
- a garanta viciile bunului;
- să restituie cheltuielile extraordinare, necesare și urgente, făcute în vederea conservării bunului.

Obligațiile comodatarului:

- a confirma faptul recepționării bunului și corespunderea acestuia prevederilor contractului;
- să păstreze și să îngrijească bunul cu diligența unui proprietar;
- să folosească bunul numai în scopul stabilit în contract sau determinat prin natura bunului;

- să suporte cheltuielile necesare folosinței bunului;
- să nu transmită bunul în folosința unor terți, dacă contractul nu prevede altfel;
- să restituie bunul la scadență.

Rezilierea contractului: comodantul poate cere rezilierea contractului de comodat dacă:

- în virtutea unor circumstanțe neprevăzute, comodantul însuși are nevoie de bun;
- comodatarul folosește bunul neconform destinației stabilite în contract, dă bunul, fără acordul comodantului, în folosință unui terț sau supune bunul unui pericol mare, ca urmare a nemanifestării prudenței cuvenite;
- comodatarul a decedat;
- comodatarul persoană juridică și-a încetat activitatea.

Deosebirea contractului de comodat de contractul de împrumut:

- comodatul este un contract cu titlu gratuit, împrumutul poate fi atât cu titlu gratuit cât și cu titlu oneros;
- comodatul este translativ de folosință, împrumutul este translativ de proprietate;
- comodatul are ca obiect bunuri mobile și imobile, nefungibile și neconsumptibile, împrumutul are ca obiect bunuri fungibile și consumptibile;
 - comodatul nu prevede dobânda, pe când în împrumut poate fi prevăzută dobânda;
 - în împrumut poate fi dată și o sumă de bani, pe când în comodat se dau în împrumut numai bunuri.

Prin contractul de împrumut împrumutătorul se obligă să dea în proprietate împrumutatului bani sau alte bunuri fungibile, iar acesta se obligă să restituie banii în aceeași sumă sau bunuri de același gen, calitate și cantitate la expirarea termenului pentru care i-au fost date.

Caracterele juridice: sinalagmatic, consensual, patrimonial, poate fi atât cu titlu gratuit cât și cu titlu oneros, translativ de proprietate, încheiat personal sau prin reprezentant, numit, real, de executare instantanee, principal, negociabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile: împrumutătorul – să fie proprietarul bunului, să aibă discernământ; împrumutatul – să aibă capacitatea de a deveni titular de drepturi subiective și obligații civile.

Obiectul contractului îl constituie banii sau alte bunuri fungibile și consumptibile.

Forma – se cere respectarea regulilor generale cu privire la forma convenției.

Obligațiile împrumutătorului:

- să predea bunul în termenul convenit de părți sau în alt termen ce reiese din contract;
- să predea bunul în starea corespunzătoare stipulată în contract;
- să asigure transmisiunea dreptului de proprietate asupra bunului;
- odată cu predarea bunului să transmită și accesoriile acestuia;
- să predea bunul liber de orice viciu material sau juridic;
- să repare prejudiciul cauzat împrumutatului ca rezultat a nepredării bunului.

Obligațiile împrumutatului:

- să confirme faptul recepționării bunului;
- să confirme faptul corespunderii caracterelor bunului prevederilor contractuale;
- să restituie, în termenul stabilit în contract, bunuri de același gen, cantitate, calitate;
- să achite dobânda, în mărimea și în termenul stabilit, dacă aceasta o prevede contractul.

TEMA 9. CONTRACTUL DE LOCAȚIUNE ȘI ARENDĂ

Prin *contractul de locațiune* locatorul se obligă să dea locatarului un bun determinat individual în folosință temporară sau în folosință și posesie temporară, iar locatarul se obligă să plătească chirie.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, translativ de folosință, patrimonial, consensual, încheiat personal sau prin reprezentant, numit, de executare succesivă, principal, negociabil, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile contractului de locațiune sunt locatorul și locatarul. Locator poate fi orice persoană cu capacitate civilă ce apare în calitate de proprietar, uzufructuar sau o altă persoană împuternicită să dea în chirie un bun. Locatar – este persoana care exercită folosința asupra bunului transmise în locațiune. Calitatea de locatar o poate avea orice persoană cu discernământ.

Obiectul contractului poate fi un bun individual determinat mobil sau imobil, nefungibil și neconsumptibil.

Chiria – suma bănească pe care o achită locatarul în schimbul folosinței bunului, poate fi fixată în raport cu durata contractului, fie global, fie pe unități de timp și se plătește la termenele stipulate. Cuoantumul chiriei poate fi modificat prin acordul părților.

Termenul contractului poate fi determinat (zile, luni, ani) și nedeterminat care nu poate fi mai mare de 99 ani. Rezilierea contractului încheiat fără termen poate avea loc la cererea oricărei părți cu un preaviz de 3 luni pentru bunurile mobile și de o lună pentru bunurile imobile, dacă contractul nu prevede altfel.

Forma – contractul de locațiune a unui bun imobil trebuie să fie întocmit în scris iar dacă termenul de locațiune depășește 3 ani, atunci se cere înregistrarea cadastrală imobiliară în registrul bunurilor imobile.

Obligațiile locatorului:

- să predea bunul în termenul convenit de părți sau în alt termen ce reiese din contract;
- să predea bunul în starea corespunzătoare stipulată în contract;
- să asigure transmisiunea dreptului de folosință asupra bunului;
- odată cu predarea bunului să transmită și accesoriile acestuia;
- să predea bunul liber de orice viciu material sau juridic;
- să garanteze locatarului folosință liniștită și utilă a bunului;
- să efectueze reparația capitală a bunului închiriat, dacă contractul nu prevede altfel.

Obligațiile locatarului:

- a confirma faptul recepționării bunului;
- a confirma faptul corespunderii caracterelor bunului cu prevederile contractuale;
- a păstra și a îngriji de bun cu diligența unui proprietar;
- a folosi bunul conform destinației sau prevederilor contractuale;
- a asigura integritatea bunului;
- a acoperi cheltuielile curente de folosire și întreținere în stare normală a bunului;
- a efectua reparația curentă a bunului;
- a nu transmite bunul unor terțe persoane, dacă contractul nu prevede altfel;
- a achita chiria;
- să restituie bunul închiriat în starea în care i-a fost dată sau în starea prevăzută în contract;
- să restituie bunul la scadență;

- să repare prejudiciul cauzat prin înrăutățirea stării bunului, dacă nu dovedește lipsa vinovăției sale.

Drepturile locatorului:

- are dreptul să ceară plata chiriei pentru toată durata întârzierii și repararea prejudiciului în partea neacoperită de chirie dacă, după încetarea raporturilor contractuale, locatarul nu restituie bunul închiriat;

- poate cere modificarea chiriei numai o dată în an și numai în cazul în care condițiile economice fac ca neajustarea să fie inechitabilă;

- să ceară rezilierea contractului dacă locatarul nu folosește bunul închiriat la destinație, admite intenționat sau din culpă înrăutățirea stării bunului ori creează un pericol real pentru o asemenea înrăutățire, nu plătește chiria pe parcursul a 3 luni după expirarea termenului de plată, încheie un contract de sub-locățiune fără acordul locatorului.

Drepturile locatarului:

- are dreptul să ceară reducerea chiriei în cazul în care condițiile, stipulate în contract, de folosire a bunului sau starea lui, s-au înrăutățit considerabil în virtutea unor circumstanțe independente de voința locatarului;

- să separe îmbunătățirile separabile, efectuate cu permisiunea locatorului ori să ceară compensarea valorii lor de către locator;

- să ceară rezilierea contractului în cazul în care și-a pierdut capacitatea de muncă și nu poate folosi bunul închiriat; este privat de libertate și nu-și poate executa obligațiile contractuale.

Sub-locățiunea presupune un contract accesoriu în baza căruia locatarul transmite dreptul de folosință asupra bunului către o terță persoană. Astfel, în contractul de sub-locățiune locatarul contractului de locățiune devine locator în contractul de sub-locățiune, iar sublocatarul în acest contract are calitatea de locatar. Sub-locățiunea este permisă cu respectarea următoarelor condiții:

- transmiterea folosinței să nu fie interzisă prin contractul principal;

- să existe consimțământul locatorului la sub-locățiune;

- sub-locățiunea să nu fie convenită în condiții care să contravină condițiilor din contractul principal;

- termenul contractului de sub-locățiune nu poate depăși termenul contractului de locățiune.

Cesiunea de locățiune constituie o vânzare a dreptului de folosință, obiectul căruia îl formează drepturile locatarului. Dacă în cazul sub-locățiunii locatarul rămâne obligat față de locator, în cazul cesiunii locatarul-cedent nu rămâne obligat față de locator, această legătură fiind stabilită între locator și locatarul-cesionar. Astfel, locatarul-cesionar execută drepturile și obligațiile de locatar în strictă conformitate cu condițiile contractului principal, de locățiune, încheiat anterior între locator și locatarul-cedent.

Încetarea locățiunii:

- denunțare unilaterală;

- expirarea termenului;

- rezilierea contractului prin neexecutare;

- pieirea bunului;

- exproprierea bunului închiriat.

Prin **contractul de arendă** arendatorul transmite arendașului terenuri și alte bunuri agricole în vederea exploatării pe o durată determinată, în schimbul unui preț stabilit de părți.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, translativ de folosință, patrimonial, consensual, încheiat personal sau prin reprezentant, numit, de executare succesivă, principal, negociabil, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități, solemn.

Părțile - arendator poate fi orice persoană cu capacitate civilă ce apare în calitate de proprietar, uzufructuar sau o altă persoană împuternicită să dea în folosință terenuri sau bunuri agricole. Arendaș – este persoana care exercită exploatarea asupra bunului transmis în arendă. Calitatea de arendaș o poate avea orice persoană cu discernământ.

Obiectul contractului de arendă îl constituie terenurile și alte bunuri agricole. Prin bunuri agricole se înțeleg terenurile cu destinație agricolă (arabile, viile, livezile etc.), terenurile ocupate cu construcții și instalații agrozootehnice, amenajări piscicole, spații de depozitare care servesc nevoilor producției agricole, animalele, meșinele, utilajele și alte bunuri destinate exploatării agricole.

Prețul denumit arendă, se stabilește de părți în bani, în natură sau în natură și bani.

Termenul contractului de arendă este determinat în contract., însă nu poate fi mai mic de un an. Cu 3 luni înainte de expirarea arendei, arendatorul informează printr-un preaviz arendașul despre ne-dorința de a prelungi contractul de arendă. Dacă termenul arendei expiră, iar arendatorul nu cere să i se predea terenul și arendașul continuă exploatarea lui, contractul de arendă se consideră prelungit pe un an.

Forma contractului de arendă este scrisă. Arenda bunurilor imobile pe un termen mai mare de 3 ani se înregistrează în registrul bunurilor imobile. Arenda terenurilor pe un termen mai mic de 3 ani se înregistrează de către primăria satului sau municipiului în al cărui rază teritorială este situat terenul.

Obligațiile arendatorului:

- să predea bunul arendat în termenul convenit de părți sau în alt termen ce reiese din contract;

- să predea bunul în starea corespunzătoare stipulată în contract;
- să asigure transmisiunea dreptului de folosință asupra bunului;
- să predea bunul liber de orice viciu material sau juridic;
- să garanteze arendașului folosința liniștită și utilă a bunului.

Obligațiile arendașului:

- a confirma faptul recepționării bunului arendat;

- a confirma faptul corespunderii caracterelor bunului cu prevederile contractuale;

- a păstra și a îngriji de bun cu diligența unui proprietar;

- a folosi bunul conform destinației sau prevederilor contractuale;

- a asigura integritatea bunului;

- a acoperi cheltuielile curente de folosire și întreținere în stare normală a bunului;

- a nu transmite bunul unor terțe persoane, dacă contractul nu prevede altfel;

- a achita arenda în natură și/sau în bani în termenul în locul stabilit de părți;

- să restituie bunul arendat în starea în care i-a fost dată sau în starea prevăzută în contract;

- să restituie bunul la scadență;

- să repare prejudiciul cauzat prin înrăutățirea stării bunului, dacă nu dovedește lipsa vinovăției sale.

Supportarea riscurilor:

- în caz de pierdere fortuită a bunurilor arendate, riscul contractului este suportat de arendator;
- în caz de pierdere fortuită a recoltei, fructelor, riscul se suportă de ambele părți. Dacă mai mult de jumătate din fructele obținute prin arendare pierd fortuit, arendașul poate cere reducerea proporțională a plății arendei.

Încetarea contractului: o dată cu expirarea termenului pentru care a fost convenit cu respectarea preavizului.

TEMA 10. TRĂSĂTURILE CARACTERISTICE ALE CONTRACTULUI DE LEASING

Prin *contractul de leasing* locatorul se obligă la cererea locatarului să-i asigure posesiunea și folosința temporară a unui bun, achiziționat sau produs de locator, contra unei plăți periodice, iar la expirarea contractului să respecte dreptul de opțiune al locatarului de a cumpăra bunul, de a prelungi contractul de leasing, de a face să înceteze raporturile contractuale.

Caracterele juridice: sinalagmatic dar poate fi și multilateral, consensual, cu titlu oneros, comutativ, patrimonial, translativ de drepturi, încheiat personal sau prin reprezentant, numit, de executare succesivă, principal, negociabil, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile contractului de leasing sunt:

- locatorul, persoană fizică sau juridică ce practică activitate de întreprinzător;
- locatarul, persoană fizică sau juridică ce practică sau nu activitate de întreprinzător;
- vânzătorul, persoană fizică sau juridică ce întrunește condițiile generale cu privire la încheierea convențiilor.

Obiecte al leasingului pot fi orice bunuri mobile sau imobile, cu excepția bunurilor scoase din circuitul civil sau a căror circulație este limitată prin lege, terenurile agricole, bunurile consumptibile, obiectelor proprietății intelectuale care nu pot fi cesionate.

Forma operațiunilor de leasing este scrisă.

Prețul denumit rată de leasing cuprinde:

- suma care recuperează integral sau aproximativ valoarea bunului la momentul procurării lui;
- suma plătită locatorului pentru rambursarea creditului și plata dobânzii, dacă locatorul nu a folosit mijloace proprii pentru finanțarea investiției;
- rata de leasing precum și alte cheltuieli prevăzute în contract.

Termenul – se încheie pe un termen determinat dar nu mai mic de un an de la data intrării lui în vigoare.

Locatorul are dreptul:

- să cesioneze sau să dispună în alt mod de drepturile sale asupra bunului sau de drepturile care rezultă din contractul de leasing;
- să folosească bunul în calitate de gaj în obligațiile sale față de terți, dacă contractul de leasing nu prevede altfel;
- să ceară achitarea integrală și înainte de termen a ratelor de leasing ori să rezilieze contractul, cu reparația pagubelor și/sau restituirea bunului, în cazul în care locatarul încalcă în mod esențial clauzele contractului;

- să îmbine calitatea de locator cu cea de vânzător dacă contractul nu prevede altfel;
- să solicite locatarului documentele ce reflectă starea lui financiară;
- să rezilieze contractul și să ceară repararea prejudiciilor dacă locatarul încalcă esențial clauzele contractului; locatarul-persoană juridică a decis să se dizolve sau împotriva lui este intentat proces de insolvabilitate.

Locatorul este obligat:

- să nu intervină în alegerea bunului și/sau a vânzătorului făcută de locatar, dacă contractul nu prevede altfel;
- să coordoneze cu locatarul cuprinsul contractului de vânzare-cumpărare a bunului;
- să nu opereze modificări în contractul de vânzare-cumpărare fără acordul locatarului;
- să dea locatarului contrac plată bunul său în posesiune și folosință temporară;
- să încheie din însărcinarea locatarului, contract de vânzare-cumpărare cu vânzătorul, să plătească prețul bunului și să încredințeze locatarului executarea obligațiilor sale privind recepționarea bunului;
- să primească bunul la expirarea contractului, dacă locatarul nu-și exercită dreptul de achiziționare a bunului cu titlu de proprietate sau de a prelungi contractul;
- să garanteze locatarului folosința liniștită a bunului;
- să respecte dreptul locatarului de a opta pentru achiziționarea bunului, prelungirea contractului ori restituirea bunului.

Locatarul are dreptul:

- să aleagă independent bunul și/sau vânzătorul, ori să încredințeze locatorului această alegere;
- să formuleze vânzătorului cerințe ce rezultă din contractul de vânzare-cumpărare;
- să refuze recepționarea bunului ce nu corespunde condițiilor din contract și să suspende plata către locator a ratei de leasing până când va fi eliminată încălcarea clauzelor contractuale;
- să execute înainte de termen obligația plății ratei de leasing și să cumpere bunul dacă contractul nu prevede altfel;
- să achiziționeze, la expirarea contractului de leasing, bunul cu titlu de proprietate, să prelungească contractul de leasing ori să restituie bunul dacă contractul nu prevede altfel;
- să rezilieze contractul și să ceară repararea prejudiciilor dacă bunul nu a fost furnizat în termenul stipulat în contract; dacă bunul nu corespunde calității, ansamblului de piese și de accesorii ori clauzelor contractuale.

Locatarul este obligat:

- să prezinte locatorului informații referitoare la bun și/sau la vânzătorul lui, în vederea încheierii unui contract de vânzare-cumpărare;
- să execute obligațiile de recepționare a bunului și de formulare a cerințelor ce rezultă din contractul de vânzare-cumpărare;
- să informeze locatorul despre corespunderea bunului clauzelor din contractul de vânzare-cumpărare;
- să asigure, pe durata contractului, integritatea bunului, menținerea în stare de funcționare și folosirea lui numai în conformitate cu clauzele contractuale;
- să suporte toate cheltuielile de transport, recepție, montare, demontare, exploatare, întreținere, păstrare, deservire tehnică, reparație, asigurare a bunului, precum și alte cheltuieli aferente, dacă contractul nu prevede altfel;
- să plătească ratele de leasing în modul și în termenul stabilit în contract;

- să permită locatorului verificarea periodică a stării bunului și a modului de exploatare a bunului obiect al contractului de leasing;
- să-l informeze pe locator în timp util despre orice tulburare a dreptului de proprietate venită din partea unui terț;
- să restituie la expirarea contractului, bunul în starea stipulată în contract, luându-se în considerare uzura normală, în cazul în care nu-și va exercita dreptul de a achiziționa bunul cu titlu de proprietate sau de a prelungi contractul.

Încetarea contractului de leasing: în caz de expirare, în caz de reziliere cu acordul părților și alte circumstanțe prevăzute de lege.

Conținutul contractului de leasing:

- părțile contractante;
- descrierea bunului ce face obiectul contractului de leasing;
- valoarea de intrare a bunului;
- valoarea ratelor de leasing și termenul de plată a acestora;
- termenul contractului;
- dreptul de opțiune a locatarului de a cumpăra bunul, de a prelungi contractul de leasing ori de a face să înceteze raporturile contractuale;
- convenția părților asupra asigurării bunului obiect al leasingului.

TEMA 11. CONTRACTUL DE PRESTĂRI SERVICII ȘI ANTREPRIZĂ

Prin *contractul de antrepriză* antreprenorul se obligă să efectueze pe riscul său o anumită lucrare clientului, iar clientul se obligă să recepționeze lucrarea și să plătească prețul convenit.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ cât și aleatoriu, constitutiv de drepturi, patrimonial, consensual, poate fi încheiat atât personal cât și prin reprezentant, numit, de executare succesivă, principal, negociabil, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile: antreprenorul – persoană fizică sau juridică ce practică activitate de antreprenorial și posedă autorizație specială: licență, patentă etc. Client – persoană fizică sau juridică cu capacitate civilă.

Obiectul contractului este producerea sau transformarea unui bun, cât și obținerea unor alte rezultate din efectuarea de lucrări.

Prețul – retribuiția pe care clientul se obligă să o plătească antreprenorului pentru lucrarea executată. Retribuiția se determină prin acordul părților prin indicarea unei sume de bani. Dacă părțile n-au convenit în contract asupra retribuiției, se consideră că s-a convenit asupra retribuiției tarifare, iar în cazul inexistenței unor tarife – asupra retribuiției obișnuite.

Termenul de executare a lucrărilor se stabilește prin acordul părților. Astfel se pot stabili trei categorii de termene:

- termen general de executare a lucrării – perioada de timp în care lucrarea trebuie finisată integral, iar rezultatul ei predat clientului;
- termenul de executare a unor lucrări – care poate fi prezentat sub forma unui grafic de executare a lucrărilor;
- termenul final – la care lucrarea trebuie terminată și predată clientului.

Termenul de prescripție este de un an din momentul recepționării lucrării. Acțiunea ce se

referă la construcții poate fi intentată în decurs de 5 ani. Dacă contractul prevede recepționarea lucrării pe părți, termenul de prescripție curge din ziua recepționării lucrării în ansamblu.

Obligațiile antreprenorului:

- să furnizeze clientului, în măsura în care circumstanțele o permit, toate informațiile referitoare la natura lucrării;
- să efectueze pe riscul său o anumită lucrare;
- să execute lucrarea cu materialele, mijloacele și forțele sale, dacă contractul nu prevede altfel;
- să furnizeze toate bunurile necesare executării contractului, dacă contractul nu stipulează altfel;
- în cazul în care bunurile sunt furnizate de client, să le folosească cu grijă și să țină evidența folosirii;
- să-l informeze pe client despre faptul că materialul prezentat de el este inutilizabil sau necalitativ și viciile materialelor vor face ca produsul final să fie afectat de vicii;
- să efectueze lucrarea personal doar atunci când această obligație reiese din contract, din împrejurări sau din natura prestației;
- să-l informeze pe client despre necesitatea depășirii considerabile a devizului;
- să transmită clientului lucrarea liberă de orice viciu material și juridic;
- să respecte termenele contractuale;
- de a asigura transmiterea dreptului de proprietate.

Obligațiile clientului:

- de a confirma faptul recepționării bunului și corespunderea acestuia prevederilor contractului;
- să plătească retribuiția convenită de părți.

Drepturile clientului:

- să ceară rezilierea contractului, fiind informat despre necesitatea depășirii considerabile a devizului, sau să accepte această depășire;
- să ceară respectarea termenelor contractului;
- să ceară înlăturarea viciilor bunului sau a lucrării efectuate;
- să rezilieze oricând contractul până la realizarea completă a lucrării, fiind obligat să plătească antreprenorului retribuiția pentru lucrările efectuate și să repare prejudiciul cauzat prin reziliere.

Prin **contractul de prestări servicii** prestatorul se obligă să presteze beneficiarului anumite servicii, iar beneficiarul se obligă să plătească retribuiția convenită.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, constitutiv de drepturi, patrimonial, consensual, poate fi încheiat atât personal cât și prin reprezentant, numit, de executare succesivă, principal, poate fi atât negociabil cât și de adeziune, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile – prestatorul și beneficiarul – se aplică normele generale cu privire la capacitatea persoanelor de a contracta.

Obiectul contractului îl constituie serviciile de orice natură, fie săvârșirea unor acțiuni de către prestator, fie desfășurarea unei anumite activități.

Prețul este retribuiția ce se cuvine prestatorului pentru serviciile prestate. Plata pentru servicii se efectuează după prestarea serviciilor. Dacă plata pentru servicii se calculează pe anumite perioade, sumele vor fi acordate după încheierea fiecărei perioade.

Termenul pentru prestarea serviciilor poate fi determinat și neceterminat. În cazul în care contractul este încheiat pentru perioade mai lungi de 5 ani, prestatorul poate rezilia contractul după 5 ani cu un termen de preaviz de 6 luni.

Obligațiile prestatorului:

- să furnizeze clientului, în măsura în care circumstanțele o permit, toate informațiile referitoare la natura serviciului;
- să furnizeze toate bunurile necesare executării contractului, dacă contractul nu stipulează altfel;
- să efectueze lucrarea personal doar atunci când această obligație reiese din contract, din împrejurări sau din natura prestației;
- să transmită și să efectueze serviciu liber de orice viciu material și juridic;
- să respecte termenele contractuale;
- de a asigura transmiterea dreptului de proprietate.

Obligațiile beneficiarului:

- de a confirma faptul recepționării serviciului și corespunderea acestuia prevederilor contractului;
- în cazul în care este răspunzător, trebuie să amenajeze și să întrețină spațiile, echipamentele sau aparatele, să reglementeze astfel prestarea serviciilor care trebuie efectuate sub conducerea și în conformitate cu dispozițiile prestatorului, încât prestatorul să fie protejat contra riscurilor pentru viață și sănătate în măsura în care natura serviciului prestat o permite;
- să plătească retribuirea.

Rezilierea raporturilor din contractul de prestări servicii:

- zilnic, începând cu sfârșitul zilei următoare, dacă plata se face pe zi;
- cel mai târziu în prima zi lucrătoare din cursul unei săptămâni, începând cu sfârșitul următoarei zile de sâmbătă, dacă plata se calculează pe săptămâni;
- cel mai târziu pe data de 15 a lunii, începând cu sfârșitul lunii calendaristice, dacă plata se calculează pe luni;
- cu respectarea termenului de preaviz de 6 săptămâni, începând cu sfârșitul unui trimestru calendaristic, dacă plata se calculează pe trimestre sau pe perioade mai mari;
- oricând dacă plata nu se face în dependență de intervale de timp.

TEMA 12. CONTRACTUL DE TRANSPORT ȘI EXPEDIȚIE

Prin *contractul de expediție*, expeditorul se obligă pe contul și în numele *clientului*, sau în nume propriu, să încheie un contract de transport și să efectueze actele necesare în vederea efectuării transportării, iar clientul se obligă să achite remunerația convenită numită *comision*.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, consensual, negociabil dar poate fi și de adeziune, real, poate fi atât principal cât și accesoriu, numit, patrimonial, poate fi încheiat atât personal cât și prin reprezentant, poate fi atât de executare instantanee cât și succesivă, pur și simplu dar poate fi și afectat de modalități, revocabil.

Părțile: expeditor – persoana fizică ce realizează transportarea cu mijlocul de transport și care posedă autorizațiile speciale sau persoana juridică, proprietar al unității de transport. Clientul – persoana fizică sau juridică.

Obiectul: totalitatea actelor juridice și materiale necesare în scopul executării deplasării.

Forma - se încheie în scris. Clientul urmează să elibereze expeditorului procură dacă aceasta este necesară pentru executarea obligațiilor contractuale.

Prețul: remunerația convenită.

Obligațiile clientului:

- să furnizeze la timp informații asupra bunului, informații pentru întocmirea documentelor de transport, precum și îndeplinirea procedurilor vamale și altor formalități;
- să transmită expeditorului documentele care atestă exactitatea unor astfel de informații;
- să atragă atenția expeditorului asupra naturii pericolului și asupra măsurilor de precauție, în cazul unor bunuri periculoase;
- să ambaleze bunurile, dacă natura bunurilor reclamă aceasta, în așa fel încât să corespundă cerințelor transportului;
- să confirme faptul recepționării încărcăturii;
- de a achita remunerația convenită de părți;

Obligațiile expeditorului:

- să confirme faptul recepționării încărcăturii;
- de a verifica modul de încărcare și aranjare a încărcăturii;
- să îndeplinească expedierea în special sub aspectul alegerii transportatorului, cu grija unui expeditor diligent;
- să țină seama de interesele clientului și să urmeze indicațiile acestuia;
- să asigure bunul doar atunci când a primit o indicație în acest sens de la client. În lipsa unei indicații speciale, expeditorul este obligat să asigure încărcătura în modul obișnuit cu un asigurător ales de el;
- de a executa transportarea în termenul stipulat în contract;
- de a asigura predarea încărcăturii la punctul de destinație.

TEMA 13. CONTRACTUL DE DEPOZIT ȘI MAGAZINAJ

Prin *contractul de depozit* depozitarul se obligă să păstreze bunul mobil predat de deponent pe o perioadă determinată sau nedeterminată și să-l restituie la cerere.

Caracterele juridice: sinalagmatic sau unilateral, cu titlu gratuit sau oneros, real, translativ de drepturi, patrimonial, consensual, poate fi încheiat atât personal cât și prin reprezentant, numit, principal dar poate fi și accesoriu, negociabil dar poate fi și de adeziune, irevocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile: deponent poate fi orice persoană fizică sau juridică. Depozitar poate fi orice persoană fizică capabilă în condițiile prevăzute de legislația civilă de a duce răspundere patrimonială de daunele cauzate deponentului pe durata depozitului.

Obiectul contractului – bunuri mobile corporale, creanțele constatate printr-un titlu la purtător, asimilate cu bunurile mobile la purtător. Obiectul contractului trebuie să fie individual determinat.

Forma contractului de depozit este scrisă ce se confirmă prin chitanță de bagaje sau jeton.

Termenul contractului poate fi pe o durată determinată sau nedeterminată.

Prețul îl constituie remunerația care apare ca element al contractului atunci când depozitul este cu titlu oneros.

Obligațiile depozitarului:

- de a primi bunul la păstrare;
- de a nu folosi bunul depozitat;
- să se îngrijească de integritatea bunului primit cu prudență și diligența unui bun profesionist;
- să se îngrijească de integritatea bunului ca de propriul bun;
- să nu folosească, fără permisiunea deponentului, bunul predat în depozit, cu excepția cazului când aceasta este necesar conservării bunului;
- să restituie bunul. Riscul pieririi sau deteriorării fortuite rămâne în sarcina deponentului;
- să remită fructele bunului depozitat percepute în perioada de depozitare;
- să plătească dobânda pentru banii depozitați numai din ziua în care a fost pusă în întârziere și restituirea bonurilor.

Drepturile depozitarului:

- să refuze primirea bunului care nu i-a fost predat în termenul stabilit, dacă contractul nu prevede altfel;
- să modifice modul, locul și alte condiții de păstrare fără a cere deponentului încuviințarea, în cazul în care modificarea condițiilor depozitului este strict necesar pentru înlăturarea riscului de distrugere, pierdere sau deteriorare a bunului;
- să vândă bunul la un preț determinat de situația creată în cazul când deponentul nu poate întreprinde vre-o acțiune odată cu apariția unui pericol real de deteriorare sau degradarea bunului depozitar, ori apariția altor condiții care amenință siguranța păstrării bunului de depozitarului dreptul;
- poate cere oricând deponentului să-și ridice bunul depozitat dacă în contract nu este stabilit un termen de depozitare.

Obligațiile deponentului:

- să compenseze depozitarului cheltuielile necesare păstrării bunului;
- să repare prejudiciul cauzat depozitarului prin caracteristicile bunului depozitat în cazul în care știa sau trebuia să știe despre ele;
- să repare prejudiciul cauzat prin preluarea anticipată a bunului;
- să compenseze cheltuielile necesare pentru perceperea și păstrarea fructelor;
- să ridice bunul depozitat în termenul stabilit în contract.

Drepturile deponentului: să-și ridice oricând bunul depozitat, chiar și atunci când contractul prevede un termen de depozitare.

Sechestrul - este depozitul în baza căruia persoanele remit un bun în litigiu unui terț, care se obligă să-l restituie după terminarea procesului, celui care are dreptul asupra lui. Depozitarul este ales de către părți în mod mutual. Părțile pot să desemneze pe unul dintre ei. În cazul în care părțile nu ajung la un numitor comun, pot cere instanței de judecată să decidă.

Sechestrul încetează după soluționarea litigiului prin restituirea bunului către cel îndreptățit. Depozitarul nu poate să fie eliberat de obligații și să restituie bunul înainte de soluționarea litigiilor, decât cu consimțământul tuturor părților sau prin autorizarea instanței de judecată. Depozitul trebuie să facă o dare de seamă la sfârșitul depozitului sau pe parcursul lui la cererea părților sau a instanței de judecată.

Magazinajul - prevede predarea de bunuri spre păstrare la un depozit de mărfuri. Magazinierul este obligat, dacă legea sau contractul nu prevede altfel, să determine la primirea bunurilor cantitatea (numărul, măsura greutatea, genul, felul sau alte caracteristici specifice).

La primirea bunurilor magazinerul are obligații să elibereze o recipisă de magazinaj care trebuie să conțină:

- data întocmirii și numărul de înscriere în registru de magazie;
- numele sau denumirea și adresa persoanei bunurile căreia se înmagazinează;
- locul de înmagazinare;
- regulile magazinerului;
- cantitatea și calitatea bunurilor și descrierea ambalajului pentru cele ambalate;
- costul de magazinaj și alte costuri care pot să apară;
- faptul ca bunul trebuie sau nu asigurat și costul de asigurare;
- termenul și data expirării;
- semnătura magazinerului și ștampila.

Recipisa poate fi: nominativă și la ordin - ea poate fi transmisă prin andosare. Magazinerul este obligat să livreze bunurile înmagazinate numai posesorului legitim al recipisei și numai în schimbul recipisei .

Magazinerul nu poate cere ridicarea bunului înmagazinat înainte de expirarea termenului convenit pentru magazinaj, în lipsa acestui termen ,înainte de a expira 3 luni de la înmagazinare cu respectarea preavizului de o lună. Dacă deponentul nu ridică bunul la expirarea termenului, magazinerul are dreptul în urma unei somații să vândă bunul la licitație la expirarea unei luni de la somație.

TEMA 14. CONTRACTUL DE MANDAT ȘI ADMINISTRARE FIDUCIARĂ

Prin *contractul de mandat* mandantul împuternicește mandatarul de a o reprezenta la încheierea de acte juridice, iar mandatarul prin acceptarea mandatului se obligă să acționeze în numele și pe contul mandantului.

Caracterele juridice: sinalagmatic, consensual, cu titlu gratuit sau oneros, numit, translativ de drepturi, cu conținut patrimonial cât și cu conținut nepatrimonial, intuitu personae, principal, de executare succesivă, negociabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități, revocabil.

Părțile: mandantul – capacitatea de exercițiu de a săvârși acte personal. Mandatarul – capacitatea de exercițiu deplină.

Obiectul: încheierea de acte juridice.

Prețul apare numai în cazul mandatului oneros.

Obligațiile mandatarului:

- de a executa mandatul cu diligență;
- de a executa mandatul în limita împuternicirilor primite;
- de a executa mandatul în conformitate cu indicațiile primite;
- de a executa indicațiile doar după ce a comunicat mandantului dezavantajele posibile, dacă executarea mandatului în conformitate cu indicațiile mandantului duce evident la dezavantajarea acestuia, iar acesta insistă asupra indicațiilor;
- de a evita apariția conflictelor între interesele sale personale și interesele mandatului;
- să execute mandatul personal, dacă contractul nu prevede altfel;
- să nu divulge informația care i-a devenit cunoscută în cadrul activității sale, dacă mandantul are un interes justificat în păstrarea secretului sau dacă dezvăluirea nu este permisă de mandat;

- să dea mandantului darea de seamă despre executarea mandatului;
- să remită mandantului tot ceia ce a primit pentru executarea mandatului și nu a utilizat în acest scop, precum și tot ce a dobândit în legătură cu executarea mandatului.

Obligațiile mandantului:

- să compenseze cheltuielile care au fost suportate de către mandatar pentru executarea mandatului;
- să plătească retribuiția convenită, dacă mandatul este cu titlu oneros;
- să repare prejudiciul produs fără vina sa, pe care mandatarul l-a suferit în executarea mandatului.

Încetarea contractului de mandat:

- la expirarea termenului contractului;
- în urma revocării contractului;
- în urma rezilierii contractului;
- la decesul uneia dintre părți;
- în urma declarării uneia dintre părți dispărută fără veste;
- în urma lipsirii sau limitării capacității de exercițiu a uneia dintre părți;
- odată cu executarea totală a contractului de mandat.

Prin *contractul de administrare fiduciară* fiduciantul predă bunuri în administrare fiduciară fiduciarului, iar fiduciarul se obligă să administreze patrimoniul în interesul fiduciantului.

Caracterele juridice: sinalagmatic, consensual, cu titlu oneros sau gratuit, de executare succesivă, translativ de drepturi, patrimonial, poate fi încheiat personal sau prin reprezentant, numit, poate fi atât principal cât și accesoriu, negociabil, revocabil, poate fi atât simplu cât și afectat de modalități.

Părțile: fiduciant – persoană fizică sau juridică ce întrunește condițiile generale privind încheierea contractelor civile. Fiduciar – orice persoană cu capacitatea de exercițiu deplină, cu excepția autorităților publice.

Obiectul contractului îl constituie orice bun, inclusiv o universalitate de bunuri, atât existente la momentul încheierii contractului, cât și dobândite pe viitor, inclusiv bunurile dobândite de fiduciar în executarea contractului.

Forma contractului de administrare fiduciară este scrisă.

Prețul – remunerația urmează a fi plătită numai dacă este stipulată în contract.

Obligațiile fiduciarului:

- a confirma faptul recepționării bunului;
- a păstra și a îngriji de bun cu diligență;
- a asigura integritatea bunului;
- a nu transmite bunul unor terțe persoane, dacă contractul nu prevede altfel;
- a administra bunul în interesele fiduciantului;
- a repara prejudiciul cauzat, dacă nu manifestă față de interesele fiduciantului diligența de care dă dovadă în afacerile proprii;
- să transmită fiduciantului tot ceia ce a obținut în legătură cu administrarea bunului,
- să restituie bunul fiduciantului sau altei persoane desemnate de acesta;
- să facă public faptul separării bunurilor luate în administrare fiduciară de bunurile sale și să mențină această publicitate;
- să indice în actul juridic încheiat cu terțele persoane că acționează în calitate de fiduciar;

- să execute obligațiile asumate din contul patrimoniului fiduciantului, dacă contractul nu prevede altfel.

Obligațiile fiduciarului:

- să transmită bunul în administrare fiduciară;
- să nu intervină în activitatea operativă a fiduciarului;
- să restituie fiduciarului cheltuielile suportate de acesta în legătură cu administrarea bunului;

- să-l remunereze pe fiduciar, dacă acesta prevede contractul;
- să confirme faptul recepționării bunului la încetarea contractului.

Încetarea contractului de mandat:

- la expirarea termenului contractului;
- în urma revocării contractului;
- în urma rezilierii contractului;
- la decesul uneia dintre părți;
- în urma declarării uneia dintre părți dispărută fără veste;
- în urma lipsirii sau limitării capacității de exercițiu a uneia dintre părți;
odată cu executarea totală a contractului de mandat.

TEMA 15. INTERMEDIEREA ȘI COMISIONARUL PROFESIONIST

Prin *contractul de intermediere* intermediarul se obligă față de client să acționeze în calitate de mijlocitor la încheierea unora sau mai multe contracte între acesta și terți.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, negociabil, consensual, generator de drepturi, principal, numit, încheiat personal sau prin reprezentant, de executare succesivă, pur și simplu.

Părțile: intermediarul trebuie să aibă capacitatea de exercițiu deplină, clientul trebuie să aibă capacitatea de a încheia contractul pe care îl mijlocește intermediarul.

Obiectul contractului: reprezintă acțiunea părților și anume:

- acțiunile intermediarului îndreptate la exercitarea anumitor acțiuni de intermediere și anume la încheierea contractelor cu terți conform indicațiilor clientului;
- acțiunea clientului îndreptată spre primirea bunurilor reziliate din intermediere și remunerarea serviciilor de intermediere.

Forma contractului - forma scrisă doar pentru contractul de intermediere exclusivă, pentru celelalte contracte forma fiind trecută sub tăcere, deci contractul de intermediere poate fi încheiat în forma determinată de părți.

Intermedierea închirierii de locuințe - un contract prin care o parte intermediarul locativ se obligă să intermedieze ori să indice celeilalte părți ocazia de a încheia un contract de închiriere a unei locuințe. Privitor la intermedierea închirierii de locuințe se aplică regulile generale ale intermediării.

Intermedierea împrumutului - intermediarul împrumutului se obligă să intermedieze un împrumut sau să indice ocazia de-a încheia un contract de împrumut celeilalte părți numit client.

Intermedierea comercială – este activitatea intermediară desfășurată de intermediarul comercial fără împuterniciri permanente în bază de contract, la încheierea unui sau mai multor contracte în domeniul activității sau vânzării de bunuri sau de titluri de valoare, de asigurări de

operațiuni bancare, de transport de bunuri, de închiriere de bunuri ale circuitului comercial.

Comisionar profesionist este persoana care, în cadrul activității sale comerciale permanente, își asumă obligația de a încheia contracte cu mărfuri sau cu titluri de valoare în nume propriu, dar pe contul comitentului.

Obligațiile comisionarului:

- să execute cu diligența unui bun comerciant obligațiile pe care și le-a asumat;
- să respecte interesele comitentului și să îndeplinească indicațiile date de el;
- să prezinte un raport cu privire la executarea comisionului;
- să repare prejudiciul cauzat, în cazul în care nu acționează indicațiilor comitentului.

TEMA 16. CONTRACTUL DE ASIGURARE ȘI TRANZACȚIA

Prin *contractul de asigurare*, asiguratul se obligă să plătească asiguratorului prima de asigurare, iar acesta se obligă să plătească, la producerea riscului asigurat, asiguratului sau unui terț suma asigurată ori despăgubirea, în limitele și în termenele convenite.

Caracterele juridice: sinalagmatic, consensual, cu titlu oneros, aleatoriu, principal, generator de drepturi, patrimonial, poate fi încheiat personal sau prin reprezentant, numit, de executare succesivă, de adeziune, irevocabil, afectat de modalități.

Părțile: asiguratorul este o persoană juridică constituită, inclusive și cu capital străin, în scopul desfășurării activității de asigurare pe bază de licență, asiguratul - este persoana fizică sau juridică care intră în raporturi juridice cu asiguratorul fie în virtutea legii, fie în încheierea contractului de asigurare și care în condițiile generale posedă capacitatea de a încheia contractul.

Riscul asigurat - este un eveniment viitor, posibil dar incert la care sunt expuse bunurile ori patrimoniul sau viața, ori sănătatea unei persoane.

Cazul asigurat - este evenimentul asigurat pentru înlăturarea consecințelor căruia s-a făcut asigurarea și care s-a produs.

Interesul asigurării – în cazul asigurării de bunuri se înțelege dauna efectivă pe care asiguratul o poate pierde în caz de degradare a bunului asigurat.

Suma asigurată – este suma maximă în limita căreia asiguratorul plătește indemnizația de asigurare la ivirea cazului asigurat.

Prima – este suma de bani pe care o plătește asiguratul asiguratorului la survenirea cazului asigurat.

Indemnizația de asigurare – suma de bani pe care asiguratorul o achită asiguratului la survenirea cazului asigurat.

Daună de asigurare – prejudiciul suferit de asigurat în urma realizării cazului asigurat.

Obiectul asigurării este bunul, despăgubirea datorată de asigurat terțelor persoane, păgubite sau viața, capacitatea de muncă a unei persoane. Obiectul asigurării nu se confundă cu obiectul contractului de asigurare. Contractul de asigurare are ca obiect prestațiile la care s-au obligat părțile, respectiv plata primei de asigurare în cazul asiguratului și achitarea indemnizației de asigurare (despăgubire) în cazul asiguratorului.

Forma - contractul de asigurare se încheie în scris. În contractul de asigurare se va indica:

- numele sau denumirea, domiciliul sau sediul părților contractante;
- obiectul asigurării: bun, persoana și răspunderea civilă;
- riscurile ce se asigură;

- începutul și durata asigurării;
- sumele asigurate;
- primele de asigurare, locul și termenele de plată;
- alte date, conform legii sau contractului.

Contractul de asigurare nu se poate dovedi prin martori, chiar dacă există un început de dovadă scrisă.

Termenul în contractul de asigurare: asigurarea începe din momentul achitării primei de asigurare sau a primei tranșe a acesteia și încetează la ora 24 a ultimei zile din termenul convenit pentru asigurare dacă legea sau contractul nu prevede altfel. În cazul în care contractul de asigurare se încheie pentru o perioadă de peste 5 ani, părțile pot rezilia contractul la încheierea celui de-al cincilea an sau a fiecăruia dintre anii următori, respectând un termen de preaviz de 3 luni.

În cazul contractelor încheiate pe termen nelimitat, ambele parti sunt îndreptățite să rezilieze contractul, respectând un termen de preaviz de cel puțin o lună și de cel mult 3 luni.

Acordul prin care contractul de asigurare se consideră prelungit în mod tăcit pe o perioada mai mare de un an se consideră nul.

Obligațiile asiguratorului:

- să remită, împreună cu polița de asigurare, copiile de pe propunerile scrise depuse de asigurat sau în numele lui;
- să aducă la cunoștința asiguratului, într-o formă adecvată, condițiile asigurării;
- să efectueze plata, la apariția dreptului asiguratului sau al beneficiarului asigurării de a încasa suma asigurată sau despăgubirea de asigurare, în termenul stabilit în condițiile de asigurare;
- să compenseze asiguratului cheltuielile aferente evitării producerii cazului asigurat sau limitării oportune a prejudiciilor pasibile de despăgubire;
- să păstreze confidența informației despre asigurat și a persoanelor asigurate, de care a luat cunoștință în procesul asigurării.

Obligațiile asiguratului:

- să informeze asiguratorul, la încheierea contractului, despre toate circumstanțele esențiale referitoare la mărimea riscului ce se asigură;
- să informeze asiguratorul despre alte contracte de asigurare încheiate la obiectul respectiv;
- să plătească la timp primele de asigurare;
- să întreprindă acțiuni dependente de el pentru a evita producerea cazului asigurat sau pentru a limita pagubele cauzate de producerea lui;
- să informeze asiguratorul de producerea evenimentului asigurat îndată ce a aflat despre aceasta.

Încetarea contractului de asigurare: prin reziliere la cererea uneia dintre părți, la expirarea termenului contractului.

Prin **contractul de tranzacție** părțile previn un proces ce poate să înceapă, termină un proces început sau rezolvă dificultățile ce apar în procesul executării unei hotărâri judecătorești.

Pentru a fi în prezența unei tranzacții, trebuie să fie întrunite cumulativ următoarele condiții:

- existența unui drept litigios și îndoielnic în cadrul unui proces civil sau pe cale de a declanșa un asemenea proces;

- intenția părților de a pune capăt procesului ori de al preîntâmpina;
- consecințele reciproce - constând în renunțări, recunoașteri, prestații ale unei părți-în schimbul unor renunțări, recunoașteri sau prestații acceptate ca fiind echivalente din partea celeilalte părți.

Caracterele juridic: sinalagmatic, cu titlu oneros, constitutiv de drepturi, comutativ, numit, de executare succesivă, principal, negociabil, irevocabil, afectat de modalități, poate fi încheiat personal sau prin reprezentant.

Părțile sunt persoanele aflate în litigiu sau implicate într-un proces, fie că au dreptul de a se adresa în instanță pentru soluționarea litigiului sau interesului lezat. Astfel, părțile trebuie să îndeplinească condițiile generale cu privire la capacitate.

Obiectul îl constituie dreptul subiectiv litigios, contestațiile și acțiunile în instanță existente asupra dreptului.

Cauzele de nulitate ale contractului de tranzacție:

○ Tranzacția poate fi anulată pentru eroare asupra persoanei sau asupra obiectului litigios. Nimic nu se opune, astfel cum s-a arătat în doctrină, ca anularea să intervină și pentru alte vicii de consimțământ (dol, violență);

○ Tranzacția încheiată pentru executarea unui titlu nul (testament revocat) este nul, afară de cazul în care părțile au cunoscut despre nulitatea titlului;

○ Este nulă tranzacția încheiată pe bază de documente care se dovedesc a fi false. Partea care știa că sunt false când a încheiat tranzacția nu poate cere anularea. Anularea se cere în acest caz pentru eroare și nu pentru lipsă de cauză, deoarece dacă partea care a fost în eroare, ar fi știut, avea opțiune între a nu încheia tranzacția ori a încheia în alte condiții;

○ De asemenea este nulă tranzacția asupra unui proces soluționat printr-o hotărâre judecătorească definitivă, despre care părțile sau una din ele nu aveau cunoștință, și în acest caz nulitatea se bazează pe eroare;

○ Tranzacția, având ca obiect general toate litigiile dintre părți, rămâne valabilă chiar dacă ulterior încheierii ei se descoperă acte necunoscute de părți, dacă actele au fost reținute și ascunse de una din părți, tranzacția este anulabilă prin invocarea dolului;

○ Tranzacția este nulă dacă are un singur obiect și ulterior se descoperă acte din care rezultă că una din părți nu avea nici un drept asupra acelui obiect (de ex. o creanță a cărei plată se dovedește cu o chitanță descoperită după încheierea tranzacției).

Efectele contractului de tranzacție:

a) Tranzacția produce în primul rând, un efect extintiv în privința drepturilor asupra cărora poartă concesiunile reciproce. Părțile, după încheierea tranzacției, nu mai pot invoca drepturile stinse prin înțelegerea lor. Ea are efectul unei hotărâri judecătorești definitive și executorie. "Nu se poate relua judecata în privința unora dintre bunurile asupra cărora, în aplicarea principiului disponibilității, părțile au tranzacționat". Tot astfel, tranzacția nu poate fi modificată nici parțial, deoarece ea formează un tot indivizibil, încât modificarea ei parțială er conduce la desființarea ei în întregime.

b) Tranzacția produce, în principiu, efecte declarative de drepturi. Tranzacția nu dă naștere în principiu la drepturi noi, ci prin ea se recunosc pur și simplu drepturi preexistente, ea producând efecte declarative.

c) Tranzacția are și efecte translative sau constitutive de drepturi. În cazul în care părțile, în cadrul concesiilor reciproce, se obligă la schimbarea unor bunuri ori la efectuarea unor prestații noi tranzacția are un efect translativ ori constitutiv, după caz.

TEMA 17. CONTRACTUL DE SERVICII TURISTICE

Prin *contractul de servicii turistice* agentul turistic, se obligă să acorde turistului serviciile stipulate iar acesta din urmă se obligă să achite costul lor.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, consensual, generator de drepturi și obligații, principal, de adeziune, afectat de modalități, revocabil, numit, de executare succesivă.

Părțile: agentul turistic trebuie să fie persoană juridică și să dețină licența de turism eliberată de Agenția Națională de Turism. Turist poate fi orice persoană, inclusiv și persoanele minore însoțite de reprezentanții legali.

Obiectul contractului îl constituie acțiunile de prestare a serviciilor turistice.

Forma – se încheie în scris.

Prețul menționat în contract nu poate fi modificat, cu excepția cazului în care contractul prevede o astfel de posibilitate și indică modalitatea calculării prețului modificat. Prețul indicat în contract poate fi modificat în mod excepțional, în cazul schimbării prețurilor pentru transport, a taxelor pentru anumite servicii, de îmbarcare și debarcare în porturi și aeroporturi. Prețul nu poate fi majorat în termen de 20 de zile până la data începerii călătoriei.

Termenul - pretențiile întemeiate pot fi înaintate de către turist agentului turistic în decursul unei luni din momentul prevăzut în contract pentru încheierea călătoriei. Pretențiile pot fi înaintate și după expirarea termenului de o lună dacă termenul este omis din motive neimputabile turistului.

Termenul de prescripție al acțiunilor intentate de turist este de 6 luni, calculate din ziua care, conform contractului, este ultima zi a călătoriei.

Obligațiile agentului turistic:

- să pună la dispoziția clientului, în scris sau în orice formă adecvată, o informație despre regimul de vize și pașapoarte, precum și despre cerințele de asigurare a sănătății pe durata călătoriei;
- să prezinte clientului o informație despre timpul și locul staționărilor intermediare și al joncțiunilor de transport, precum și detaliile amplasării clientului în interiorul vehiculului;
- să prezinte clientului o informație despre numele, adresa și numărul de telefon al reprezentanților locali ai organizatorului sau, datele de identificare ale agenției locale căreia i se va adresa clientul în caz de necesitate;
- să prezinte clientului o informație, în cazul călătoriei unor minori - datele de contact direct cu minorul sau cu persoana responsabilă de el la locul de destinație,
- să prezinte clientului o informație despre posibilitatea procurării poliței de asigurare care să acopere, în caz de accident sau boală, responsabilitatea clientului pentru faptul că a renunțat la călătorie, precum și alte cheltuieli;
- să presteze integral pachetul de servicii prevăzute în contract;
- să repare prejudiciile cauzate turiștilor în cazuri de încălcare a prevederilor contractului turistic;
- să contribuie la protecția și conservarea resurselor turistice;
- să prezinte organelor de statistică și Agenției Naționale de Turism dări de seamă statistice în termenul stabilit de acestea.

Obligațiile turistului:

- să respecte condițiile și regulile, prevăzute în contractul turistic;

- să respecte legislația țării de aflare temporară, obiceiurile și tradițiile locurilor vizitate;
- să respecte regulile vamale și regulile de trecere la frontieră;
- să repare toate prejudiciile aduse organizatorului turistic în cazul încălcării prevederilor contractului turistic;

- să repare prejudiciile aduse țării de aflare temporară.

Drepturile turistului:

- la totalitatea serviciilor turistice prevăzute de contract;
- la securitate personală, protecția vieții, sănătății, drepturilor consumatorului, precum și a proprietății;

- la asistență medicală, în conformitate cu polițele de asigurare, în caz de îmbolnăvire;
- la repararea prejudiciului material și moral cauzat prin nerespectarea prevederilor contractului turistic;

- la informații complete și obiective privind legile țării de aflare temporară, obiceiurile populației autohtone și alte particularități a căror cunoaștere este necesară pentru cultivarea respectului față de valorile culturale naționale;

- la informații despre licențierea organizatorului turistic;

- la acces liber la obiectivele de interes turistic, pentru vizitarea și folosirea cărora nu sunt stabilite restricții legale.

Încetarea contractului de servicii turistice: înainte de începutul călătoriei turistul poate rezilia oricând contractul. În cazul în care turistul reziliază contractul, organizatorul pierde dreptul asupra prețului călătoriei. El, poate totuși, să ceară o despăgubire corespunzătoare. Cuantumul despăgubirii se determină în funcție de prețul călătoriei, scăzându-se cheltuielile neefectuate de organizator, precum și ceea ce organizatorul ar fi putut dobândi prin valorificarea în alt mod a prestațiilor sale. În cazul în care călătoria este întreruptă, periclitată sau prejudiciată considerabil din cauza unei forțe majore ce nu putea fi prevăzută în momentul încheierii contractului, atât organizatorul, cât și turistul poate rezilia contractul fără nici o altă condiție.

TEMA 18. FRANCHISINGUL

Prin *contractul de franchising* franchiserul și franchisee, întreprinderi autonome se obligă reciproc să promoveze comercializarea de bunuri și servicii prin efectuarea de către fiecare din ele a unor prestări speciale.

Caracterele juridice: sinalagmatic, cu titlu oneros, translativ de drepturi, poate fi încheiat atât personal cât și prin reprezentant, numit, de executare succesivă, principal, negociabil, irevocabil, afectat de modalități.

Părțile: franchiser poate fi întreprinderea producătoare cu un nume și o reputație pe o anumită piață, și care pune la dispoziția franchisee drepturi, materiale, instruire, precum și informații cu privire la producerea și desfacerea bunurilor sau serviciilor. Franchisee e partea care beneficiază de drepturile, materialele, instruirea transmisă de către franchiser, asigură producerea și comercializarea bunurilor sau serviciilor și achită franchiserului plata pentru acestea. Ambele părți trebuie să aibă statut de întreprindere și să fie autonome una de cealaltă.

Obiectul - reprezintă complexitatea de drepturi exclusive care formează dreptul proprietății intelectuale care include dreptul de folosință în procesul de producție a invențiilor, mărcilor comerciale etc, producerea sau comercializarea mărfurilor, produselor, prestarea anumitor

servicii, conform statutelor și calitatea stabilită de franchisee.

Forma - contractul se încheie în scris sub sancțiunea nulității.

Termenul contractului - se determină de către părți cu luarea în considerație a cerințelor desfacerii bunurilor și a serviciilor asupra cărora s-a convenit. Dacă durata nu este determinată sau depășește 10 ani, oricaree din părți are dreptul să rezilieze contractul cu respectarea unui termen de preaviz de un an. Dacă nici una dinre părți nu exercită dreptul de rezelie, la expirarea termenului contractul se prelungește de fiecare dată pentru 2 ani.

Prețul contractului - are particularitățile sale și constă din sumele prestate de franchisee în folosul franchiserului.

Cuantumul plăților și formele lor sunt stabilite de părți în contract. Ele pot fi în expresie bănească sau în natură. Ele pot fi în plată inițială sau „royalty”- ce prezintă recompense periodice proporțional indicilor de activitate convenită de către părți în contract.

Obligațiile franchiserului:

- să pună la dispoziția franchiseeului bunuri corporale, drepturi, mărci de producție, modele și alte bunuri prevăzute în contract;
- să asigure protejarea programului de prestare a serviciilor, de fabricare a bunurilor de intervențiile terțelor persoane;
- să asigure instruirea personalului franchiseeului.

Franchiseeul este obligat:

- să utilizeze drepturile exclusive în conformitate cu contractul și indicațiile franchiserului;
- să nu divulge informația comercială secretă furnizată de franchiser;
- să utilizeze programul de prestare cu diligența unui bun întreprinzător;
- să acorde franchiserului dreptul de control privind respectarea tehnicilor de comercializare sau prestare de servicii precum și calitatea acestora;
- să respecte zona teritorială atribuită potrivit contractului,
- să plătească redevențele stabilite în contract.

Încetarea contractului de franchising:

- la expirarea termenului contractului;
 - la rezilierea contractului;
 - la realizarea scopului franchisingului;
- la încetarea uneia dintre părți de la contract.

TEMA 19. DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND MOȘTENIREA. DESCHIDERA MOȘTENII

Termenul de succesiune în dreptul civil este susceptibil de mai multe înțelesuri.

Astfel, printr-o primă accepțiune (mai largă), ce depășește înțelesul termenilor de ”moștenire” sau ”ereditate”, prin succesiune se înțelege orice transmisiune de drepturi, de la o persoană la alta, fie prin acte între vii, fie pentru cauză de moarte.

În accepțiunea restrânsă – și acesta este sensul avut în vedere în materia succesiunilor – prin succesiune sau moștenire înțelegem o transmisiune a patrimoniului, a unor fracțiuni a acestuia, ori a unor bunuri sau valori determinate, care au aparținut unei persoane fizice decedate, către una sau mai multe persoane fizice, în viață, către una sau mai multe

persoane juridice sau către stat, în baza unor norme de drept prestabilite.

Normele juridice civile care reglementează moștenirea sunt aplicabile numai în cazul încetării din viață a unei persoane fizice și nicidecum în cazul încetării existenței unei persoane juridice.

Persoana fizică decedată, deci cel care lasă moștenirea se mai numește defunct sau *de cuius*, prescurtare a formulei romane „*is de cuius successione agitur*”. Se utilizează și termenul de „autor”, iar în cazul moștenirii testamentare cel care dispune de patrimoniul său prin testament se numește „testator”. Cel care lasă moștenirea poate fi orice persoană fizică, indiferent de capacitatea de exercițiu ale acesteia.

Principiul indivizibilității transmisiunii moștenirii rezultă din unitatea patrimoniului succesoral. Acceptarea sau renunțarea la moștenire comportă un caracter indivizibil, neputând avea ca obiect numai o parte din moștenire. Un moștenitor nu poate să accepte sau să renunțe doar la o parte din moștenire, el va accepta moștenirea, conform vocației succesoriale sau va renunța la ea.

Moștenirea este denumită - testamentară, în cazul în care transmisiunea moștenirii are loc pe baza testamentului.

Un loc important în materia succesiunii îl deține următoarele momente:

- Momentul deschiderii succesiunii;
- Data deschiderii succesiunii;
- Locul deschiderii succesiunii.

Deschiderea succesiunii, trebuie înțeleasă ca fiind consecința juridică principală a încetării din viață a unei persoane fizice, constând în încetarea calității de subiect de drept a celui despre a cărui moștenire este vorba și marchează momentul transmisiunii succesoriale.

Înainte de deschiderea moștenirii nu poate fi vorba nici de moștenire și evident, nici de moștenitori, deoarece, persoana fizică fiind în viață este titularul patrimoniului său, iar, de succesibili se poate vorbi doar de la data deschiderii moștenirii, căci anume în acest moment are loc transmisiunea de drept, a patrimoniului celui decedat către succesori.

Persoanele care dobândesc moștenirea

Capacitatea succesorală reprezintă aptitudinea unei persoane de a fi subiect al drepturilor și obligațiilor pe care le implică calitatea de moștenitor. Altfel spus, capacitatea succesorală este vocația unei persoane de a culege moștenirea lăsată de o altă persoană. A nu se confunda capacitatea succesorală cu capacitatea de folosință sau cu capacitatea de exercițiu. Capacitatea succesorală se referă la existența în viață (la momentul deschiderii succesiunii) a persoanei chemate la moștenire.

a) În cazul succesiunii testamentare au capacitatea succesorală următoarele categorii de persoane:

- Persoanele care sînt în viață la momentul deschiderii succesiunii. Deci, pentru a putea succeda, persoana care are o astfel de vocație trebuie neapărat să existe la momentul deschiderii succesiunii. Dovada existenței la momentul deschiderii succesiunii revine acelei persoane care pretinde drepturi la acea moștenire sau reprezentantului (legal sau convențional) persoanei interesate cu actele de stare civilă. Tot astfel, dovada se va putea face și cu certificatul de deces sau hotărîrea judecătorească definitivă de declarare a morții din care reiese că decesul moștenitorului a survenit ulterior deschiderii succesiunii.

- Persoanele care au fost concepute în timpul vieții celui ce a lăsat moștenirea și s-

au născut vii după decesul acestuia. Copilul conceput este considerat că există. Nu va avea capacitate succesorală copilul conceput la data deschiderii succesiunii, dacă s-a născut mort. În cazul succesiunii testamentare nu este necesar ca cei născuți după decesul celui care a lăsat moștenirea să întrunească calitatea de copii al acestuia.

- Persoanele juridice au capacitate succesorală (capacitate de a primi prin testament o moștenire sau bunuri din moștenire) de la data dobândirii personalității juridice (capacității juridice civile). Capacitatea succesorală a persoanelor juridice nu depinde de durata existenței persoanei juridice după data deschiderii succesiunii. Dacă încetarea persoanei juridice a intervenit după deschiderea moștenirii, drepturile sale succesoriale vor trece asupra persoanei sau persoanelor juridice dobânditoare a patrimoniului persoanei juridice indicate în testament, aflate în reorganizare sau, respectiv, vor intra în masa patrimonială supusă lichidării, în caz de dizolvare.

b) Pentru ca o persoană să fie moștenitor legal nu este suficient ca ea să aibă capacitate succesorală, este necesar ca aceasta să fie chemată de lege la moștenire, adică să aibă vocație succesorală legală. Legea conferă vocație succesorală rudelor (inclusiv celor din adopție) a celui despre a cărui moștenire este vorba, soțului supraviețuitor și statului.

Noțiunea de masă succesorală

Transmisiunea succesorală poate fi atât activă cât și pasivă.

În cadrul activului succesoral sînt cuprinse toate drepturile reale sau de creanță ale celui care lasă moștenirea, cum ar fi: dreptul de proprietate asupra imobilelor; alte drepturi reale principale care au aparținut defunctului și care nu se sting la moartea lui (de exemplu, dreptul de servitute sau superficiei) și drepturi reale accesorii (de exemplu ipoteca, gajul); drepturile patrimoniale de autor (de exemplu, dreptul de a trage foloase materiale din valorificarea operei, etc); acțiunile patrimoniale care au aparținut defunctului (de exemplu, acțiunea în revendicare, acțiunea în rezoluție sau rezoluțiune, etc) Există și unele drepturi care deși nu fac parte din patrimonial defunctului, la data deschiderii moștenirii, vor intra în alcătuirea activului succesoral, cum ar fi: fructele produse de bunurile succesoriale, ulterior deschderii moștenirii, inclusiv echivalentul bănesc al folosinței exercitată de un moștenitor asupra unui bun din patrimonial succesoral.

Fiecare dintre moștenitori va dobîndi, de la data deschiderii succesiunii, o cotă-parte ideală și abstractă din toate drepturile și obligațiile pe care moștenirea le cuprinde. De fapt, bunurile ce formează patrimoniul succesoral sînt în indiviziune, deoarece creanțele și datoriile se divid între moștenitori, potrivit vocației succesoriale a fiecăruia.

Moștenirea este legală în cazul în care transmiterea patrimoniului succesoral are loc în temeiul legii - la persoanele, în ordinea și în cotele determinate de lege. Ea intervine în cazul și în măsura în care defunctul nu a dispus prin testament de patrimoniul său pentru caz de moarte sau manifestarea sa de voință nu poate produce efecte, în total sau în parte.

Precizăm că moștenirea este legală și în cazul în care defunctul a lăsat *testament*, însă acesta *nu cuprinde* dispoziții referitoare la *transmiterea* patrimoniului succesoral, ci numai alte dispoziții, de exemplu, cu privire la numirea unui executor testamentar, cu privire la funeralii, înlăturarea de la moștenire a unor rude etc. în acest din urmă caz, dacă cel înlăturat este moștenitor rezervatar, el va culege *rezerva ca moștenitor legal*, tot așa cum și ceilalți moștenitori - care beneficiază de exheredare - vor culege moștenirea în temeiul legii, deci ca moștenitori legali. Cu alte cuvinte, moștenirea este legală fiindcă patrimoniul succesoral se

transmite la persoanele, în ordinea și în cotele determinate de lege", moștenitorii justificând această calitate a lor prin invocarea textelor legale corespunzătoare.

Persoanele care dobândesc moștenirea în temeiul legii sunt *moștenitori universali*, cu vocație la întregul patrimoniu lăsat de defunct, chiar clacă, în concret, existând o pluralitate de moștenitori, ei beneficiază numai de o fracțiune din moștenire. *Rezerva* se culege, în toate cazurile, *cu titlu universal*. Moștenitorii legali nu pot avea vocație numai la bunuri singulare, privite izolat (*ut singuli*), deci nu pot exista moștenitori legali f11 litiu particular.

Moștenirea este testamentară în cazul și în măsura în care transmiterea masei succesoriale are loc în temeiul voinței celui care lasă moștenirea, manifestată prin testament.

Folosind această noțiune - care are avantajul de a preciza că regulile dovoluțiunii legale se aplică întocmai numai în cazul persoanei decedate Iară testament (*ab intestato mori*) - trebuie totuși să avem în vedere că folosirea ei este pur convențională, fără semnificația din dreptul roman, în acest din urmă sens ea fiind, de fapt, improprie în dreptul nostru.

Caracterele juridice ale transmisiunii moștenirii

Având în vedere că intervine numai la moartea unei persoane fizice, moștenirea este: *o transmisiune pentru cauză de moarte* și pentru că are ca obiect un patrimoniu (și nu drepturi și obligații privite izolat), are caracter *universal*. Apoi, deși obiectul moștenirii îl constituie o masă (sau mai multe) de drepturi și obligații în cadrul transmisiunii aceasta (patrimoniul) este, în principiu, *unitar și indivizibil*.

Transmiterea moștenirii pentru cauză de moarte. Transmiterea moștenirii se produce numai la încetarea din viață a unei persoane fizice, fie că este vorba de moarte fizic constatată, fie că este vorba de moarte declarată prin hotărâre judecătorească. Așa fiind, faptul morții constituie elementul distinctiv al transmisiunii succesoriale și o deosebește de transmiterea prin acte juridice între vii (*inter vivos*).

Numai decesul unei persoane fizice poate avea ca efect transmiterea moștenirii, un astfel de efect nu este conceput în cazul încetării unei persoane juridice.

În schimb, normele care reglementează transmiterea moștenirii sunt aplicabile și statului sau persoanelor juridice, atunci când apar în calitate de dobânditori ai unor bunuri sau ai întregului patrimoniu al celui ce a încetat din viață.

Transmiterea moștenirii este o transmisiune universală. Obiectul transmisiunii moștenirii îl formează patrimoniul unei persoane fizice decedate, în totalitate sau o fracțiune a acestuia, ca universalitate juridică, adică totalitatea drepturilor și obligațiilor care au valoare economică și care au aparținut defunctului. Altfel spus, transmiterea moștenirii poartă asupra unei universalități de bunuri sau asupra unei cote-părți din această universalitate și asupra unui bun specific determinat, ca și în cazul transmisiunii prin acte juridice între vii.

Nu se transmit prin moștenire: drepturile și obligațiile nepatrimoniale; drepturile patrimoniale care se sting la moartea titularului întrucât au caracter viager; obligațiile patrimoniale legate de o calitate personală a defunctului.

Transmiterea moștenirii este o transmisiune unitară. Întrucât este privit ca un tot întreg, prin caracterul unitar al transmisiunii moștenirii trebuie să înțelegem faptul că întreaga moștenire care se transmite este guvernată de aceleași norme juridice, fără a deosebi după natură și originea bunurilor moștenirii ori a drepturilor și obligațiilor din care este format acest patrimoniu.

Transmiterea moștenirii este indivizibilă. Patrimoniul succesiunii este nu numai unitar, dar și indivizibil. Așa fiind, transmisiunea succesorală va fi și ea indivizibilă. De aceea, acceptarea sau

renunțarea la moștenire sunt acte ce au un caracter indivizibil, astfel un moștenitor nu poate să accepte numai parțial sau să refuze o parte a moștenirii. Datorită acestui caracter, în cazul în care există mai mulți moștenitori cu vocație la întreaga moștenire, renunțarea unuia sau a unora din ei profită moștenitorilor acceptanți.

Deschiderea moștenirii

Stabilirea datei deschiderii moștenirii. Prin deschiderea moștenirii se produce efectul juridic al transmiterii moștenirii. Ea prezintă o importanță juridică deosebită întrucât moștenitorii, indiferent că sunt moștenitori legali sau testamentari, nu pot dobândi nici un drept asupra patrimoniului succesoral până în momentul deschiderii moștenirii prin moarte, deoarece patrimoniul unei persoane fizice, așa cum s-a arătat, nu poate fi transmis și dobândit decât la moartea titularului. De fapt, înainte de deschiderea moștenirii nici nu se poate vorbi de moștenitori ori masă succesorală, persoana în viață fiind titularul patrimoniului său, iar moștenitorii urmează să fie determinați numai la data deschiderii moștenirii.

Data deschiderii succesiunii prezintă o deosebită importanță practică în următoarele considerente :

- În funcție de această dată se determină sfera persoanelor chemate a culege moștenirea, fie în temeiul legii, fie în baza testamentului, capacitatea lor de – a moșteni , precum și drepturile ce li se cuvin prin moștenirea deschisă;
- Acest moment marchează data până la care retroactivează acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta:
- Compunerea și valoarea patrimoniului succesoral;
- În cazul în care sunt mai mulți moștenitori, marchează ziua în care începe starea de indiviziune între acestea și până la care retroactivează efectul declarativ al împărțelii moștenirii.

Importanța juridică a datei deschiderii moștenirii

Stabilirea momentului deschiderii moștenirii prezintă o importanță majoră pentru că în funcție de acest element se determină (indiferent de momentul soluționării problemei pe cale notarială sau judecătorească):

- persoanele chemate a moșteni, capacitatea lor succesorală și drepturile ce li se cuvin asupra moștenirii;
- data de la care începe, de regulă, curgerea termenului de 6 luni de prescripție a dreptului de opțiune succesorală;
- momentul transmiterii moștenirii la succesori, actul juridic al acceptării moștenirii retroactivând până la data deschiderii moștenirii. Tot astfel și renunțarea la succesiune produce efecte retroactive până la această dată;
- problema validității actelor (pactelor) juridice asupra moștenirii, știut fiind că, în principiu, actele asupra unei succesiuni nedeschise sunt nule absolut;
- compunerea și valoarea masei succesoriale;
- începutul indiviziunii succesoriale în cazul pluralității de moștenitori universali sau cu titlu universal și data până la care retroactivează efectul declarativ al ieșirii lor din indiviziune (al partajului);
- legea care va cărmui devoluțiunea moștenirii în cazul conflictului în timp al unor legi succesoriale succesive (principiul neretroactivității

Locul deschiderii succesiunii

Potrivit dispozițiilor legale din art.1443 al Codului civil - locul unde se deschide succesiunea - este ultimul domiciliu al defunctului, iar dacă acest domiciliu nu este cunoscut va fi locul de aflare a bunurilor sau a părții lor principale.

Evidențiem faptul, că Codul civil nu precizează care domiciliu. Conform doctrinei și practicii judiciare acesta este domiciliu permanent al celui care a lăsat moștenirea, deoarece defunctul punea să aibă mai multe domiciliu, dar se consideră că unul este permanent.

În cazul decesului unei persoane care nu a avut domiciliu în țară, indiferent că este vorba de un cetățean moldovean sau de un cetățean străin, locul deschiderii moștenirii este locul din țară unde se află bunurile cele mai importante ca valoare ale acesteia. Dacă domiciliul defunctului este necunoscut întrucât a fost nomad, majoritatea autorilor aplică prin asemănare tot regula deschiderii moștenirii la locul unde se află bunurile mai importante ca valoare a moștenirii, iar în lipsă de bunuri, la locul unde s-a înregistrat moartea.

Importanța juridică a locului deschiderii moștenirii.

Locul deschiderii moștenirii prezintă importanță pentru determinarea organelor competente teritorial să rezolve diferite probleme privind moștenirea.

a) Astfel secretarul consiliului local al localității ultimului domiciliu al defunctului (sau procurorul) poate cere (iar dacă moștenirea cuprinde imobile este obligat să ceară) deschiderea procedurii succesorală notarială și, dacă este cazul, luarea măsurilor de conservare.

b) Instanța judecătorească competentă a judeca acțiunile privitoare la moștenire se determină tot în funcție de locul deschiderii moștenirii (chiar clacă în masa succesorală se găsesc imobile aflate în circumscripția altei instanțe). Potrivit CPC această instanță este competentă să judece:

1. cererile privitoare la validitatea sau executarea dispozițiilor testamentare;
2. cererile privitoare la moștenire, precum și cele privitoare la pretențiile pe care moștenitorii (inclusiv cel aparent) le-ar avea unul împotriva altuia (de exemplu, petiția de ereditate, acțiunea în reducere sau pentru raportul donațiilor, acțiunea de partaj succesoral și cererile având ca obiect pretenții născute din cauza și în timpul indiviziunii etc.);
3. cererile legatarilor sau ale creditorilor defunctului împotriva vreunui din moștenitori sau împotriva executorului testamentar, inclusiv cererile acelor creditori care au făcut cheltuieli prilejuite de înmormântarea defunctului sau cu conservarea și administrarea bunurilor succesorală (creanțe ulterioare deschiderii moștenirii) ;
4. cererile privitoare la anularea certificatului de moștenitor sau de ridicare ori de modificare a măsurilor de conservare a bunurilor succesorală.

TEMA 20. DIFERITE TIPURI DE TESTAMENTE PREVĂZUTE DE LEGISLAȚIA RM

- 1. 1.Considerații generale privind forma testamentului**
- 2. Testamentul olograf**
- 3. Testamentul autentic**
- 4. Testamentul mistic**
- 5. 5.Testamentele asimilate celor autentificate notarial**
- 6. Alte forme testamentare**

Proprietatea este un drept natural, facultatea de a dispune de bunurile sale prin testamente, este și ea tot un drept natural, ca o consecință firească a dreptului de proprietate. Legea nu intervine pentru a conferi un drept, ci numai pentru a organiza și de a dirija exercițiul lui.

În lumina art.1449 din Codul civil al Republicii Moldova, testamentul este un act juridic solemn, unilateral, revocabil și personal, prin care testatorul dispune cu titlu gratuit, pentru momentul încetării sale din viață, de toate bunurile sale sau de o parte din ele.

Dispozițiile testamentare pot fi privitoare la întregul patrimoniu al defunctului, caz în care, persoana instituită de testator a-l moșteni în totalitate, se numește legatar universal. Dacă, dispunătorul nu testează decât o parte din bunurile sale sau anumite bunuri în parte, legatele vor fi cu titlu universal sau legate particulare.

Din cele expuse mai sus, rezultă că testamentul are următoarele caractere:

1) Testamentul este un act juridic, care pentru a fi valabil, trebuie să izvorască dintr-o voință capabilă și lipsită de vicii;

2) Acest act juridic este unilateral, adică expresia unei singure persoane. Declarația de voință unilaterală a testatorului este suficientă, pentru ca legatarii să devină proprietari, din momentul morții acestuia;

3) Testamentul este un act juridic solemn. Atât pentru a ocroti independența testatorului, cât și pentru a asigura certitudinea acestei manifestări de ultimă voință, Codul civil cere, sub sancțiunea nulității absolute, ca voința testatorului să fie îmbrăcată în anumite forme determinate;

4) Testamentul este un act personal. El este unul din puținele acte juridice, pentru care legea nu permite reprezentarea. Prin urmare, testamentul trebuie să fie făcut de autorul său în persoană și nu poate fi făcut nici odată prin mandatar.

5) Testamentul este un act prin care, testatorul dispune de bunurile sale. Aceste dispoziții de bunuri se numesc legate. Testamentul este deci un act juridic, care conține legate;

6) Testamentul este un act juridic, care cuprinde manifestarea voinței actuale a testatorului, această voință nu produce efecte decât la moartea acestuia. Cât timp trăiește testatorul, el păstrează, neatins, toate drepturile asupra bunurilor de care a dispus prin testament, iar legatarul nu dobândește asupra bunurilor de i-au fost legate nici un drept, înainte de moartea testatorului;

7) În sfârșit, testamentul este un act juridic esențialmente revocabil. Cât timp este în viață, testatorul poate să modifice sau să revoce dispozițiile cuprinse într-un testament anterior. Testamentul nu devine irevocabil, decât odată cu moartea testatorului.

Conform art.1458 din Codul civil al Republicii Moldova, testamentul poate fi întocmit doar în una din următoarele forme:

- **testamentul olograf;**
- **testamentul autentic;**
- **testamentul mistic.**

Avându-se în vedere, că testatorul s-ar putea oricând afla în împrejurări excepționale, care l-ar împiedica să îndeplinească un testament în formele cerute de lege, legiuitorul a prevăzut pentru aceste situații – testamentele asimilate celor autentificate notarial, în art.1459 din Codul civil.

Testamentul olograf

Testamentul olograf este actul scris, datat și semnat cu însuși mâna testatorului, căci el trebuie să fie opera exclusivă și personală a autorului, în acest caz fiind numit testator.

Testamentul olograf este o instituție nouă pentru Republica Moldova, credem că va fi cea

mai întrebuițată formă testamentară, la exprimarea dispozițiilor de ultimă voință a celui ce dorește să facă un testament. Față de alte forme testamentare, testamentul olograf se caracterizează cu mai multe avantaje decât dezavantaje.

Simplitatea formalităților pe care le necesită legiuitorul testamentului olograf, determină superioritatea numerică a avantajelor față de dezavantaje. Legea nu impune nici o altă formalitate, în afară de condiția ca testamentul să fie scris, datat și semnat de către testator personal. Testatorul nu are nevoie, ca în cazul testamentului autentic sau mistic să se prezinte la notar sau la funcționarul care este abilitat cu împuternicirea de a autentifica testamentul. Este suficient ca testatorul să poată să scrie și să aibă capacitate de exercițiu, pentru a face un testament olograf. El poate fi făcut oricând, oriunde și fără ajutorul nimănui, este forma testamentară care permite testatorului să țină tănuite dispozițiile sale de ultimă voință.

Față de aceste avantaje, testamentul olograf prezintă și câteva dezavantaje. Este posibil ca testamentul olograf să fie dosit sau distrus, dar testatorul poate pune testamentul său la adăpostul riscului de pierdere, de distrugere sau de sustragere, scriindu-l în mai multe exemplare. Testamentul olograf ușurează sugestia și captația. Această formă de testament înlesnește falsificarea, care nu întotdeauna poate fi dovedită. Anume din acest punct de vedere, nu sunt de acord ca în Republica Moldova să de întocmească testamente olografe, deoarece în prezent, marea majoritate a populației de vârsta a treia nu știu să scrie. Practica judiciară presupune, că va fi foarte greu de dovedit, dacă un testament a fost falsificat sau nu.

Un testament olograf nu va fi valabil, decât dacă este scris în tot, datat și semnat de mâna testatorului, adică îndeplinește formele cerute de art.1458 Cod civil al Republicii Moldova. Condițiile de formă ale testamentului olograf sunt următoarele:

- 1) trebuie să fie scris de mâna testatorului;
- 2) trebuie să fie datat de el;
- 3) trebuie să fie semnat de testator.

1) Testamentul olograf trebuie scris în întregime de testator. Această condiție ca o garanție impusă de lege, ca nici o voință străină de voința testatorului să nu intervină la redactarea testamentului.

El poate fi scris pe orice suport: pe hârtie cu stiloul sau cu creionul, pe un perete cu pensula sau cu cărbune, pe o oglindă cu un diamant, cu condiția ca scrisul să fie de mână.

Actul juridic de care vorbim poate fi scris pe mai multe coli de hârtie, legate între ele, sau pe mai multe foi volante din care cea din urmă să fie datată și semnată de testator, cu condiția ca să nu existe îndoială că foile se urmează și că alcătuiesc un singur testament.

Nu este necesar ca un testament să fie scris dintr-o singură dată, el poate fi scris în mai multe dați, purtând o singură semnătură și o singură dată, anume data din momentul terminării întocmirii testamentului.

Testatorul poate efectua modificări ulterioare ale actului său de ultimă voință, însă acestea trebuie date și semnate.

Cerința legii ca testamentul să fie scris de mâna testatorului nu se poate socoti ca îndeplinită, decât atunci când testatorul l-a scris în deplină libertate fizică. Prin urmare, este nul testamentul olograf, chiar scris în întregime de mâna testatorului, dacă mâna acestuia a fost ținută și condusă de altcineva, așa încât testatorul nu a jucat decât un rol pasiv și mecanic în scrierea testamentului.

2) Testamentul olograf trebuie să fie datat de către testator. Conform art.1464 din Codul civil al Republicii Moldova pentru a fi valid, testamentul trebuie să fie datat de testator.

A doua condiție cerută pentru existența testamentului olograf este datarea lui cu însăși mâna testatorului, adică arătarea zilei, lunii și anului când a fost făcut. Data este o formalitate esențială, a cărei lipsă atrage nulitatea absolută a testamentului olograf.

Data poate fi pusă la începutul sau la finele testamentului. Ea poate fi pusă și în conținutul actului, însă instanța competentă va trebui să aprecieze dacă ea se referă la dispozițiile care o preced sau și la cele care o urmează.

Această cerință de formă are o deosebită importanță, întrucât în raport de ea se poate stabili:

a) precizarea zilei când testamentul a fost întocmit, ne dă posibilitatea să verificăm dacă testatorul l-a redactat în stare de capacitate;

b) în caz de pluralitate de testamente, data ne permite să determinăm ordinea de preferință, căci în caz de dispoziții testamentare succesive și contradictorii, cea din urmă o revocă pe cea precedentă.

Data poate să fie scrisă fie în cifre, fie în litere.

3) Testamentul olograf trebuie să fie semnat de către testator. A treia și ultimă condiție necesară existenței testamentului olograf este subscrierea lui cu însuși mâna testatorului, prin care el mărturisește că testamentul este opera sa.

Semnătura nu trebuie obligatoriu să cuprindă numele și prenumele testatorului. Este îndestulător să fie aceea cu care el semnează de obicei, însă numai dacă ea permite identificarea persoanei. Semnătura va fi valabilă, chiar dacă lipsesc din ea una sau mai multe litere, destul fiind ca ea să poată fi citită și emanată de la testator.

Semnătura figurează de obicei, la sfârșitul testamentului, pe care-l certifică. Acest loc nu este obligatoriu, semnătura putând fi plasată la începutul, în cuprinsul actului sau chiar pe o foaie separată, dacă se stabilește că a fost scrisă pentru ca testatorul să-și însușească cuprinsul și data testamentului. Semnătura este o formalitate esențială. Lipsa ei atrage întotdeauna nulitatea absolută a testamentului olograf. Acestea sunt cerințele de formă pentru validitatea acestui fel de testament.

În afara celor trei reguli de formă, subscrise de lege, testatorul nu este supus la nici o altă formalitate pentru redactarea testamentului olograf.

Conform practicii judiciare, atât pentru testamentul olograf cât și testamentului mistic, li se mai impun o formalitate posterioară morții testatorului: anume testamentul înainte de a fi executat, trebuie să fie prezentat notarului de la locul unde s-a deschis succesiunea. Nerespectarea acestei formalități, nu atrage nulitatea testamentului olograf, adică aceste dispoziții nu sunt sancționate.

Deși este un act solemn, testamentul este un înscris sub semnătură privată. Cei cărora li se opune acest testament, pot să conteste scrierea, datarea sau semnătura acestuia de către testator.

În ceea ce privește puterea doveditoare a datei testamentului se admite că întrucât scrierea și semnătura au fost recunoscute de cei cărora li se opun sau prin verificare de scripte s-a stabilit că ele aparțin testatorului, darea indicată în testament este opozabilă părților. Data testamentului este opozabilă terțelor persoane numai până la proba contrară. Terții sau moștenitorii legali o pot combate, dar numai cu elemente intrinseci (se pot folosi orice mijloace de probă numai în caz de fraudă sau de incapacitate a testatorului).

Testamentul autentic

Forma autentică a testamentului este dată de organul care, potrivit legii, este competent să

confere autentificarea unui înscris. În prezent, Legea Republicii Moldova nr.1153-XIII de la 11.04.1997 a atribuit notarilor această competență.

Potrivit Codului civil, formalitățile la care sunt supuse testamentele, indiferent de formă sau organul (inclusiv persoana) investit cu competența de a da forță autentică actului, sunt sancționate cu nulitatea în caz de neîndeplinire.

Avantajul principal al testamentului autentificat pe cale notarială este forța sa probatoare, ca orice act autentic, el face probă până la înscrierea în fals. Pe lângă aceasta, acest testament nu poate fi sustras și distrus, deoarece unul din exemplare rămâne la notarul ce a autentificat testamentul. Forma sa specifică face ca testamentul să nu fie supus captației sau sugestiei. Testamentul autentic este făcut și de persoanele care nu știu să citească sau să scrie.

Numărul mare de formalități impuse testamentului autentic, are adesea un rezultat contrar legii. Nu des, dar se mai întâmplă, ca una din formalități să nu fie îndeplinită, ceea ce atrage nulitatea testamentului, așa încât formalismul are drept rezultat să expună prea ușor testamentul autentic la pericolul nulității.

Testamentului autentificat în Republica Moldova, i se va aplica cele mai multe din normele actelor autentice obișnuite. La toate aceste norme se mai adaugă și câteva reguli specifice testamentului autentic.

Ca orice act autentic, testamentul autentificat este scris în două exemplare. El poate să fie scris fie de persoana ce î-și prezintă ultima voință, fie de către notar. Deoarece Legea Republicii Moldova nr.1153-XIII de la 11.04.1997, nu prevede cine anume va scrie testamentul, notarii scriu testamentul la dictarea testatorului, ca el să fie mai ușor de înțeles și mai ușoară și clară executarea testamentară.

Legea sus-menționată cere, ca data și termenii ce se referă la conținutul testamentului, să fie scrise măcar o dată prin cuvinte, iar numele, numele de familie și prenumele să fie scrise deplin.

Prin urmare, o persoană nu are nevoie să știe să scrie spre a face un testament autentic. Dacă testamentul este scris de o terță persoană, Legea Republicii Moldova nu cere ca această persoană să se prezinte și ea la notar ca să semneze testamentul, cum este prevăzută de legislația României, deoarece notarul primind testamentul de la testator va citi cu glas tare întregul testament. Afară de aceasta, notarii sunt obligați să verifice, dacă conținutul testamentului corespunde intenției reale a testatorului.

După ce notarul sau o altă persoană cu funcții de răspundere, care autentifică testamentul, în mod obligatoriu a explicat testatorului sensul și semnificația proiectului testamentului, a citit și a verificat dacă conținutul testamentului corespunde cu intenția reală a testatorului, testamentul va fi semnat și de către testator.

Legislația Republicii Moldova prevede obligatoriu, ca notarii să explice persoanelor ce vor să întocmească un testament și să le lămurească Capitolul II, Titlul III din Cartea a patra a din Codul civil al Republicii Moldova, despre dreptul la o cotă obligatorie din succesiune (rezerva succesorală).

Conform acestui articol, minorii sau copiii incapabili de muncă al celui ce a lăsat moștenirea (inclusiv cei înfiați), precum și soțul și părinții incapabili de muncă, indiferent de conținutul testamentului, moștenesc cel puțin 1/2 din cota, ce le-ar fi cuvenit fiecăruia din ei în caz de succesiune legală.

Testamentul autentic este scris de obicei în limba de stat, adică în limba moldovenească, conform art.13 din Constituția Republicii Moldova. Dar din unele considerente, el poate fi

întocmit și într-o limbă pe care o cunoaște și testatorul și persoana ce autentifică testamentul.

Testatorul trebuie să se prezinte personal la notar și să prezinte testamentul, căci am văzut că testamentul este un act strict personal, ce exclude reprezentarea. Până la intrarea în vigoare a Legii nr.1153-XIII de la 11.04.1997, testatorul era obligat să se prezinte în persoană la notarul în raza căruia se afla domiciliul lui. În prezent testamentul poate fi autentificat și de un alt notar, decât acela al domiciliului testatorului, căci legea nu a prescris exclusivitatea competenței notarului în raza căruia se află domiciliul testatorului.

Cu toate că munca în zilele de repaus (repaus săptămânal: sâmbăta și duminica), conform art.110 din Codul muncii al Republicii Moldova, este interzisă, totuși testamentul nu este nul dacă, în caz de urgență și în caz de pericol de moarte, se autentifică un testament la domiciliul unui bolnav și într-o zi liberă sau de sărbătoare.

Nu este interzis întocmirea și autentificarea unui testament la domiciliul testatorului, în zile de sărbătoare sau în afara programului de lucru, doar că testatorul va trebui să achite onorarul notarului dublu decât dacă ar fi achitat taxa pentru un testament autentificat în condiții obișnuite.

Neîndeplinirea formalităților prescrise de lege și considerate ca substanțiale, cum ar fi constatarea identității persoanei, prezentarea în fața notarului, citirea testamentului, semnarea lui, declarațiile testatorului asupra testamentului, menționarea formalităților în procesul-verbal atrage după sine nulitatea absolută a testamentului.

La autentificarea testamentelor, notarii sau persoanele cu funcții de răspundere se conduc nu numai de Legea cu privire la notariat nr.1153-XIII de la 11.04.97, dar și de Instrucțiunea cu privire la îndeplinirea actelor notariale de către birourile notariale din R.S.S.M., aprobată la 24 aprilie 1979 de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova. Cele mai importante reguli, după care trebuie să se conducă un notar la autentificarea unui testament sunt:

1) Notarul autentifică testamentele prezentate personal de persoanele care au capacitate de exercițiu. Autentificarea unui testament prin reprezentare nu se admite. Textul testamentului trebuie să fie alcătuit și semnat personal de testator, indicându-se data și locul unde a fost întocmit testamentul.

Dacă testatorul, din cauza unor defecte fizice, unei boli, nu poate semna personal testamentul, atunci el poate fi semnat de altă persoană, conform legii.

2) Persoana în folosul căreia se face testamentul nu are dreptul să asiste la alcătuirea și autentificarea testamentului și să semneze pentru testator.

3) La autentificarea testamentului, notarul lămurește testatorului conținutul art.1505 din Codul civil al Republicii Moldova (despre cota obligatorie și despre moștenitorii rezervari).

4) La autentificarea testamentului, nu se cere ca testatorul să prezinte dovezi, care să confirme dreptul său la bunurile ce le testează.

5) Fiecare notar ține cartea alfabetică de evidență a testamentelor, precum și o carte alfabetică a testamentelor autentificate.

6) Dacă notarul a primit o cerere de a se anula un testament autentificat anterior, precum și dacă primesc un nou testament, care anulează sau modifică un testament anterior, va face despre aceasta o mențiune în registrul pentru înregistrarea actelor notariale, în cartea alfabetică și pe exemplarul testamentului, care se păstrează la biroul notarial. Dacă testatorul prezintă exemplarul testamentului ce se află la el, atunci mențiunea despre anularea sau modificarea testamentului se face și pe acest exemplar. Semnătura de pe cererea cu privire la anularea testamentului trebuie să fie legalizată pe cale notarială.

Pentru ca testamentul să fie valabil, îndeplinirea regulilor sus-menționate sunt absolut

obligatorii.

După îndeplinirea obligatorie a regulilor enumerate, notarul pune pe testament girul de autentificare. Ulterior notarul aplică ștampila cu stema țării și semnează procesul-verbal care este scris de obicei în josul testamentului.

Testamentul mistic

Testamentul mistic este un testament semnat de testator, strâns, sigilat și prezentat notarului, care pune pe el o suprascriere autentică.

Testamentul mistic este o formă intermediară între testamentul olograf și testamentul autentic și reunește unele din caracteristicile fiecăruia dintre ele, adică avantaje și dezavantaje particulare fiecăruia.

Formalitățile atribuite testamentului mistic de către Codul civil al Republicii Moldova trebuie îndeplinite sub sancțiunea nulității absolute a testamentului.

Ca și testamentul olograf, testamentului mistic rămâne secret. Testamentul mistic poate fi scris de altă persoană decât de testator, așa că poate să fie făcut, ca și testamentul autentic, de o persoană care se află în imposibilitatea fizică de a scrie. Din acest punct de vedere, el prezintă un avantaj față de testamentul olograf. Testamentul mistic are o putere probatorie mai mare decât testamentul olograf, cel puțin în ceea ce privește suprascrierea, care este autentică.

Acest tip de testament, conform analiștilor, va fi cel mai puțin practic și cel mai puțin întrebuițat din forme testamentare sus-menționate. Într-adevăr, el are față de testamentul olograf dezavantajul de a necesita prezentarea testatorului în fața notarului și îndeplinirea unui număr de formalități, ceea ce se întâmplă și la facerea unui testament autentic. Însă acest formalism nu atribuie testamentului mistic o putere probatorie absolută, deoarece numai suprascrierea constituie un act autentic, cu o forță probatorie absolută, pe când testamentul rămâne un act sub semnătură privată, a cărei forță probatorie e numai aceea a actelor sub semnătură privată. Prin urmare, testamentul mistic nu este nici simplu ca cel olograf, nici nu prezintă garanțiile celui autentic, așa încât formalismul său, deși îl apără pericolul sustragerii sau al falsificării la care este expus testamentul olograf, constituie totuși un avantaj insuficient. În concluzie putem spune, că de cele mai multe ori testatorul va recurge sau la forma olografă, atunci când are în vedere simplitatea și secretul, sau la forma autentică, atunci când are în vedere siguranța și forța probatorie a actului pe care îl întocmește.

Testatorul poate să nu dateze testamentul, fiindcă data va fi conferită de către notar în suprascrierea autentică.

A doua formalitate constă în strângerea și sigilarea testamentului. Testatorul va putea, fie să strângă și să sigileze testamentul mai dinainte, apoi să-l prezinte astfel strâns și sigilat notarului, fie să-l strângă și să-l sigileze înaintea notarului în momentul prezentării. Această operațiune are drept scop să asigure secretul testamentului și să facă imposibilă deschiderea sa și substituirea unei alte hârtii în locul testamentului.

Când testatorul prezintă testamentul strâns și sigilat notarului, nu este obligatoriu ca strângerea și sigilarea lui să fie făcută de însăși autorul testamentului, ea poate să fie făcută și de o terță persoană, acestea reies chiar din textul legii, care nu precizează că testamentul va fi strâns și sigilat personal de către testator, ci numai că testamentul „se va strânge și se va sigila”.

Singura obligație pe care legea o impune testatorului este, că el trebuie să declare notarului că dispozițiile din actul (testamentul) pe care-l prezintă, constituie testamentul său, scris și semnat de el însuși, sau scris de altă persoană dar semnat de el.

Notarul, după ce va constata identitatea testatorului și va lua declarații de la el, va scrie pe

hârtia pe care este scris testamentul, dacă acesta nu este închis în plic, sau pe plicul în care testamentul este închis: data prezentării testamentului, starea în care a fost prezentat testamentul, și declarația testatorului: că cuprinsul hârtiei prezentate este testamentul său, scris și semnat de el, sau scris de altă persoană, fie în tot sau în parte, dar semnat de el. În actul de suprascriere, nu este nevoie de a se notifica, că testamentul scris de altul a fost citit de testator.

Semnătura testatorului trebuie să figureze nu numai în josul testamentului, dar și în josul suprascrierii. Procesul-verbal de suprascriere trebuie să fie semnat de testator și de notar.

Dacă testatorul nu a putut semna testamentul acesta va fi nul, deoarece semnarea testamentului este o formalitate substanțială. În cazul, în care testatorul a semnat testamentul, dar dintr-o cauză ulterioară subsemnării testamentului, testatorul nu poate semna actul prezentat, notarul va face o declarație în procesul-verbal, indicând motivul imposibilității semnării suprascrierii de către autorul testamentului, cu această formalitate suplimentară, testamentul va fi valabil.

Odată suprascris și toate formalitățile îndeplinite, testamentul este înmănat testatorului, acesta însă îl poate lăsa la păstrare în depozitul organului care l-a autentificat.

În realitate testamentul mistic este format din două acte:

- testamentul - opera testatorului;
- suprascrierea – opera notarului.

Testamentul propriu-zis este un simplu act sub semnătură privată, suprascrierea este un act autentic. De aici rezultă, că puterea probatorie a testamentului propriu-zis nu este aceea a suprascrierii. Suprascrierea, fiind un act autentic, trebuie să aibă o putere probatorie mai mare decât testamentul propriu-zis. Trebuie deci să separăm chestiunea puterii probatorii a testamentului mistic în două părți și să examinăm pe rând puterea probatorie a suprascrierii și puterea probatorie a testamentului propriu-zis.

Faptul că testamentul mistic nu are valoarea reală a unui testament autentic, decât în ceea ce privește suprascrierea, iar în ceea ce privește conținutul său poate fi contestat ca un testament autentic, face ca formalitatea suprascrierii să piardă o mare parte din utilitatea și din importanța ei. Suprascrierea n-ar avea o eficacitate absolută și reală decât dacă ar conferi autenticitatea întregului testament, ceea ce nu este posibil. Astfel, formalitățile impuse de lege testamentului mistic în mare parte nu-și ating scopul și totuși, neîndeplinirea acestor formalități, atrage nulitatea testamentului mistic.

Un testament mistic nul ca atare, din cauza neîndeplinirii unei formalități impuse de lege, poate fi însă valabil ca testamentul olograf, dacă îndeplinește condițiile de formă ale testamentului olograf, adică dacă testamentul este scris, semnat și datat de mâna testatorului. Exemplificând cele spuse, presupunem că testatorul voind să facă un testament mistic, a scris, datat și semnat el însuși textul testamentului, însă notarul omite să facă în suprascriere mențiunile obligatorii, suprascrierea este nulă și prin urmare testamentul este nul ca testamentul mistic, totuși el rămâne valabil ca testament olograf.

Testamentele asimilate celor autentificate notarial

Testamentele asimilate cu cele autentificate pe cale notarială, sunt acele testamente care pot fi făcute în împrejurări excepționale.

Regulile speciale pe care legea le dictează în această privință, fiind excepționale, sunt de strictă interpretare și ca orice excepție, nu poate fi aplicată decât la cazurile determinate de lege.

În anumite împrejurări, legea a considerat că ar fi imposibil să se respecte regulile ordinare

la întocmirea testamentului autentic și pentru ca testatorul să nu se afle în imposibilitatea de a testa din pricina piedicilor cauzate de împrejurări ce nu depind de el, legiuitorul a simplificat formalitățile și le-a adaptat împrejurărilor speciale în care se află testatorul.

Conform art.1459 din Codul civil al Republicii Moldova, se asimilează cu testamentele autentice pe cale notarială:

a) testamentele autentificate de medicul principal, șeful, adjuncții lor în probleme medicale, medicul de serviciu al spitalului, al unei alte instituții medicale, al sanatoriului, directorul sau medicul principal al azilului pentru invalizi și bătrâni dacă testatorul se tratează sau locuiește într-o astfel de instituție; șeful expedițiilor de exploatare, expedițiilor geografice și a altor expediții similare, dacă testatorul se află într-o astfel de expediție;

b) testamentele autentificate de căpitanul navei sau aeronavei, dacă testatorul se află pe navă sau aeronavă;

c) testamentele autentificate de comandantul (șeful) unității, mării unități, institutului și colegiului militar dacă la locul aflării lor nu există notar și dacă testatorul este militar sau îndeplinește serviciul unitatea militară sau este persoană civilă sau membru al familiei acestuia;

d) testamentele autentificate de șeful instituției de privațiune de libertate dacă testatorul se află în locul de privațiune de libertate.

În toate cazurile de întocmire a testamentelor privilegiate pe teritoriul Republicii Moldova, sunt necesare aceleași condiții pentru îndeplinirea unui testament autentic obișnuit, cu mici excepții.

Evidențiem faptul, că în toate cazurile situația excepțională trebuie să fie o comunicare cu caracter oficial de către organul competent: de exemplu , în cazul testamentelor încheiate de militari în zona în care a fost declarată starea de război de către Președintele Republicii; testamentul încheiat de o persoană fie că este bolnavă de o boală contagioasă, fie că este sănătoasă, în localitatea izolată și comunicațiile sunt închise cu restul țării, printr-un ordin al Ministerului Sănătății al Republicii Moldova.

TEMA 21. EXECUTAREA TESTAMENTARĂ

Noțiuni generale. În mod normal, executarea testamentului este în sarcina moștenitorilor și a legatarilor universali, atât în ceea ce privește dispozițiile relative la bunuri, adică legatele, cât și în ceea ce privește celelalte dispoziții de ultimă voință care nu se referă la bunuri, cum ar fi înmormântarea, etc. Nici nu este nevoie ca testatorul să confere prin testament dreptul moștenitorilor săi de a controla executarea testamentului ei au acest drept de la lege.

Testatorul se poate teme ca moștenitorii sau legatarii săi să nu execute cum ar trebui dispozițiile sale testamentare. Această teamă, este adesea justificată în practică. În special, în ceea ce privește plata legatelor, moștenitorii și legatarii universali sunt adesea puțin dispuși să se achite în mod conștiincios de sarcina lor, și au tendința de a sustrage de la ea. Chiar în ceea ce privește îndeplinirea dispozițiilor care nu sunt relative la bunuri, moștenitorii și legatarii universali sunt câteodată neglijenți și puțin conștiincioși. Reaua-credință, neglijența sau chiar simpla incapacitate a moștenitorilor universali sunt cauza care compromit îndeplinirea dispozițiilor testamentare. De aceea, legea permite testatorului să aleagă una sau mai multe persoane, în care are încredere, să se însărcineze cu executarea testamentului. Aceste persoane însărcinate cu executarea testamentului se numesc *executori testamentari*.

Testatorul poate numi unul sau mai mulți executori testamentari, așa se exprimă art. 1476.

Executoriul testamentar este deci o persoană pe care testatorul o alege și o numește în testament, însărcinând-o să asigure executarea testamentului.

Însărcinarea de a executa testamentul, pe care testatorul o dă executorului testamentar, *este un mandat*, iar executorul testamentar, *este un mandatar al testatorului*. Aceasta rezultă în mod neîndoios din faptul că testatorul numește pe executor, și că acesta trebuie să vegheze la executarea dispozițiilor luate de către testator. Socotim deci că nu poate exista îndoială asupra caracterului de mandat al sarcinii executorului.

Dar dacă este cert că sarcina executorului constituie un mandat, este mai puțin adevărat că ea este un mandat de natură specială, care se deosebește prin importante puncte de mandatul de drept comun. De aceea, regulile de drept comun ale mandatului se aplică executării testamentare, numai întrucât legiuitorul n-a dispus altfel printr-un text special și particular executării testamentare, și numai întrucât acele reguli nu sunt contrare naturii și scopului executării testamentare.

Pe de altă parte, sarcina executorului testamentar având un caracter excepțional, regulile stabilite de lege relativ la executorii testamentari sunt de strictă interpretare.

Pentru a pătrunde și a fixa mai bine natura și caracterul executării testamentare, vom examina mai întâi asemănările dintre sarcina executoriului și mandatul de drept comun, iar apoi deosebirile-dintre ele.

Asemănările dintre executarea testamentară și mandatul obișnuit

Regăsim în sarcina executorului testamentar principalele caractere ale mandatului:

- Sarcina executorului testamentar, ca orice alt mandat, este *facultativă* în sensul că executorul poate refuza misiunea cu care l-a însărcinat testatorul, căci nimeni nu este silit. În principiul să primească un mandat în contra voinței sale.

- Misiunea și obligațiile executorului testamentar, ca și cele ale mandatarului obișnuit, încetează la moartea sa și nu se transmit moștenitorilor săi.

- Sarcina executorului testamentar, ca și mandatul de drept comun, este gratuită prin natura ei, fără însă ca gratuitatea să fie o condiție esențială *sine qua non*. Când spunem, prin urmare, că sarcina executorului este gratuită prin natura ei, înțelegem numai că executorul nu poate să ceară un salariu sau o recompensă, dacă testatorul nu i-a lăsat nimic. Testatorul poate însă să lase executorului prin testament un obiect sau o oarecare sumă spre mulțumire și spre răsplată a uncii sale. O astfel de recompensă lăsată executorului prin testament se numea *diamant* în Franța. Testatorul poate chiar lăsa o sumă sau un legat mai important executorului, drept plată a activității sale. În acest caz, executorul testamentar devine în același timp legatar. De altfel, se întâmplă destul de des în practică că testatorul să numească executor testamentar pe un legatar.

Deși executorul nu poate cere un salariu, când testatorul nu i-a lăsat nimic, el are totuși totdeauna dreptul să ceară restituirea cheltuielilor pe care le-a făcut cu ocazia și în scopul executării testamentului, precum și despăgubirii pentru pierderile pe care le-a putut suferi cu ocazia executării. Toate aceste cheltuieli și despăgubiri sunt în sarcina succesiunii și a legatarilor.

În sfârșit, executorul testamentar are în general toate obligațiile mandatarului obișnuit, întrucât legea n-a dispus altfel printr-o dispoziție expresă. Astfel, după cum vom vedea, executorul testamentar este responsabil de gestiunea sa și trebuie să dea socoteală de ea la expirarea mandatului.

Deosebirea dintre execuția testamentară și mandatul obișnuit

1. Sarcina executorului testamentar începe la moartea testatorului, pe când mandatul obișnuit, dimpotrivă, încetează la moartea mandatului. Această importantă deosebire ar fi făcut ca instituția executorilor testamentari să nu poată fi admisă după regulile de drept comun ale mandatului, de aceea, au fost necesare texte speciale care să decurgă de la regulă ca un mandat nu poate începe după moartea mandatului.

2. Puterile și rolul executorului testamentar precum și durata unora din puterile executorului sunt fixate în linii generale și limitate de lege, iar testatorul nu poate în principiu, să dea executorului puteri mai mari decât cele fixate de lege. Dimpotrivă, puterile mandatului obișnuit pot fi fixate în mod liber de părți.

La aceasta, se mai adaugă un motiv pe care l-a avut în vedere legiuitorul când a limitat puterile executorului, anume faptul că sarcina executorului are drept rezultat să restrângă drepturile legale ale moștenitorilor; or, restrângerea drepturilor moștenitorilor nu poate fi lăsată la libera voință a testatorului, și există un interes de ordine publică că această răsfrângere să nu fie posibilă decât în anumite limite.

3. Executorul testamentar nu poate fi numit decât prin testament, pe când mandatul obișnuit poate fi numit prin orice act și în orice formă, și chiar în mod tacit. Deși legea n-a exprimat nicăieri această regulă relativă la numirea executorului testamentar, ea rezultă totuși în mod neîndoios din spiritul legii și din natura execuției testamentare.

Nu trebuie însă să interpretăm această regulă în mod prea strict. Când spunem că executorul trebuie să fie numit prin testament, înțelegem că numirea trebuia făcută printr-un act *în formă de testament*, fără însă să fie nevoie ca executorul să fie numit prin însuși testamentul care trebuie executat. Astfel, socotim că executorul poate să fie numit în mod valabil printr-urii codicil posterior sau chiar printr-o scrisoare posterioară testamentului, chiar dacă codicilul său scrisoarea nu conține nici un legat nou;

singurele condiții sunt ca actul prin care se numește executorul să fie făcut în una din formele prescrise de lege pentru testament, și să fie o adevărată dispoziție de ultimă voință, iar nu un simplu proiect.

Când testatorul vrea să revoce un executor testamentar el va trebui de asemenea să facă revocarea sub forma unui act testamentar, revocarea executorului și numirea sa urmând aceleași reguli de formă. (art. 1484)

4. Nu pot fi executori testamentari decât aceia ce se pot obliga, capabili, pe că, mandatari pot fi și anumiți incapabil, și anume minorii emancipați și femeile măritate.

Motivul principal al acestei dobândiri este precedent, faptul că executorul își exercită sarcina după moartea testatorului, pe când mandatul obișnuit execută mandatul în timpul vieții mandantului. În mandatul obișnuit, mandantul poate imediat și în orice moment să revoce pe mandatat, la cea mai mică greșeală, și-l poate supraveghea tot timpul, așa că incapacitatea mandatului are rezultate mai puțin grave. Dimpotrivă, executorul, îndeplinindu-și sarcina după moartea testatorului, și neputând fi revocat în mod liber de către moștenitori și legatari, incapacitatea sa prezintă o primejdie mai gravă.

În sfârșit, sarcina executorului testamentar este adesea grea și delicată, și cere în genere o pricepere și o grijă pe care nu le poate avea un incapabil.

Pentru toate aceste motive, art. 913 interzice celor ce nu se pot obliga, să fie executori testamentari.

Pentru a judeca dacă executorul numit de testator este sau nu capabil, trebuie să punem în

momentul morții testatorului, iar nu în momentul facerii testamentului, fiindcă sarcina executorului nu începe decât la moartea testatorului, și în acel moment este necesar ca executorul să fie capabil.

Nici un incapabil nu poate fi un principiu executor testamentar, fie el minor emancipat sau neemancipat, interzis pus sub consiliu judiciar, etc.

Femeile nemăritate, fiind deplin capabile, vor putea fi executoare testamentare. În privința celor măritate, legiuitorul a scris o dispoziție specială. Acest text adaugă însă că femeia este separată de bunuri, fie prin contractul de căsătorie, fie prin sentință judecătorească, ea poate fi executoare testamentară cu consimțământul bărbatului sau cu autorizația justiției în caz de refuz din partea bărbatului. Din acest text rezultă, *per a contraria*, că femeia dotală nu poate fi executoare decât cu consimțământul bărbatului, și niciodată cu autorizația justiției.

Pe scurt, femeia măritată poate fi executoare, însă are totdeauna nevoie de autorizație; dacă e separată de bunuri, ea poate fi autorizată de bărbatul său, și în lipsa autorizației bărbatului, de către justiție; iar dacă e dotală, ea nu poate fi autorizată decât de către bărbat.

Această soluție, aplicată femeii dotale, nu prezintă nici o dificultate când toată averea femeii este dotală. Ce soluții trebuie însă să aplicăm în cazul când, pe lângă dotă, femeia dotală are și parafernă? Cei mai mulți autori, considerând că în acest caz femeia se obligă asupra parafernei sale chiar când încrează numai cu autorizația justiției, așa încât eventualul recurs al moștenitorului este suficient garantat, permit femeii să fie executoare testamentară cu autorizația justiției, asimilând-o cu femeia separată.

5. Autorii decid în genere că executorul testamentar, odată ce a primit sarcina de a executa testamentul, nu mai poate renunța la ea, și trebuie în principiu s-o îndeplinească până la sfârșit. Dimpotrivă, mandatarul de drept comun, poate în orice moment să renunțe la mandat.

Totuși, trebuie să admitem prin excepție, că și executorul testamentar poate renunța la sarcina pe care a primit-o și să întrerupă misiunea sa, în cazul când îndeplinirea sarcinii de a executa testamentul îi pricinuieste un prejudiciu și pierderi considerabile. Într-adevăr, simpla echitate ne împiedică să impunem executorul să sufere pagube exagerate în îndeplinirea sarcinii sale.

Funcția și puterile executorului testamentar

Misiunea generală a executorului testamentar este aceea de a veghea în executarea testamentului și de a asigura aducerea la îndeplinire a dispozițiilor testamentare. Aceasta e misiunea oricărui executor testamentar.

Dar puterile și sfera de activitate ale executorului testamentar variază după cum testatorul a dat sau nu sezina executorului. Când testatorul a dat sezina executorului, acesta are un rol și drepturi mai întinse decât atunci când testatorul nu i-a dat sezina.

Vom examina deci mai întâi puterile și obligațiile executorului fără sezină, și apoi pe cele ale executorului cu sezină.

Executorul fără sezină. Sezina nu aparține niciodată executorului de plin drept; ea trebuie să-i fie conferită de către testator printr-o dispoziție testamentară expresă. În lipsa unei astfel de dispoziții, executorul n-are sezină.

Obligațiile generale ale executorului testamentar sunt următorii: „executorii testamentari vor cere punerea pecetilor, dacă sunt minori, interziși sau absenți. Ei vor stăruia să se face inventarul bunurilor succesiunii în prezența eredelui prezumtiv, sau în lipsă-i după ce i s-au făcut chemările legitime. Ei vor cere vinderea mișcătoarelor în lipsă supra îndestulătoare pentru plata legatarilor. Ei vor îngriji ca testamentele să se execute, și în caz de contestația asupra execuției,

ei pot să intervină ca să susțină validitatea lor. Ei sunt datori, după trecerea unui an de la moartea testatorului a da socoteală despre gestionarea lor".

Una dintre obligațiile executorului, anume aceea de a cere vinderea mișcătoarelor în lipsă de sumă îndestulătoare pentru plata legatarilor, este specială executorului cu sezină, ea nu privește pe executorul fără sezină, care n-are nici obligația și nici măcar dreptul de a cere vânzarea mobilelor pentru a plăti legatele.

De asemenea, în ceea ce privește obligația de a da socoteală despre gestiunea sa, deci această obligație este generală și se referă la orice executor, deoarece nu este decât aplicarea dreptului comun în materie de mandate, totuși în genere această obligație pricește numai pe executorul cu sezină, fiindcă executorul fără sezină nu are mânuirea bunurilor succesiunii. Vom vedea acest punct când vom vorbi despre încetarea executării și despre responsabilitatea executorului.

Rămân deci următoarele obligații speciale în sarcina executorului fără sezină:

a) Punerea pecetilor;

b) Facerea inventarului;

c) Intervenirea în acțiunea de contestație a testamentului. Din aceste obligații nu sunt singurele pe care le are executorul, și enumerarea lor nu este strict limitativă. Într-adevăr o obligație de ordin general, aceea de a îngriji ca testamentul să se execute.

Punerea pecetilor. Când există moștenitori minori, interziși sau absenți; executorul testamentar este obligat să ceară punerea pecetilor. Cum legea nu distinge, trebuie să hotărâm că executarea lor are această obligație chiar dacă moștenitori minori au un tutore.

Facerea inventarului.

Executorul testamentar este obligat a stăruie să se facă inventarul tuturor bunurilor succesiunii în prezența erezilor prezumtivi, iar dacă erezii prezumtivi nu sunt prezenți, după ce li se vor fi făcut chemările legale.

Obligația de a proceda la facerea inventarului există în orice caz în sarcina executorului, adică fie că erezii sunt incapabili sau absenți, fie că sunt capabili-și prezenți, și fie că s-a procedat sau nu la punerea pecetilor.

c) **Intervenirea în contestație.** Executorul are dreptul, în caz de contestațiune asupra executării testamentului, să intervină în acțiune spre a susține validitatea testamentului sau a legatului. Acest drept al executorului nu mai constituie, ca în cazurile precedente, o simplă măsură conservatoare, aici, rolul executorului devine mai activ și se referă la executarea plopiză a testamentului.

Trebuie de altfel să interpretăm în mod larg termenii legii, și să recunoaștem executorului dreptul de a interveni în orice acțiune, care are drept scop să ridice o contestație asupra testamentului, pentru a apăra dispozițiile testamentare și a asigura executarea lor.

Trebuie chiar să mergem mai departe, și să recunoaștem executorului dreptul nu numai de a interveni într-o acțiune, dar chiar de a porni o acțiune pe cale principală pentru a asigura îndeplinirea dispozițiilor testamentare împotriva persoanelor obligate să le execute. Acest drept al executorului intră în misiunea sa generală de a se îngriji ca testamentul să se execute.

Executarea testamentului. Legislatorul impune executorului obligația generală de a se îngriji ca testamentul să se execute. Această formulă generală are drept consecință să dea executorului orice drept compatibil cu rolul său de executor fără sezină.

Astfel, executorul testamentar, pe lângă punerea pecetilor și facerea inventarului, poate lua și orice altă măsură conservatorie, cum ar fi de exemplu să înscrie ipoteca legală a legatarilor sau

să ceară de la un legatar de uzufruct să depună o cauțiune, sau să ceară numirea unui curator la o succesiune vacantă etc.

De asemenea, am văzut că trebuie să recunoaștem executorului dreptul de a porni o acțiune, cu scopul de a obliga pe cei ce trebuie să execute o dispoziție testamentară, să-și îndeplinească obligația.

Nu trebuie însă să uităm că activitatea executorului testamentar este închisă în limite străine, și că rolul executorului fără sezină mai ales, se reduce mai mult la un rol de supraveghere și de control.

Aceasta rezultă nu numai din caracterul excepțional și derogatoriu al executării testamentare, dar chiar din termenii legii. Într-adevăr, legiuitorul obligă pe executor numai să se îngrijească ca testamentul să se execute; el nu-i dă dreptul să execute el însuși testamentul. De aici rezultă clar rolul restrâns al executorului.

În consecință, numai actele compatibile cu acest rol restrâns sunt permise executorului fără sezină. Toate actele care ies din sfera acestei activități reduse în sunt interzise. Astfel, executorul nu poate să încaseze capitalurile și dobânzile succesiunii, nici să ceară vânzarea bunurilor succesoriale, nici să urmărească pe debitorii succesiunii; sau să răspundă la acțiunea creditorilor succesiunii și să-i plătească. De asemenea, executorul nu are nici o acțiune petitorie sau posesorie relativă la bunurile succesiunii.

Încetarea funcției executorului testamentar. Misiunea executorului testamentar în sfârșit și funcția sa încetează pentru următoarele cauze:

- ◆ Aducerea la îndeplinire a tuturor dispozițiilor testamentare;
- ◆ Moartea executorului testamentar;
- ◆ Scoaterea din funcție a executorului pentru abuz, incapacitate, etc., în urma cererii de revocare făcută de moștenitor sau de legatarii universali injustiție.
- ◆ Renunțarea executorului de a continua sarcina, fiindcă îndeplinirea ei pricinuieste pierderi și pagube prea mari.
- ◆ Anularea testamentului.

Nu trebuie să confundăm încetarea însăși a executării cu încetarea sezinei. Sezina încetează totdeauna cel mult un an după decesul testatorului, executarea testamentară dimpotrivă, poate continua încă după încetarea sezinei, dacă în acel moment executorul nu și-a terminat încă misiunea. Știm de asemenea, că sezina încetează când moștenitorul a plătit legatele sau când oferă sumele necesare spre a fi plătite și în acest caz executarea poate continua după încetarea sezinei, dacă în acel moment executorul nu adusese încă la îndeplinire toate dispozițiile testamentare.

Prin urmare, sfârșitul sezinei nu coincide totdeauna cu sfârșitul executorului: executarea poate fi continuă după încetarea sezinei. În schimb, sezina nu poate niciodată să continue după încetarea execuției testamentare.

Executorul testamentar mai păstrează, chiar după încetarea misiunii sale, dreptul de a interveni într-o acțiune în contestare a testamentului, spre a susține validitatea testamentului.

TEMA 22. MOȘTENIREA LEGALĂ ȘI CLASELE DE MOȘTENITORI LEGALI

1. Condițiile dreptului de moștenire legală

2. Principiile generale ale moștenirii legale

3. Dreptul de moștenire al rudelor defunctului

4. Rezerva succesorală

5. Dreptul statului asupra moștenirii vacante

1. Condițiile dreptului de moștenire legală

După considerațiile teoretice, avem moștenire legală în cazul în care transmisiunea patrimoniului succesoral are loc în temeiul legii, la persoanele în ordinea și în cotele determinate de lege .

Moștenirea legală intervine în toate cazurile în care defunctul nu a lăsat testament. Dar ea intervine și în alte cazuri cum ar fi:

- Defunctul a lăsat testament, însă acesta nu cuprinde legate, prevăzând numai alte dispoziții de ultimă voință. Exemplu: Recunoașterea unui copil din afara căsătoriei, dispoziții cu privire la funerarii și îngropare, desemnarea unui executor testamentar, etc.

- Defunctul a lăsat testament însă acesta cuprinde dezmoșteniri, (termen juridic folosit în materia civilă a Republicii Moldova) sau exheredări (termen juridic folosit în materie civilă a României) adică înlăturarea de la moștenire a unui sau a unor moștenitori legali, dar fără ca testamentul să cuprindă legate, astfel încât la moștenire vor fi chemați tot moștenitorii legali. Exemplu: Defunctul are doi frați și dezmoștenește pe unul dintre ei. În acest caz celălalt frate va culege întreaga moștenire, în temeiul legii întrucât el invocă testamentul numai pentru a justifica înlăturarea de la moștenire a fratelui, dar apoi justifică chemarea sa la moștenire tot prin lege.

- În sfârșit moștenirea legală poate și coexista cu cea testamentară, dacă defunctul a dispus prin testament numai o parte a moștenirii lăstate.

Pentru ca o persoană să poată veni la moștenire în temeiul legii ea trebuie să aibă:

1. Capacitatea succesorală – o are orice persoană care există în momentul deschiderii moștenirii. Din aceste persoane fac parte:

- persoane fizice în viață;
- persoane dispărute;
- persoanele concepute, dar nenăscute la data deschiderii succesiunii;
- persoanele juridice;

Dintre persoanele care nu au capacitate succesorală fac parte;

- Persoanele fizice predecedate;
- Persoanele juridice care au încetat să aibă ființă.

2. Vocație succesorală legală – este o condiție generală a dreptului de moștenire.

Persoana ce are funcție de succesori trebuie să nu fie nedemnă, să nu fie înlăturată de la moștenire direct sau indirect prin voința testatorului prin mobilitatea de dezmoștenire sau dezmoștenirea. Prin urmare pentru ca o persoană să poată moșteni în temeiul legii trebuie să îndeplinească o condiție pozitivă (vocație succesorală legală) și două condiții negative (să nu fie nedemnă și nici dezmoștenită).

În prezența acestor condiții transmiterea moștenirii operează în virtutea legii din momentul deschiderii moștenirii. Aceasta nu înseamnă, bineînțeles, ca moștenitori legali, ca de altfel și legatarii sunt siliți să primească moștenirea.

Subliniez ca vocația succesorală a rudelor, care sunt chemate la moștenire alături de soțul supraviețuitor al defunctului, aceasta nu înseamnă că ele tot, împreună și deodată vor culege moștenirea lăsată de defunct, căci vocația la moștenire este numai generală, potențială, vizând

posibilitatea de principiu a acestor persoane de a moșteni, prin efectul legii patrimoniul persoanei decedate.

Vocația lor concretă de a culege efectiv această moștenire este determinată prin devoluțiunea succesorală legală, legea, instituind o anumită ordine de chemare legală la moștenire.

Întrucât această vocație succesorală legală generală este în principiu reciprocă, urmează să analizeze mai întâi principiul reciprocității și numai apoi vocația legală succesorală concretă.

Principiul reciprocității vocației legale generale la moștenire

În virtutea acestui principiu, dacă o persoană are vocație succesorală legală la moștenirea lăsată de o altă persoană, atunci și această persoană are aceiași vocație în raport cu prima.

Dar totuși vocația lor concretă va depinde de ordinea în care a survenit decesul lor sau a unuia dintre ele. Exemplu: copilul are vocație la moștenirea lăsată de părinții săi, dar și aceștia din urmă, adică părinții - au vocație la moștenirea copiilor lor, în concurs cu ceilalți moștenitori dacă există.

Principiul reciprocității vocației succesorală legale cunoaște o singură excepție: - cazul nulității căsătoriei sau anulării ei prin hotărâre judecătorească intervenită după decesul soților sau a unuia dintre ei, constatându - se că unul dintre acestea a fost de bună credință, și în cazul în care soțul de bună credință va supraviețui.

Principiul reciprocității vocației succesorală nu vizează statul și nici persoanele juridice, întrucât acestea nu pot transmite o moștenire .

De asemenea acest principiu nu este aplicabil nici în domeniul moștenirii testamentare (chiar dacă persoanele și - ar conferi prin testamente separate vocație succesorală reciprocă).

Vocația legală concretă (efectivă, utilă). Rudele defunctului cu vocație succesorală legală nu sunt chemate toate și în același timp la moștenire. Dacă s - ar întâmpla acest lucru, atunci averile succesorală s - ar fărâmița în mai multe părți de o valoare neînsemnată, iar instituția moștenirii nu și - ar mai putea îndeplini rosturile sale social - economice.

Pentru evitarea unei astfel de situații, în cadrul devoluției legale a moștenirii, legiuitorul a instituit o anumită ordine de chemare a rudelor defunctului la succesiune.

Astfel pentru ca o persoană să fie chemată efectiv la moștenire în temeiul legii (deci să aibă vocație succesorală concretă, fiindcă nu este suficient să facă parte din categoria moștenitorilor legali cu vocație generală) ci trebuie să mai fie îndeplinită și o condiție negativă și anume să nu fie înlăturată de la moștenire de o altă persoană cu vocație generală, dar care este chemată de lege în rang preferabil.

Iar în continuare vom caracteriza una din condițiile negative ale vocației succesorală.

Condiția dată este - **nedemnitătea succesorală**.

Deci nedemnitătea succesorală este una din condițiile dreptului de moștenire pentru ca o persoană să poată veni la moștenire, ea constă în aceea că persoana ce este chemată de - a culege moștenirea trebuie să nu fie nedemnă de a moșteni.

Nedemnitătea sau nevrednicia succesorală nu este altceva decât decăderea moștenitorului care s - a făcut vinovat de o faptă gravă față de defunct sau de memoria acestuia din dreptul de al moșteni.

Nedemnitătea succesorală este o sancțiune civilă care se aplică nedemnului vinovat de săvârșirea unei fapte față de cel ce lasă moștenirea sau față de memoria acestuia. Sancțiunea nedemnului cu excluderea de la moștenire este opera legii și nu a voinței celui care lasă moștenirea. Nedemnitătea succesorală ca sancțiune civilă se caracterizează prin următoarele :

❖ Nedemnitățile își găsesc aplicare numai în cazurile expres prevăzute de lege, ea prevede numai moștenirea legală la care are chemare nedemnul și nu legatele cu care a fost gratificată prin testament de către cel față de care s-a dovedit a fi nedemn;

❖ Nedemnitățile operează de drept, cel ce lasă moștenirea neputând înlătura efectele ci prin iertarea nedemnului pentru fapta sa, după comiterea faptei, cel care lasă moștenirea poate totuși să-l gratifice pe nedemn în limitele și potrivit regulilor prevăzute liberalității.

❖ Nedemnitățile se aplică și produce efecte numai în privința autorului faptei, față de alte persoane chemate la moștenirea defunctului în nume propriu sau prin reprezentare ea produce efecte doar în mod excepțional.

❖ Domeniul de aplicare al sancțiunii nu poate fi extins la alte moșteniri, nedemnul fiind înlăturat numai de la moștenirea persoanei față de care a săvârșit fapte nedemne.

❖ Sancțiunea nedemnității este prevăzută numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție, astfel ca moștenitorul trebuie să fie acționat cu discernământ, fiind vorba despre săvârșirea unei fapte, se vor aplica regulile de la angajarea răspunderii civile delictuale, privind discernământul.

Potrivit art. 1434 din Codul civil al Republicii Moldova, nu poate fi succesor testamentar sau legal persoana care:

- 1) a comis intenționat o infracțiune sau o faptă amorală;
- 2) a pus intenționat piedici;
- 3) părinții decăzuți din drepturile părintești.

2. Principiile generale ale moștenirii legale

În baza celor două criterii - clasa de moștenitori și a gradului de rudenie, s-au instituit principiile generale aplicabile devoluțiunii succesoriale și anume:

1. Principiul priorității clasei de moștenitori.
2. Principiul proximității gradului de rudenie între moștenitorii din aceeași clasă.
3. Principiul împărțirii succesiunii între rudele de același grad în părți egale (pe capete).

Determinarea persoanelor chemate să culeagă patrimoniul unei persoane fizice decedate, constituie - devoluțiunea moștenirii.

Principiile ce au fost enumerate mai sus se referă numai la devoluțiunea moștenirii legale.

Principiul priorității clasei de moștenitori

Așa fiind situația, urmează că la moștenirea deschisă să fie chemați mai întâi descendenții lui de cujus, - adică moștenitorii din clasa I, cu excluderea moștenitorilor din celelalte două clase, indiferent de gradul lor de rudenie.

Gradul de rudenie este distanța dintre cele două rude, măsurată pe linia legăturii de rudenie, după numărul nașterilor intervenite.

Gradul de rudenie este un component de bază care, stă la baza stabilirii claselor de moștenitori.

De aceea autorii de specialitate s-au gândit asupra faptului cum trebuie să se stabilească corect gradul de rudenie, și acest fapt a fost consemnat mai apoi și în codul familiei al Republicii Moldova.

Potrivit codului familiei, gradul de rudenie se stabilește după următoarele modalități:

În linie dreaptă - După numărul nașterilor. Exemplu: fiul și tatăl sunt rude de gradul I, iar nepotul de fiu și bunicul sunt rude de gradul II.

În linie colaterală - După numărul nașterilor, urcând de la una din rude până la ascendentul

comun și coborînd de la acesta pînă la următoarea rudă. Exemplu : frații sunt rude de gradul II, unchiul și nepotul sunt rude de gradul III, iar verii primari sunt rude de gradul IV.

Am exemplificat mai sus stabilirea gradului de rudenie, deoarece este unul din criteriile ce stă la baza principiilor ce sunt aplicabile devoluțiunii legale.

În cazul în care la moartea lui de cujus nu sunt moștenitori din clasa descendenților, sau deși există - au renunțat, s – au dovedit a fi nedemni, atunci moștenirea urmează a fi culeasă de moștenitorii din clasa II–a - frații și surorile acestuia sau ascendenții acestuia, cu excluderea de la succesiune a celorlalți moștenitori din clasele următoare de moștenitori legali ai defunctului.

În absența moștenitorilor din clasa II – a, ori deși există, ei sunt renunțători sau sunt nedemni, la succesiune vor fi chemați moștenitorii din clasa a III–a.

Conform art.1500 din Codului civil, moștenitorii legali sunt clasați în trei clase:

1. Clasa I - *descendenții*, alcătuită din copiii defunctului, precum și cei născuți vii după decesul lui, precum și cei înfiați, soțul dupravețuitor și *ascendenții privilegiați* (părinții, înfietorii) celui ce a lăsat moștenirea.

2. Clasa a II-a – *colateralii privilegiați* (frații și surorile) și *ascendenții ordinari* (bunicii, atât din partea tatălui, cât și din partea mamei) ai celui ce a lăsat moștenirea.

3. Clasa a III –a - *colateralii ordinari* (uncgii și mătușile).

Din cele de mai sus rezultă că la moștenire vin să culeagă moștenitori dintr-o anumită clasă în ordinea indicată mai sus.

Principiul proximității gradului de rudenie între moștenitorii din aceeași clasă.

În cazul în care cel care a încetat din viață a lăsat mai mulți succesori, care fac parte din cadrul aceleiași clase de moștenitori, atunci rudele de un grad mai apropiat, cu cel despre a cărui moștenire este vorba, îi înlătură de la succesiune pe unul de un grad mai îndepărtat.

Prin urmare, așa urmează a fi vocația concretă la moștenire, în cadrul fiecărei clase depinde de apropierea gradului de rudenie față de cel care lasă moștenirea.

Principiul împărțirii succesiunii între rudele de același grad în părți egale.

În cazul când există mai mulți moștenitori din aceeași clasă și același grad de rudenie, fiecare va moșteni o parte egală cu a celorlalți.

Exemplu: în cazul în care cel decedat a lăsat patru copii ai săi, acestea vor împărți moștenirea în părți egale, fiecare culegând un sfert din moștenire, adică din masa succesorală, sau neavând defunctul descendenți, a lăsat doi frați buni, în acest caz fiecare va culege câte – o jumătate din moștenirea lăsată.

De la acest principiu legea a creat o primă excepție pe care o întâlnim în cazul în care la succesiune sunt chemați frați și surori din căsătorii diferite.

În această ipoteză, deși acestea sunt rude de același grad cu cel despre a cărui moștenire este vorba, împărțirea moștenirii nu se va mai face în părți egale, ci pe linii, în părți inegale.

3. Dreptul de moștenire al rudelor defunctului

Dreptul de moștenire trece la alți moștenitori, dacă :

- ❖ Moștenitorul a decedat;
- ❖ Moștenitorul nu a acceptat moștenirea;
- ❖ Moștenitorul a renunțat la moștenire;
- ❖ Moștenitorul a fost lipsit de dreptul de a moșteni.

Rudele defunctului pot face parte din diferite clase de moștenitori, deaceia vom studia dreptul de moștenire a rudelor defunctului în ordinea claselor de moșteniri legali.

Clasa I de moștenitori.

Din clasa I de moștenitori legali fac parte **descendenții** - copii defunctului sau a urmașilor lui, inclusiv cei din afara căsătoriei, cu singura condiție, ca filiația să fie stabilită potrivit legii, **soțul supraviețuitor** și **ascendenții privilegiați** - părinții. Într – adevăr, codul familiei al Republicii Moldova a asimilat pe deplin situația copilului din afara căsătoriei cu situația legală a unui copil din căsătorie. Alături de copiii din căsătorie și din afara căsătoriei, din clasa I de moștenitori legali fac parte și copiii adoptați.

Împărțirea moștenirii între descendenții clasei I

Dacă la moștenire sunt chemați doi sau mai mulți descendenți de gradul I (copiii defunctului), cota - parte ce se cuvine fiecăruia se stabilește în mod egal, în funcție de numărul lor (pe capete).

Tot astfel se procedează dacă la moștenire sunt chemați în nume propriu descendenții de grad subsecvent și care nu beneficiază de reprezentare. Acest lucru se poate întâmpla în situația în care descendenții de gradul întâi sunt în viață dar sunt renunțatori sau nedemni, ori nu mai sunt în viață sau sunt nedemni.

Alta este situația, dacă descendenții de gradul II și următoarele vin la moștenire prin reprezentare, împărțirea se face pe tulpini și subtulpini; iar descendenții mai îndepărtați în grad și care nu beneficiază de reprezentare sunt excluși de la moștenire.

Din cele expuse reiese că descendenții pot veni la moștenire în nume propriu sau prin reprezentare.

Clasa a II-a de moștenitori legali

- ❖ *Colateralii privilegiați;*
- ❖ *Ascendenți ordinari.*

Dacă defunctul nu are descendenți sau cei existenți nu pot (din cauza nedennității sau din motivul dezmoștenirii) ori nu vor să vină la moștenire (renunțând la beneficiul ei), legea cheamă la moștenire rudele care fac parte din clasa II – a de moștenitori, alcătuită din colateralii privilegiați (frații și surorile defunctului) și ascendenții ordinari (bunicii).

Întrucât această clasă cuprinde două categorii de rude, ea este denumită - clasă mixtă, deaceia urmează să analizăm separat problemele care se pun în legătură cu colateralii privilegiați, respectiv ascendenții ordinari, cu precizările ce se impun din cauza concursului dintre ei, înăuntrul aceleiași clase.

- ❖ **Colateralii privilegiați**

Colateralii privilegiați sunt frații și surorile defunctului și descendenții acestuia, pînă la gradul IV inclusiv (nepoți și strănepoți de frate și soră).

Frații și surorile defunctului și descendenții acestora pot fi din căsătorie (aceiași căsătorie sau căsătorii deosebite), din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline.

Împărțirea moștenirii între colateralii privilegiați.

Problema care se pune este de a ști cum se împarte între, colateralii privilegiați moștenirea sau partea de moștenire ce li se cuvine, adică: - întreaga moștenire dacă vin singuri la moștenire; o doime sau o pătrime din moștenire, dacă vin în concurs cu unul, respectiv doi ascendenți privilegiați.

Tot astfel se împarte moștenirea și între descendenții din frați și surori, dacă ei vin la moștenire în nume propriu.

În schimb, dacă descendenții din frați și surori vin la moștenire prin reprezentare, chiar dacă sunt de grad egal, împărțirea se va face pe tulpini și subtulpini.

Împărțirea pe linii este o modalitate specială de împărțire a moștenirii care se aplică în acele cazuri în care, în calitate de colaterali privilegiați, sunt chemați la moștenire frați și surori ai defunctului, care nu sunt din aceeași părinți. Această idee nu este împărțită și de Codul civil al Republicii Moldova, luând în considerație importanța ei, vom analiza-o din prevederile Codului civil al României.

Din acest punct de vedere frații și surorile defunctului pot fi trei categorii:

1) Frați buni (primari) – adică frați ce au același tată și aceeași mamă cu defunctul (indiferent dacă sunt din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline făcute de ambii părinți, soți).

2) Frați consangvini (cosîngeni – adică frați numai după tată cu defunctul indiferent dacă sunt din căsătorii deosebite, din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline făcute numai de tată).

3) Frați uterini – adică frați numai după mamă cu defunctul (indiferent dacă provin din căsătorii deosebite, din afara căsătoriei sau din adopția cu efecte depline făcute numai de mamă).

Dacă la moștenire sunt chemați frați și surori făcând parte din aceeași categorie, de exemplu toți sunt consangvini cu defunctul, moștenirea se va împărți potrivit regulii generale.

În schimb, dacă la moștenire sunt chemați frați și surori din categorii deosebite (două sau trei categorii), atunci moștenirea sau partea din moștenire ce se cuvine colateralilor privilegiați se împarte în două părți egale, corespunzătoare celor două linii:

1) Linia – jumătatea – paternă

2) Linia – jumătatea – maternă

Apoi jumătatea paternă se împarte între frații defunctului pe linie paternă, iar jumătatea maternă între frații defunctului pe linie maternă.

Frații buni, fiind frați cu defunctul pe ambele linii, vor lua cota parte corespunzătoare din ambele jumătăți (privilegiul dublei legături).

Frați și surorile defunctului pot veni la moștenire numai în nume propriu, această constatare s-a făcut în baza caracterelor juridice ale dreptului de moștenire al colateralilor privilegiați, și tot în baza acestor caractere juridice se spune că descendenții pot beneficia și de reprezentarea succesorală.

Colateralii privilegiați nu sunt moștenitori rezervatari.

❖ *Ascendenții ordinari.*

Ascendenții ordinari sunt bunicii atât din partea mamei cât și din partea tatălui.

Clasa a III – a de moștenitori legali (colateralii ordinari)

Dacă defunctul nu are moștenitori din primele două clase sau cei existenți nu pot sau nu vor să vină la moștenire (renunțând la ea), legea cheamă la moștenire pe colateralii ordinari, adică unchii și mătușețe.

Colateralii ordinari pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei sau în cazul adopției cu efecte depline, din rudenia civilă rezultat al adopției.

Dacă cel care lasă moștenirea a fost adoptat cu efecte restrânse, colateralii ordinari ai lui se vor recruta dintre rudele sale firești .

Împărțirea moștenirii între colateralii ordinari.

Colateralii ordinari sunt chemați la moștenire în ordinea gradelor de rudenie (principiul proximității gradului de rudenie); unchii și mătușile (rude de gradul trei) înlătură de la moștenire pe verii primari și fratele sau sora bunicilor defunctului.

Între colateralii ordinari chemați la moștenire (fiind de grad egal) se aplică principiul egalității.

Caracterele juridice ale dreptului de moștenire al colateralilor ordinari constă în ceea ce la moștenire pot veni numai colateralii doar în nume propriu (nu și prin reprezentare), nu sunt moștenitori rezervatari și nici obligați la raportul donațiilor.

4. Reprezentarea succesorală

Reprezentarea succesorală este un beneficiu al legii în virtutea căruia un moștenitor legal (sau mai mulți) de un grad mai îndepărtat - numit reprezentant – urcă în gradul, locul și drepturile ascendentului său - numit reprezentat – care este decedat la deschiderea moștenirii, pentru a culege partea care i s – ar fi cuvenit acestuia, din moștenire, dacă s – ar mai fi aflat în viață .

Exemplu : defunctul avea doi copii, dintre care unul a predecedat, lăsînd un copil. Dacă am aplica principiul proximității gradului de rudenie, moștenirea ar urma să fie culeasă de copilul în viață al defunctului, care fiind de gradul I, ar înlătura de la moștenire pe nepotul de fiu al defunctului. O asemenea situație nedreaptă este înlăturată prin existența instituției reprezentării succesorale, care permite nepotului să urce în locul părintelui predecedat, pentru a culege partea de moștenire ce s – ar fi cuvenit acestuia, dacă ar fi fost în viață la data deschiderii moștenirii.

Din cele redate mai sus rezultă că dreptul de moștenire nu poate depinde de hazard (predecesul sau supraviețuirea unor rude), iar moartea prematură a părinților nu trebuie să dăuneze unora dintre copii și nici să fie profitabilă pentru alții .

Din cele expuse pînă acum conchidem că reprezentarea succesorală este o instituție deosebită de reprezentarea din dreptul comun, care se referă la reprezentarea voinței altuia, la încheierea de acte juridice (reprezentarea persoanelor incapabile) .

Deci reprezentarea succesorală este admisă în privința descendenților copiilor defunctului și în privința descendenților din frați și surori .

Reprezentarea succesorală derogă de la principiile devoluțiunii legale a moștenirii, și dispozițiile care o prevăd sunt de strictă interpretare, în consecință nici o altă persoană nu poate beneficia de ea.

Pentru a activa instituția de reprezentare trebuie să urmeze trei condiții de bază de către descendenții copiilor defunctului și descendenții din frați și surori .

Aceste trei condiții constau din două condiții în persoana celui reprezentat și una în persoana reprezentantului.

1) Cel reprezentat să fie decedat la data deschiderii moștenirii.

2) Locul celui reprezentat să fie un loc util .

3) Reprezentantul să îndeplinească, toate condițiile necesare pentru a culege moștenirea lăsată de defunct .

1. În privința primei condiții legea prevede că nu se reprezintă decît persoanele moarte. Deci o persoană în viață la data deschiderii moștenirii nu poate fi reprezentată. Subliniez că această dispoziție nu trebuie să fie interpretată în sens de predeces, căci o asemenea formulare ar atrage după sine imposibilitatea reprezentării comorienților și a persoanelor decedate în același timp, fiindcă în asemenea cazuri nu ar fi posibilă stabilirea unei ordine precise a deceselor .

2. În cea de a doua condiție a reprezentării se spune că reprezentarea succesorală se admite numai în cazul în care cel reprezentat, dacă ar fi fost în viață la data deschiderii moștenirii, ar fi avut vocația succesorală concretă la moștenire, adică ar fi putut moșteni.

Tot astfel, locul nu este util dacă cel reprezentat este un frate (soră) al defunctului, decedat

la data deschiderii moștenirii, care însă a fost înlăturat de la moștenire prin dezmoștenirea testamentară.

În schimb dacă dezmoștenirea privește un descendent al defunctului (de exemplu - un copil) reprezentarea va putea avea loc, pentru că descendenții sunt moștenitori rezervatari și deci locul este util în privința părții de moștenire - care este rezerva.

3. În cea de a treia condiție a reprezentării - reprezentantul trebuie să îndeplinească toate condițiile necesare pentru a culege moștenirea lăsată de defunct.

E necesar ca reprezentantul să posede aptitudinea, să îndeplinească toate condițiile pentru a putea veni la moștenirea legală a defunctului, avînd nevoie să împrumute în acest scop nu numai locul și gradul mai apropiat al ascendentului său.

Aceste condiții sunt :

- **Să aibă capacitate succesorală** - spre deosebire de cel reprezentat, el nu poate fi comorient sau persoană decedată în același timp cu defunctul.

- **Să aibă vocație succesorală generală proprie la moștenirea lăsată de defunct** - fiindcă o persoană care nu ar putea moșteni în nume propriu, nu poate culege moștenirea nici prin reprezentare. Această vocație succesorală generală urmează să se transforme în vocație concretă prin reprezentare.

- **Să nu fie nedemn față de defunct, să nu fi renunțat la moștenirea acestuia, să nu fi fost dezmoștenit**, într – un cuvînt reprezentantul trebuie să îndeplinească condițiile necesare pentru al moșteni pe cel reprezentat.

Efectele reprezentării succesoriale.

În toate cazurile în care reprezentarea este admisă partajul se face pe tulpină, astfel că reprezentanții unei persoane, indiferent de numărul lor vor lua parte la moștenire, ce s – ar fi cuvenit ascendentului reprezentat, dacă ar fi fost în viață la deschidea moștenirii.

Exemplu: defunctul a avut doi copii, precedeați, unul avea un singur copil, iar cel de al doilea avea doi copii; acești copii sunt nepoți ai defunctului și ei vor moșteni nu în părți egale, ci pe tulpini - unul va lua o doime din moștenire, iar ceilalți doi cîte o pătrime.

Este foarte necesar să menționăm că odată cu drepturile pe care le dobîndesc prin reprezentare, moștenitorii răspund și de pasivul succesiunii avînd în consecință și obligații în funcție de vocația succesorală a fiecăruia.

5. Drepturile statului asupra moștenirii vacante

Potrivit legislației în vigoare, în lipsă de moștenitori legali sau testamentari, bunurile lăsate de defunct trec în proprietatea statului.

După părerea unor autori, o asemenea formulare de principiu nu este pe deplin satisfăcătoare.

Astfel, este adevărat că în cazul lipsei totale a moștenitorilor legali și a legatarilor, statul are vocație succesorală concretă.

Prin urmare, vocația succesorală concretă a statului poate coexista cu drepturile legatarilor cu titlu particular.

Deasemenea, ea mai poate coexista, în lipsă de moștenitori legali, și cu titlurile de drept a legatarilor cu titlu universal, în cazurile în care aceste legate nu epuizează întreaga masă succesorală.

În general, dacă în lipsă de moștenitori legali defunctul a dispus prin testament numai de o parte a averii sale, restul va trece în patrimoniul statului.

Dar nici formula – nefiind moștenitori legali sau legatari universali – moștenirea este vacantă, nu acoperă toate ipotezele în care se naște dreptul statului asupra moștenirii.

Este și motivul pentru care unii autori, fără a formula o regulă de principiu, enumeră cazurile în care succesiunea poate fi considerată vacantă, sesizând și posibilitatea coexistenței drepturilor statului cu cele ale legatarilor (cu titlu universal și cu titlu particular).

Dezavantajul acestei metode constă în pericolul omiterii unor ipoteze posibile, spre exemplu, coexistența dreptului statului cu drepturile moștenitorilor legali rezervatari dezmoșteniți.

De aceea, autorii consideră ca utilă formularea unui principiu și anume patrimoniul succesoral trece în proprietatea statului – în total sau în parte – în cazurile în care fie nu există moștenitori legali sau testamentari, fie – chiar dacă aceștia există – vocația lor succesorală concretă nu se întinde asupra întregii mase succesoriale.

Cu alte cuvinte, lipsa de moștenitori poate fi nu numai o lipsă totală dar și una parțială.

Evident, în toate cazurile, prin lipsă trebuie să înțelegem nu numai absența fizică a moștenitorilor, ci și absența lor în sens juridic, determinată de renunțarea lor la moștenire, ori de înlăturarea lor de la moștenire, ca urmare a efectului dezmoștenirii, nedemnității ori revocării pe cale judecătorească a legatului.

Natura juridică a dreptului statului asupra moștenirii vacante.

Problema naturii juridice a dreptului statului asupra moștenirii vacante este foarte contraversată în literatura de specialitate.

Potrivit unei opinii, statul culege bunurile moștenirii vacante, în temeiul dreptului de suveranitate, după cum culege orice alt bun fără stăpîn ce se află pe teritoriul său.

Potrivit altei opinii, statul dobîndește moștenirea vacantă (ca universalitate) în baza unui drept de moștenire legală.

Dificultatea soluționării problemei provine mai ales din faptul că textele legale nu sunt lămuritoare în această privință.

Legislația actuală supune unui regim identic moștenirile vacante și bunurile fără stăpîn, adică aceluiași mod de dobîndire (nu prin moștenire), ceea ce ar pleda în favoarea tezei suveranității.

Dispozițiile privitoare la procedura succesorală, sunt invocate, deasemenea de către adepții ambelor teorii.

Astfel, susținătorii teoriei suveranității subliniază faptul că notarul nu eliberează reprezentantului statului un certificat de moștenitor (cum se întâmplă în cazul celorlalți moștenitori), ci un certificat de vacanță a moștenirii, de unde și rezultă că statul este de fapt moștenitor.

În schimb, adepții opiniei contrare invocă acest text în sprijinul teoriei dreptului de moștenire, arătînd că eliberarea certificatului de vacanță a moștenirii ar fi incompatibilă cu dobîndirea bunurilor succesoriale prin exercițiul unui drept de suveranitate.

În sfîrșit, în sprijinul teoriei suveranității se mai invocă și lipsa dreptului de opțiune al statului;

Dar susținătorii opiniei contrare subliniază caracterul universal al dobîndirii de către stat a moștenirii, ceea ce este specific transmisiunii succesoriale.

În practica judecătorească, predominantă (în fapt chiar exclusivă) este soluția potrivit căruia statul dobîndește succesiunea vacantă în calitate de moștenitor.

Deci, legislația de astăzi împărtășește teza - adoptată și în practică – potrivit căruia statul

culege succesiunea vacantă cu titlu moștenitor.

Interesul practic al determinării naturii juridice a dreptului statului asupra moștenirii vacante, este evident în literatura de specialitate, unde s – a arătat că problema calificării naturii juridice a dreptului statului asupra moștenirii prezintă importanță practică atât în dreptul intern, cât și în dreptul internațional privat.

Deci după părerea autorilor, în dreptul intern, când în cadrul devoluțiunii legale nu intervine nici un element de extranietate, problema acestei calificări nu prezintă importanță.

În fundamentarea unei teze contrare autorii vizează ipoteza în care, prin testamentul lăsat, defunctul a prevăzut o clauză de dezmoștenire a tuturor moștenitorilor (și bineînțeles fără a desemna vreun legatar).

Se arată că o asemenea dispoziție nu afectează cu nimic drepturile statului asupra moștenirii vacante, dacă se recunoaște că el culege moștenirea în calitate de putere suverană, căci voința testatorului este neputincioasă față de drepturile suverane ale statului asupra bunurilor fără stăpîn.

În schimb, dacă privim statul ca pe un moștenitor, clauza de dezmoștenire ar urma să i se aplice și lui, aceasta echivalând cu scoaterea din circuitul juridic al bunurilor moștenirii, ceea ce numai legea poate face.

Drept urmare, în această ipoteză, o atare clauză ar fi nulă și în consecință, s – ar deschide succesiunea în ordinea chemărilor legale.

Prin urmare, oricare din cele două opinii am adapta – o în privința naturii juridice a statului, el urmează să culegă - în total sau, dacă există moștenitori rezervatari, în parte - bunurile vacante din cauza clauzei de dezmoștenire totală.

Deci problema calificării dreptului statului nu prezintă importanță practică din acest punct de vedere.

A doua ipoteză, de fapt singura, în care calificarea dreptului statului asupra moștenirii vacante prezintă importanță practică, ce se situează, în domeniul dreptului internațional privat, adică vizează ipoteza în care, în cadrul devoluțiunii succesoriale legale, intervine un element de extranietate.

Pentru a rezolva această problemă, autorii propun și susțin teza statului moștenitor, deoarece interesul pozitiv al statului de a putea moșteni bunurile vacante lăsate de cetățenii săi în străinătate este mai mare decât cel negativ, ca alt stat să nu poată moșteni bunurile mobile aflatoare pe teritoriul țării noastre lăsate de cetățenii străini decedați fără moștenitori.

Este adevărat că adoptarea teoriei statului moștenitor poate duce la unele consecințe neconvenabile în relațiile cu statele care își întemeiază vocația asupra succesiunilor vacante pe teoria suveranității.

Cu toate acestea, reciprocitatea este asigurată și în raport cu astfel de state, fiindcă, nerecunoscînd drepturile statului român asupra bunurilor cetățenilor moldoveni decedați fără moștenitori (aflate pe teritoriul statelor respective) nu pot pretinde nici ele recunoașterea vocației succesoriale întemeiate pe suveranitate, care nu poate produce efecte extrateritoriale.

De altfel, în tratatele de asistență juridică încheiate de Moldova cu diferite țări se consacră teoria statului moștenitor în privința bunurilor mobile succesoriale vacante și nu cunoaștem nici o convenție internațională prin care statul nostru ar fi acceptat o reglementare contrară.

Este motivul pentru care, avînd în vedere și soluțiile adoptate în practică și în legislația mai multor țări, precum și argumentele înfățișate mai sus, ne alăturăm opiniei după care statul culege moștenirea vacantă în baza moștenirii legale.

Particularitățile drepturilor statului asupra moștenirilor vacante.

Atare particularități, caractere juridice deosebite se analizează în raport cu regulile aplicabile altor moștenitori fie legali sau testamentari.

Subliniez, că toate aceste reguli speciale operează indiferent de soluția, care se adoptă în privința naturii juridice a dreptului statului asupra moștenirii vacante.

De altfel - după cum vom vedea - unele divergențe de păreri, existente, sub aceste aspecte (de exemplu - în privința eliberării certificatului de vacanță a moștenirii din oficiu sau a necesității întocmirii inventarului pentru limitarea răspunderii statului la activul moștenirii), nu sunt determinate de teza adoptată de autorii în cauză cu privire la natura juridică a dreptului statului asupra moștenirii vacante.

Certificatul de vacanță a moștenirii. Momentul dobândirii moștenirii vacante de către stat. Notarul constată vacanța succesorală la cererea reprezentantului statului și după aceasta eliberează certificatul de vacanță succesorală după expirarea termenului de prescripție a dreptului de opțiune succesorală.

Notarul este obligat să citeze autoritatea administrației publice competente a prelua bunurile în toate cazurile, în care succesiunea urmează a fi declarată vacantă, putând încredința administrarea provizorie a bunurilor unui curator desemnat, cu înștiințarea autorității administrativ teritoriale.

Cu alte cuvinte certificatul de vacanță succesorală, ori hotărârea judecătorească pronunțată în această materie, la fel ca și certificatul de moștenitor sau hotărârea judecătorească prin care se constată drepturile succesoriale ale altor moștenitori, nu au efect constitutiv, ci numai declarativ, dobândirea operînd retroactiv de la data morții celui care lasă moștenirea, potrivit regulilor generale, în legislația noastră neexistînd nici o dispoziție specială, care să permită o altă soluție.

Dacă s – ar susține ideea că certificatul de vacanță a moștenirii sau hotărârea judecătorească are efect constitutiv, ar urma să se admită că între momentul deschiderii succesiunii și data eliberării lui, (sau data expirării termenului de opțiune succesorală) moștenirea a rămas fără titular, ceea ce este inadmisibil (în dreptul nostru), indiferent de teza pe care o împărtășim în privința naturii juridice a dreptului statului asupra moștenirii vacante.

În continuare vom analiza două precizări în legătură cu certificatul de vacanță a moștenirii.

1. După eliberarea certificatului de vacanță a moștenirii, notarul nu mai poate elibera un alt certificat de moștenitor. Acei ce au pretenții la moștenire (spre exemplu - succesibili care din motive de forță majoră nu pot accepta succesiunea în cadrul termenului de prescripție de șase luni sau care cer recuperarea în termenul de prescripție) ori au fost prejudecați în alt fel prin eliberarea sau copiei certificatului, de-asemenea pot cere prin justiție anularea lui și stabilirea drepturilor lor, după care notarul va elibera certificatul de moștenitor pe baza hotărîrii judecătorești definitive și irevocabile. Considerăm că în privința anulării certificatului de vacanță a moștenirii se aplică regulile care sunt prevăzute și pentru anularea certificatului de moștenitor.

2. Dacă moștenirea nu este vacantă, însă statul a fost gratificat prin testament, urmează să i se elibereze certificat de moștenitor, și nu certificat de vacanță a moștenirii.

Considerăm că această soluție urmează a fi aplicată și în cazul în care statul este gratificat prin testament, iar în lipsa acestui legat - moștenirea ar fi fost vacantă (deci ar fi revenit oricum statului).

Optăm pentru această soluție întrucât dobândirea prin legat se poate dovedi mai eficientă decât dobândirea succesiunii vacante (de pildă, în cazul apariției unor succesibili care cer repunerea în termenul de prescripție pentru motive temeinic justificate sau invocă suspendarea

lui pentru caz de forță majoră).

Teoretic nu putem exclude nici ipoteza în care statul este gratificat cu o parte din moștenire (de exemplu – legat cu titlu universal), iar restul moștenirii devine vacantă (prin renunțarea sau predecesul celuilalt legatar sau moștenitor legal).

În acest din urmă caz, credem că notariatul urmează să elibereze statului două certificate:

1. unul de moștenitor;
2. al doilea de vacanță a moștenirii.

Răspundera statului pentru pasivul moștenirii numai în limita activului

Indiferent de teza adoptată în privința naturii juridice a dreptului statului asupra moștenirii vacante, se recunoaște unanim, că statul culege un patrimoniu, o universalitate și va fi ținut, prin urmare, de datoriile și sarcinile succesoriale.

Această soluție se aplică și în practica judecătorească, - când se ivește o vacanță succesorală - statul nu dobândește bunurile respective cu titlu particular, ca bunuri individual determinate, ci cu titlu universal, ca elemente ale unui patrimoniu, și în privința aceasta sunt impuse și cercetate trei păreri:

1. Deoarece statul dobândește un patrimoniu, deci o universalitate, fiind un succesori în drepturi al defunctului, el va fi obligat față de creditori în condițiile în care ar fi obligat orice moștenitor legal sau legatar universal ori cu titlu universal, acceptant al moștenirii sub beneficiu de inventar, neputându – se aplica prin asemănare, reglementările speciale care vizează trecerea în proprietatea statului a unor bunuri în condiții deosebite, exemplu – exproprierea pentru cauză de utilitate publică.

În acest caz statul este obligat să plătească întreaga creanță, așa cum orice alt moștenitor, legal sau testamentar, ar fi obligat în calitate de dobânditor al patrimoniului succesoral.

2. O altă problemă, și mai frecvent întâlnită în practică, se pune în legătură cu obligațiile asumate de cel care lasă moștenirea prin antecontractul de vânzare - cumpărare.

Întrucât obligația asumată prin antecontract este o obligație patrimonială transmisibilă prin moștenire, obligația de a încheia contractul de vânzare – cumpărare trece asupra statului, la fel și asupra oricărui alt moștenitor.

Dar cumpărătorul poate opta, potrivit principiilor aplicabile în materie, și pentru rezoluțiunea antecontractului plătit, în condițiile în care ar fi putut cere și împotriva vânzătorului promitent (la moment decedat).

Cu atât mai mult statul, care după cum vom vedea nu are drept de opțiune succesorală, nu poate fi obligat pentru pasiv decât în limitele activului.

3. Aici se iscă o întrebare firească - dacă această limitare a răspunderii statului pentru pasiv este sau nu condiționată de întocmirea inventarului bunurilor succesoriale, cu consecința răspunderii nelimitate a statului pentru pasivul moștenirii în lipsa acestui inventar?

În literatura de specialitate s – a susținut că, restrângerea răspunderii statului în marginile activului succesoral nu va fi operată decât dacă s – a oprit confuziunea patrimoniilor prin întocmirea unui inventar.

Desigur, nimic nu se opune ca notarul să procedeze la întocmirea inventarului ori de câte ori consideră că acesta este în interesul statului.

Inexistența dreptului de opțiune succesorală

Spre deosebire de ceilalți moștenitori, statul - în privința dreptului având ca obiect moștenirea vacantă (iar nu și eventualele legate lăsate prin testament de către de cujus) - nu are drept de opțiune succesorală.

Astfel, el nu poate renunța la moștenirea vacantă, de vreme ce bunurile succesoriale, devenind fără stăpân, ele ar reveni tot lui în baza legislației existente.

Totodată, acceptarea sub beneficiul de inventar este oricum, inutilă fiind că statul răspunde pentru pasiv numai în limita activului, și după cum am văzut, independent de întocmirea unui inventar special.

Neavând drept de opțiune, termenul de prescripție de șase luni prevăzut de lege pentru exercitarea acestui drept devine incapabil.

Așa dar, organul competent poate solicita eliberarea certificatului de vacanță a moștenirii, iar notarul sau instanța judecătorească pot constata vacanța moștenirii (și din oficiu) nelimitat în timp.

TEMA 23. OBTIUNEA SUCCESORALĂ

- 1. Noțiunea de opțiune succesorală**
- 2. Subiectele dreptului de opțiune succesorală**
- 3. Caracterele juridice a dreptului de opțiune succesorală**
- 4. Condițiile de valabilitate ale actului de opțiune succesorală și termenele de acceptarea succesiunii**
- 5. Transmisia succesorală**
- 6. Renunțarea la succesiune**

1. Noțiunea de opțiune succesorală

Codul Civil al Republicii Moldova nu dă o definiție a opțiunii succesoriale, în schimb în literatura de specialitate găsim mai multe noțiuni cu privire la această instituție.

Prin actul juridic civil se înțelege: „o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv, de a naște, a modifica ori a stinge un raport juridic civil concret”.

Însă ceea ce putem deduce din noțiunile de mai sus este că opțiunea de acceptare a succesiunii este, în primul rând, un act juridic unilateral. Astfel, fiind un act juridic unilateral pentru ași produce efectele trebuie să îndeplinească condițiile generale de valabilitate a unui act juridic civil. Condițiile esențiale pentru validitatea unui act juridic: capacitatea de a contracta, consimțământul neviciat a părții care se obligă, un obiect determinat, o cauză licită. Întrucât prin actul de opțiune succesorală moștenitorul sau legatarul acceptă sau revocă moștenirea sau legatul, act juridic civil de dispoziție, pentru valabilitate să exprime acesta trebuie să emane de la o persoană capabilă, iar consimțământul să nu-i fi fost viciat printr-o eroare substanțială, dol sau violență.

Consimțământul este cea condiție esențială a actului juridic civil ce constă în manifestarea hotărârii de a încheia actul juridic.

Consimțământul împreună cu cauza sau scopul sunt cele două elemente ce alcătuiesc structura voinței juridice, între cele două - consimțământ și voință juridică existând corelația de tipul: parte-întreg.

Din cele expuse mai sus rezultă că elementele definatorii ale actului juridic civil sunt următoarele:

a) prezența manifestării de voință care constituie rezultatul unei hotărâri lăuntrice, rezultatul unui proces volitiv care să provină de la un subiect de drept civil;

b) manifestarea de voință trebuie făcută cu scopul de a produce efecte juridice civile, acesta fiind elementul definitoriu ce diferențiază actul juridic civil de faptul juridic civil ale cărui efecte se produc în puterea legii;

c) efectele juridice ale manifestării de voință care să privească nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice civile concrete, trăsătură ce diferențiază actul juridic civil de actele juridice din alte ramuri de drept.

2. Subiectele dreptului de opțiune succesorală

În raporturile juridice civile, de partea moștenitorului poate fi un singur subiect, dar pot fi și mai multe subiecte. Astfel, un patrimoniu poate fi transmis ca moștenire unei singure persoane, dar este posibil ca moștenirea să fie lăsată mai multor succesori. Prin urmare, simplu este raportul juridic civil care intervine între două persoane (defunct, moștenitor). Complex este raportul juridic civil care intervine între mai multe subiecte (defunct, doi sau mai mulți moștenitori).

Dreptul de opțiune succesorală aparține tuturor persoanelor cu vocație succesorală indiferent de izvorul vocației și fără deosebire dacă vocația la succesiune este universală, cu titlu universal sau cu titlu particular. Acest drept trebuie exercitat în termen de toți succesibili.

Urmează să vedem categoriile de succesibili care au drept de opțiune succesorală. Este vorba despre **moștenitorii legali**, moștenitori cu drept de cotă egală. Conform *art.1500 a Codului Civil*, aceștia se clasifică în trei clase:

- moștenitorii de clasa I sunt descendenții (fiii și fiicele celui ce a lăsat moștenirea, la fel și cei născuți vii după decesul lui, precum și cei înfiați), soțul supraviețuitor și ascendenții privilegiați (părinții, înfietorii), celui ce a lăsat moștenirea;
- moștenitorii de clasa a II-a - colateralii privilegiați (frații și surorile) și ascendenții ordinari (bunicii, atât din partea tatălui, cât și din partea mamei) ai celui ce a lăsat moștenirea;
- de clasa a III-a - colateralii ordinari (unchii și mătușele) a celui ce a lăsat moștenirea.

O altă categorie de subiecți sunt **legatarii**. Dreptul aparține nu numai moștenitorilor legali, dar și legatarilor, pentru că *art. 1496 Cod civil*, prevede că persoana căreia i se cuvine legatul este în drept să renunțe la el. În acest caz, cota succesorală respectivă revine moștenitorului care va avea sarcina executării legatului.

Spre deosebire de legiuitorul francez, legiuitorul nostru prevede că asimilarea concepțiunii cu existența nu afirmă de condiția valabilității. Copilul, chiar dacă a trăit numai o singură clipă, va fi capabil să vină la moștenirea deschisă după concepțiunea sa.

Cel care predinte în numele copilului, trebuie să dovedească, cu orice mijloc de probă admise de lege, data concepției copilului, situarea acestei date înainte de momentul deschiderii succesiunii și că el s-a născut viu.

Persoanele juridice au capacitate de a dobândi dacă sunt în ființă la data deschiderii succesiunii, având capacitate succesorală de la data înregistrării (dacă sunt supuse înregistrării), iar celelalte persoane juridice de la data recunoașterii ori a autorizării înființării lor sau de la data îndeplinirii oricărei alte cerințe prevăzute de lege.

Caracteristic pentru persoana juridică este faptul, că poate dobândi moștenirea exclusiv printr-un legat cuprins în testament (totdeauna prin moștenire testamentară și nu legală)

În baza *art. 1433 Cod civil* al Republicii Moldova au fost enumerate subiectele care au capacitate succesorală. Legislația civilă nu face o trimitere la persoanele care nu au capacitate succesorală, de aceea prin deducție vom enumera persoanele care nu au capacitate succesorală.

Precedenții și persoanele juridice care au încetat să mai aibă ființă. Conform *art.1433 Cod civil* și din cele menționate mai sus, orice persoană este capabilă de a moșteni, cu condiția că ea să existe la momentul deschiderii succesiunii. Prin urmare nu au capacitate succesorală persoanele fizice care nu mai sunt în viață, precum și persoanele juridice care au încetat să mai aibă ființă, în momentul deschiderii succesiunii.

Comorienții, în cazul declarării morții pe cale judecătorească a două sau mai multe persoane, între care există vocație succesorală reciprocă și care au dispărut în aceeași împrejurare, se pune problema de a ști care persoană a decedat mai întâi.

Soluția este dată de doctrină, care arată că, în cazul în care mai multe persoane au murit în aceeași împrejurare, fără să se stabilească dacă una a supraviețuit alteia, ele sunt socotite că au decedat deodată.

Co-decedații, persoanele fizice decedate în același timp. Având în vedere dificultățile de ordin practic, întâmpinate în privința stabilirii momentului morții de către instanța de judecată, chemată a rezolva litigiul succesoral, totuși s-a admis ideea că soluția prezumării morții, trebuie aplicată și în cazul persoanelor care, având vocația succesorală au decedat în același interval de timp, dar nu și în aceeași împrejurare, fără a se putea stabili dacă una a supraviețuit altei.

3. Caracterele juridice a dreptului de opțiune succesorală

Întru cât opțiunea reprezintă un act de dispoziție poate fi realizat doar de persoanele cu capacitate deplină de exercițiu. Persoanele lipsite sau restrânse în capacitatea de exercițiu acceptă succesiunea doar prin intermediul reprezentanților legali.

Actul de opțiune succesorală este un act juridic civil unilateral, indivizibil, nesuscetibil de modalități, declarativ de drepturi, irevocabil. În literatura de specialitate se mai discută și caracterul patrimonial, act cu titlu gratuit, voluntar, translativ.

Este unilateral acel act juridic civil care este rezultatul voinței unei singure părți, fapt ce prezintă importanță juridică în ceea ce privește aprecierea valabilității actului juridic civil, căci se verifică o singură voință juridică și regimul juridic - diferențiat - al viciilor de consimțământ.

Opțiunea succesorală este un act juridic ***nesuscetibil de modalități***. Pornind de la prevederile *art.1527 Cod civil*, succesorul nu poate accepta succesiunea cu o anumită condiție sau pe un anumit termen, și cu atât mai mult, soarta patrimoniului defunctului nu poate depinde de un eveniment viitor și incert sau de un termen. Dacă acceptarea ar fi afectată de modalități, ea nu va produce efecte juridice, fiind lovită de nulitate absolută.

În literatura română de specialitate acest caracter apare și sub denumirea de act juridic de opțiune *pur și simplu* care nu poate fi afectat de modalități (termene, condiție ori sarcini). Dreptul pozitiv român mai cunoaște, din acest punct de vedere, și actul de recunoaștere a filiației. Cu alte cuvinte, actul de opțiune succesorală este incompatibil cu modalitățile, fiind deci față de această clasificare un act pur și simplu și nu unul afectat de modalități.

Potrivit și *art.1539 Cod civil*, putem spune că actul juridic de acceptare a succesiunii produce efect retroactiv, din momentul deschiderii succesiunii, și nu din momentul manifestării de voință. Drepturile și obligațiile dobândite din momentul deschiderii succesiunii se consolidează retroactiv, astfel, patrimoniul succesoral nu rămâne nici o clipă fără titular.

Acceptarea succesiunii este ***irevocabilă***. Moștenitorul care a exercitat dreptul de opțiune nu mai poate reveni asupra alegerii făcute, cu privire la dreptul său de opțiune succesorală. Acest principiu operează cu caracter absolut în cazul acceptării moștenirii. Ca

efect al unei asemenea acceptări, în mod irevocabil se consolidează calitatea de moștenitor (*semel heres, semper heres - O dată moștenitor, moștenitor pentru totdeauna*), el nemaiputând reveni asupra alegerii făcute .

După cum s-a menționat ceva mai sus în literatura română de specialitate se mai specifică și alte caractere juridice cum ar fi: act juridic cu **titlu gratuit**, care se explică prin faptul că este un act juridic prin care se procură un folos patrimonial fără a se urmări obținerea altui folos patrimonial în schimb, adică a nici unui „avantaj combativ”.

Este un **act translativ** deoarece are ca efect strămutarea unui drept subiectiv civil dintr-un patrimoniu în alt patrimoniu.

Este un **act de dispoziție** pentru că are ca rezultat ieșirea din patrimoniu a unui bun sau a unei universalități de bunuri, lucru important în materia capacității de a încheia acte juridice civile.

Este un act juridic **cu caracter patrimonial** deoarece are un conținut evaluabil în bani și privește de regulă drepturile reale și de creanță.

Este un act juridic civil **subiectiv** căci conținutul acestuia este determinat prin voința autorului său și nu este predeterminat de norme juridice de la care nu se poate deroga.

Este un act **cauzal** căci determinarea valabilității sale implică analiza cauzei ori a scopului său; și anume dacă scopul este imoral, ilicit ori lipsește, însuși actul juridic este lovit de nulitate.

Este un act juridic **voluntar**, autorul definește acest caracter ca fiind libertatea de alegere care caracterizează actul de opțiune. Acesta la rândul său manifestându-se pe mai multe planuri.

4. Condițiile de valabilitate ale actului de opțiune succesorală și termenele de acceptare a succesiunii

Pentru a fi valabil, actul juridic civil trebuie să îndeplinească o serie de condiții esențiale (de fond), prin condiție de valabilitate înțelegându-se cerințele stabilite de lege sau de părți pentru valabilitatea actului.

Din conținutul acestor articole se desprind condițiile de valabilitate a actului juridic, pe care doctrina le clasifică în condiții de fond și condiții de formă. Condițiile de valabilitate a actului de opțiune succesorală, asemeni dreptului comun le putem clasifica în două criterii, condiții fond și condiții de formă.

Condițiile de fond sunt: capacitatea de a încheia actul juridic, consimțământul valabil a persoanei care încheie actul juridic, obiectul actului juridic și cauza.

Condițiile de formă: Codul civil conține o prevedere conform căreia „forma este o condiție de valabilitate a actului juridic numai în cazurile expres prevăzute de lege” (*art. 208, alin.2 Cod civil*). Dacă cele cinci condiții de valabilitate a actului juridic, enumerate mai sus, sunt considerate și necesare în toate cazurile, forma lui este o condiție de valabilitate prevăzută de lege. Prin urmare, valabilitatea actului juridic civil depinde și de respectarea formei, însă atunci când acest lucru este expres prevăzut de lege. Drept exemplu, în acest sens poate servi dispoziția *art.625 Cod civil* care prevede că nerespectarea formei scrise atrage nulitatea actului juridic.

Dat fiind faptul că actul juridic este o manifestare de voință a subiectului raportului juridic civil pot încheia acte juridice persoanele care au capacitate de exercițiu. Cu alte cuvinte, capacitatea de a încheia acte juridice civile este acea condiție esențială și de fond al cărui conținut îl constituie aptitudinea subiectului de drept civil de a deveni titular de drepturi și obligații civile în urma încheierii unor acte juridice civile.

Capacitatea de a încheia acte juridice civile este o parte a capacității de folosință a unui subiect de drept civil, iar aceasta, la rândul ei, este o premisă a capacității de exercițiu a persoanei, cealaltă premisă fiind discernământul.

Iar în cazul acceptării succesiunii de o persoană juridică ea trebuie să aibă capacitate civilă, juridică și de folosință.

Reglementarea juridică a capacității unui subiect de drept civil de a încheia acte juridice civile o constituie o serie de norme juridice, principalele găsindu-se, așa cum e în mod firesc, în Codul civil care reglementează această condiție de fond, precum și în Codul familiei, și în alte norme de drept civil.

De asemenea, trebuie subliniat faptul că spre deosebire de discernământ care este o stare de fapt - *de facto* - și care poate exista izolat, chiar la o persoană „incapabilă”, capacitatea este o stare de drept - *de jure* - astfel că o persoană considerată de lege ca „deplin capabilă” se poate afla într-o situație în care, temporar, să nu aibă discernământ.

Dacă regula în materie este capacitatea de a încheia acte juridice civile, excepția este incapacitatea.

Incapacitatea, ca excepție, trebuie prevăzută expres de lege pentru că excepțiile sunt de strictă interpretare: *exceptio est strictissimae interpretationis*.

O altă condiție de fond este **consimțământul neviciat**. Potrivit *art. 199, alin.1 Cod civil*: „Consimțământul este manifestarea, exteriorizată, de voință a persoanei de a încheia un act juridic”. Ca consimțământul să fie valabil trebuie să îndeplinească următoarele condiții de valabilitate: să provină de la o persoană cu discernământ, să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice, să fie exteriorizat, să nu fie viciat.

În afară de lipsa viciilor, pentru ca consimțământul să fie valabil trebuie să îndeplinească condițiile:

Autorul manifestării de voință trebuie să aibă discernământ. Astfel, subiectul de drept civil trebuie să aibă abilitatea de a aprecia, de a discerne efectele juridice care se produc în urma manifestării sale de voință. Cu alte cuvinte, consimțământul „trebuie să emane de la o persoană lucidă care își dă seama de urmările faptelor sale și le voiește în cunoștință de cauză”.

De asemenea, nu trebuie confundată condiția capacității subiectului de drept civil - care este o stare de drept „*de jure*” - cu această primă cerință de valabilitate a consimțământului: să provină de la o persoană cu discernământ, care este o stare de fapt - „*de facto*”.

Consimțământul nu trebuie să fie afectat de vicii. Consimțământul nu trebuie afectat de vicii: eroarea, dolul, violența, leziunea. Actul de opțiune succesorală, după cum am menționat ceva mai sus poate fi viciat prin eroare, dol, violență, care pot duce la nulitatea actului de opțiune succesorală.

Spre deosebire de acceptarea tacită, care este un act consensual, acceptarea expresă și renunțarea la moștenire sunt acte juridice solemne, fiind valabile numai dacă au fost încheiate în condițiile de formă special prevăzute de lege (*ad validitatem*).

Pentru validitatea actului de opțiune, trebuie să fie respectate, potrivit dreptului comun, și cerințele legale referitoare la **obiectul și cauza** actului juridic.

Obiectul actului juridic este reglementat de *art.206 Cod civil*, care prevede că obiect al actului juridic este obligația persoanei care a încheiat actul juridic.

Condițiile de valabilitate a obiectului actului juridic sunt: obiectul să fie licit, să fie în circuitul civil, să fie determinat sau determinabil. În aceiași ordine de idei, obiectul actului de

opțiune succesorală trebuie să fie licit și posibil, ca orice act juridic. De exemplu, opțiunea referitoare la o succesiune nedeschisă are un obiect ilicit și, ca atare, nu poate produce efecte juridice.

Cauza, asemeni obiectului, trebuie să fie respectată potrivit cerințelor dreptului comun. Potrivit *art. 207 Cod civil*, cauza este scopul urmărit la încheierea actului juridic civil. Actul juridic civil încheiat fără cauză nu are nici un efect (*art.207, alin.1 Cod civil*). Nu are efect juridic nici actul fondat pe cauză falsă sau ilicită. Ca urmare se cere ca cauza să fie reală, licită și morală.

Nerespectarea condițiilor de validitate ale actului de opțiune succesorală se sancționează cu nulitatea potrivit dreptului comun.

Pe lângă importanța condițiilor de valabilitate a actului de opțiune succesorală, deosebit de important se arată a fi și **termenul de opțiune succesorală**. Termenul în care moștenitorul trebuie să se pronunțe asupra acceptării sau repudierii moștenirii a fost reglementat diferit de-a lungul timpului.

În noua sa reglementare, *art. 1517 Cod civil* stabilește că: „termenul de acceptare a succesiunii este de 6 luni de la data deschiderii ei”. Același termen este prevăzut și în Codul civil român, *art. 700 (1)* care prevede că: „dreptul de a accepta succesiunea se prescrie printr-un termen de 6 luni socotit de la deschiderea succesiunii”. Acesta considerându-se **termen general** de acceptare a succesiunii.

După cum rezultă din articolul menționat, termenul de prescripție se calculează de la data deschiderii succesiunii chiar și în cazul copilului conceput, dar nenăscut.

Cu toate că existența persoanei fizice începe de la naștere, Codul civil recunoaște existența copilului din ziua concepției acestuia, cu unica condiție de a se naște viu.

Expirarea termenului de prescripție fără ca succesibilul să fi făcut acte de acceptare expresă sau fără a intra în posesiunea patrimoniului succesoral are drept consecință pierderea dreptului de a accepta moștenirea prin declarație făcută în fața notarului. Pasivitatea prelungită ducând la pierderea retroactivă drepturilor succesoriale ca și când ar fi renunțatori. Căci termenul de 6 luni pe care îl au moștenitorii pentru exercitarea dreptului de opțiune le oferă acestora posibilitatea să cunoască ce moștenitori sunt chemați la moștenire, întinderea masei succesoriale, pasivul succesoral, astfel că în cunoștință de cauză se pot pronunța asupra acceptării sau renunțării. Prin urmare, pierderea dreptului de a accepta moștenirea fiind pe deplin motivat.

Potrivit *art. 1518 Cod civil*, dacă dreptul de a accepta succesiunea apare în cazul în care ceilalți moștenitori nu o acceptă, ea trebuie acceptată în partea rămasă din termenul stabilit pentru acceptare. Dacă această parte este mai mică de 3 luni, ea se prelungește până la trei luni. Legiuitorul nostru, numește acest termen ca fiind **termenul special** de acceptare a succesiunii.

Termenul special de acceptare a succesiunii îi privește în mare parte pe succesorii subsecvenți. Întru cât termenul de 6 luni pentru exercitarea dreptului de opțiune succesorală se referă atât la succesibilii cu vocație succesorală, cât și pe cei subsecvenți. Prin urmare și pentru aceștia termenul de 6 luni începe a curge de la data deschiderii succesiunii, iar în cazul în care succesibilii cu vocație succesorală preferabilă au renunțat, iar termenul rămas este mai mic de 3 luni, atunci se folosește termenul special, termenul rămas mărindu-se până la trei luni de la data expirării termenului de care este condiționat.

În cazul în care moștenitorul a fost împiedicat să se folosească de dreptul său din motive de forță majoră, instanța judecătorească, la cererea moștenitorul, poate prelungi termenul cu cel mult 6 luni de la data când a luat sfârșit împiedicarea. Sunt și situații care, din motive întemeiate, împiedică

succesibilul să-și exercite dreptul de opțiune succesorală. Pot constitui motive întemeiate boala moștenitorului, îngrijirea unui membru bolnav al familiei, confirmată prin concluzia medicului, aflarea în rândurile armatei (*pct.7 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție din 10.06.1998*).

În legătură cu prima situație, forța majoră, se aplică regulile prescripției extinctive, potrivit cărora forța majoră suspendă de drept curgerea termenului de prescripție în perioada în care acționează forța majoră. În cazul celei de a doua situație, trebuie de precizat că există o deosebire esențială între cazul de forță majoră și motive temeinice. Forța majoră produce de drept suspendarea termenului de prescripție, pe când în cazul motivelor temeinice, instanța de judecată poate admite sau respinge cererea de repunere în termen. Deci, repunerea în termen este considerată o măsură lăsată la aprecierea instanței judecătorești.

În literatura de specialitate, există opinii că repunerea în termen este o implicată constatare a faptului acceptării succesiunii. În urma admiterii cererii de prelungire a termenului, succesibilul redobândește dreptul de opțiune succesorală. El este repus în termen, pentru a avea la dispoziție timpul în care să-și exercite dreptul de opțiune succesorală, astfel el are posibilitatea între a accepta moștenirea sau a renunța la ea.

Patrimoniul succesoral se transmite către cel chemat în puterea legii sau a voinței celui care lasă moștenirea din ziua deschiderii moștenirii. Drept consecință, el poate fi de îndată urmărit de către creditorii succesiunii, inclusiv de către legatarii cu dreptul de a cere predarea legatelor. Pe de altă parte însă, legea acordă succesibilului un termen de 6 luni pentru consolidarea titlului de moștenitor prin acceptarea moștenirii, respectiv pentru desființarea cu efect retroactiv a vocației succesore prin renunțarea la moștenire. Din aceste considerente legislația română prevede în favoarea succesibilului un termen de 3 luni de la deschiderea moștenirii pentru a provoca întocmirea inventarului moștenirii și un termen de 40 de zile pentru a delibera asupra acceptării sau renunțării la moștenire, termen de deliberare care curge de la data semnării procesului – verbal de inventariere. Reieșind din cele expuse observăm că în literatura română de specialitate și în legislația română se utilizează așa termene ca **termen de inventar** și **termen de deliberare**. Termenele de inventar și de deliberare prezentau o importanță practică deosebită în condițiile prescripției dreptului de opțiune succesorală de 30 de ani. Însă după reducerea termenului de prescripție la numai 6 luni, textele în materie prezintă o importanță redusă.

Prin urmare, deducem că în legislația noastră se stipulează 3 tipuri de termene de acceptare:

- termen general – 6 luni;
- termen special – prelungit cu 3 luni, în cazul în care termenul rămas pentru acceptarea succesiunii este mai mic de 3 luni;
- termenul prelungit de instanța de judecată.

Termenul de 6 luni pentru exercitarea dreptului de opțiune privește atât pe succesibilii cu vocație succesorală *cît și pe cei subsecvenți*. Prin urmare, și pentru aceștia, termenul de 6 luni începe a curge tot de la data deschiderii succesiunii, iar în cazul cînd toți succesibilii cu vocație succesorală preferabilă, au renunțat, succesiunea trebuie acceptată în partea rămasă din termenul stabilit pentru acceptare. Dacă această parte este mai mică de 3 luni, ea se prelungește pînă la 3 luni.

Pînă la acea dată, transmisiunea „juridică” nu permite moștenitorului legal sau testamentar, să intre în posesiunea de fapt a bunurilor succesore. Acordarea „*transmisiunii de drept*” a succesiunii îi permite ca după transmiterea moștenirii și pînă la recunoașterea vocației sale de moștenitor prin certificatul de moștenitor, să facă acte de conservare și chiar de administrare asupra bunurilor succesore, dar nu are dreptul să dispună de el.

5. Transmisia succesorală

În caz de deces al titularului dreptului de opțiune succesorală înainte de a-l exercita, acest drept se transmite asupra propriilor moștenitori legali sau testamentari, alături de celelalte drepturi patrimoniale lăsate moștenire, fără deosebire, după cum opțiunea are ca obiect o moștenire legală sau testamentară.

În cazul moștenirii prin transmisie succesorală, termenul se calculează tot de la data deschiderii succesiunii, moștenitorii, care moștenesc prin transmisie succesorală, având la dispoziție termenul rămas pentru exercitarea dreptului de opțiune succesorală, termenul pe care îl mai avea succesibilul la data morții sale, iar dacă acest termen este mai mic de trei luni, el se prelungește pînă la trei luni.

Moștenitorii succesibilului decedat înaintea exercitării dreptului de opțiune succesorală optează fiecare de sine stătător în vederea acestei moșteniri.

Moștenitorul este în drept să ceară luarea de măsuri pentru conservarea averii succesorale, fapt pentru care se stabilește un termen de 6 luni ce se încadrează în termenul general de acceptare a succesiunii.

Termenul de 6 luni este limitat pentru notar, secretarul primăriei satului, comunei, pentru executorul testamentului acest termen nu este limitat și alcătuiește termenul, necesar pentru executarea testamentului.

Procedura inventarului averii succesorale este determinată de Legislația RM cu privire a notariat.

Măsurile de conservare pot fi cerute de:

- un singur moștenitor
- câteva moștenitori
- executorul testamentar
- de autoritatea publică locală
- de organul de tutelă și curatelă
- de la alte persoane, care acționează în interesele conservării averii succesorale.

Cererea luării măsurilor de conservare se înaintează notarului care întreprinde toate măsurile de conservare a succesiunii în interesele moștenitorilor, legatarilor și a altor persoane interesate.

În caz de succesiune vacantă – este informat despre încetarea măsurilor de conservare organul financiar al administrației publice teritoriale.

Notarul determină termenul în cadrul căruia el întreprinde măsuri pentru conservarea moștenirii și administrarea ei. Acest termen depinde de caracterul și valoarea patrimoniului moștenit, precum și de timpul necesar moștenitorilor pentru intrarea în posesia moștenirii. Acest termen, însă nu poate depăși 6 luni.

6. Renunțarea la succesiune

Potrivit principiului „nimeni nu este obligat de a face acceptarea unei moșteniri care i se cuvine”, rezultă că dintre cele două posibilități (art. 15, 16) pe care le are persoana cu vocație succesorală de a opta la moștenirea defunctului, cea mai importantă o reprezintă posibilitatea de a nu accepta moștenirea, deci de a renunța la moștenire.

Moștenitorul care renunța la succesiune este considerat că nu a fost niciodată moștenitor. El este lipsit de toate avantajele care ar fi reieșit din moștenire și de orice obligație, care ar fi decurs din calitatea de moștenitor, dacă ar fi acceptat succesiunea. Titlul de moștenitor al

renunțătorului este desființat, cu efect retroactiv, fiind considerat ca o persoană străină de această moștenire. Prin urmare, renunțătorul nu poate fi reprezentat (vezi art. 1504 și comentariul la el) și descendenții lui pot culege moștenirea numai în nume propriu.

Renunțarea poate avea loc și în folosul altor moștenitori, legali sau testamentari, în folosul statului sau a unor persoane juridice.

Renunțarea la succesiune în favoarea celorlalți moștenitori, sau în favoarea anumitor succesibili determinați înseamnă în realitate acceptarea moștenirii, în ambele situații succesibili în favoarea cărora se renunță la moștenire dobândind în fapt bunurile succesoriale nu direct din patrimoniul defunctului, ci prin intermediul renunțătorului, ca urmare a acțiunii acestuia.

Nu se permite renunțarea parțială la succesiune sau acceptarea parțială a succesiunii, sub condiție sau pe un termen anumit. Dacă moștenitorul renunță la o parte din moștenire sau formulează o anumită condiție, se consideră că renunță la moștenire.

a) Moștenirea câtorva cote succesoriale

Cumularea calității de moștenitor legal cu cea de moștenitor testamentar (vocație succesorală dublă) conferă posibilitatea opțiunii diferite. De ex., renunțarea la moștenirea legală, nu optează și pentru moștenirea testamentară.

Astfel, se admite ca moștenitorul legal, gratificat prin testament, va putea opta diferit cu privire la moștenirea legală și cea testamentară.

Nu are importanță dacă moștenitorul e chemat la succesiune în mod direct, în rezultatul deschiderii succesiunii, sau ca rezultat al aderării la deschiderea moștenirii a unor fapte juridice, (de exemplu în cazul transmisiei succesoriale sau chemării la succesiune a succesorului substituit).

b) Acrescământul

Dreptul de acrescământ rezultă din chemarea la moștenire.

Dreptul la acrescământ nu se aplică în cazul substituirii moștenitorului testamentar. Legiuitorul acordă prioritate voinței testatorului, de aceea, regula de acrescământ nu se aplică în acest caz. În ceea ce privește propriu-zis moștenitorul substituit, în vederea lui, regula art. 1530, nu se răspândește. În legătură cu aceasta, cota se transmite la alți moștenitori, conform regulilor generale de acrescământ.

În raport cu art. 586 al vechiului Cod Civil, legiuitorul schimbă principiul de acrescământ la succesiunea testamentară, majorând cota moștenitorilor testamentari, nu în părți egale, cum era conform art. 586, ci proporțional cotei lor, în moștenirea testamentară.

Dacă unicul moștenitor din clasa respectivă renunță la succesiune aceasta trece la moștenitorii din clasa următoare.

c) Ireversibilitatea renunțării la succesiune. *Ireversibilitatea* în sensul acestui articol trebuie de înțeles ca irevocabilitate. Irevocabilitatea în materia renunțării la succesoral este o condiție esențială. Rațiunea declarării ca irevocabilă renunțarea, este de a ocroti pe această cale interesele moștenitorilor care au acceptat succesiunea.

Totodată, irevocabilitatea declarației de renunțare la succesiune are meritul de a garanta pe alți moștenitori acceptanți de valabilitatea titlului său, în mărimea cotei majorate prin renunțare, realizând astfel o stabilitate în actele translativ de proprietate prin moștenire.

De la principiul irevocabilității renunțării la succesiune, consider că se impun unele excepții, aceste sunt: (pag. 120, p. 14.4). Particularitatea revocării pentru cauzele excepționale în viziunea mea, constă în caracterul personal al dreptului.

d) Transmiterea dreptului de renunțare la succesiune - dreptul de renunțare la succesiune se transmite prin moștenire. Dacă moștenitorul a decedat pînă la expirarea termenului de renunțare la succesiune, acesta continuă să curgă pînă la expirarea lui. Fiecare din succesorii moștenitorului decedat poate renunța numai la partea sa de succesiune.

e) Efectele juridice ale acceptării sau renunțării la succesiune survin în momentul deschiderii succesiunii. Atât în cadrul moștenirii legale, cît în celal moștenirii testamentare, transmiterea patrimoniului succesoral sau a bunurilor determinate din patrimoniul defunctului operează de drept din momentul deschiderii moștenirii, care este cel al morții defunctului.

TEMA 24. RESPONSABILITATEA MOȘTENITORILOR DE PASIVUL SUCCESORAL

1. Responsabilitatea moștenitorilor de pasivul succesoral

2. Paza averii succesorale

1. Responsabilitatea moștenitorilor de pasivul succesoral

Patrimoniul persoanei fizice odată cu decesul ei se transmite moștenitorilor legali sau testamentari. Patrimoniul succesoral include universalitatea de drepturi (activul) și obligații (pasivul) cu conținut patrimonial. Drepturile și obligațiile personale nepatrimoniale ce urmează a fi executate personal de către cel ce a lăsat moștenirea, sunt netransmisibile pe cale de moștenire.

Regula generală instituită de legiuitor dispune, că moștenitorii care au acceptat succesiunea sunt responsabili în fața creditorilor celui ce a lăsat moștenirea proporțional cotei ce revine fiecăruia din activul succesoral supus moștenirii, dacă acordul dintre moștenitori și creditorii nu prevede altfel. (art. 1550) Dacă moștenirea a fost acceptată, se aplică regula diviziunii de drept a pasivului succesoral proporțional cu partea (cota-parte) ce revine fiecărui moștenitor din active. Așadar, dacă la moștenire vin mai mulți succesori ținuți de plata pasivului, creditorii vor urmări pe fiecare moștenitor pentru o cotă-parte din pasiv corespunzătoare părții ce îi revine din moștenire. Există excepții de la regula contribuției proporționale la plata pasivului. Astfel, excepția poate fi instituită prin testament (art. 1543) și moștenitorul însărcinat cu plata datoriei va fi unul singur urmărit de către creditor, fără a avea drept de recurs împotriva celorlalți moștenitori. O altă excepție poate rezulta dintr-o obligație indivizibilă (art. 521 Cod civil) sau grevată cu gaj (ipotecă). În asemenea caz, dacă obligația privind plata pasivului nu se divide din motiv că este indivizibilă sau grevată cu gaj, este posibil să nu fie plătită de către toți moștenitorii ce culeg moștenirea. Moștenitorul sau moștenitorii care au plătit integral obligația, devin creditorii celorlalți comoștenitori, care vor răspunde în partea cotei moștenite.

Legatarul în baza testamentului, în comparație cu alți moștenitori, în conformitate cu prevederile art.1495 C. civil este absolvit de răspunde pentru datoriile celui ce a lăsat moștenirea.

a) Moștenitorul trebuie să dovedească că datoriile celui ce a lăsat moștenirea depășesc valoarea averii succesorale, cu excepția cazului când inventarul averii a fost efectuat de notar - obligația de a proba componența activelor incluse în masa succesorală, care alcătuiesc valoarea (costul) acestora, ce poate fi corelat cu pasivul succesoral, revine moștenitorilor.

b) Punerea achitării datoriei în sarcina moștenitorului - testatorul poate pune achitarea integrală sau parțială a datoriei în sarcina unui sau mai multor moștenitori.

c) Obligația de a înștiința creditorii despre deschiderea succesiunii - moștenitorii sunt obligați să înștiințeze creditorii celui ce a lăsat succesiunea despre deschiderea succesiunii dacă au cunoștință despre datoriile defunctului.

d) Termenul de înaintare a pretențiilor creditorilor - În termen de 6 luni din ziua când au aflat despre deschiderea succesiunii, creditorii celui ce a lăsat moștenirea trebuie să înainteze pretenții către moștenitorii care au acceptat succesiunea, indiferent de scadența acestor pretenții. Dacă nu știau despre deschiderea succesiunii, creditorii celui ce a lăsat moștenirea urmează să înainteze pretenții moștenitorilor în termen de un an din momentul începerii curgerii termenului de înaintare a pretențiilor. Nerespectarea acestor dispoziții atrage pierderea de către creditorii a dreptului de înaintare a pretențiilor.

e) Aplicarea termenelor generale de prescripție - termenul de înaintare a pretențiilor creditorilor nu se extinde asupra pretențiilor privind cheltuielile de întreținere și tratament din timpul ultimei boli a celui ce a lăsat moștenirea, de achitare a salariului, a cheltuielilor de înmormântare, de pază și administrare a patrimoniului succesoral, și solicitarea averii deținute cu titlu de proprietate. Termenul de înaintare a pretențiilor de către creditorii, acesta fiind unul special pentru unele categorii aparte de pretenții: privind restituirea cheltuielilor de întreținere și tratament din timpul ultimei boli a celui ce a lăsat moștenirea, de achitare a salariului, a cheltuielilor de înmormântare, de pază și administrare a patrimoniului succesoral, precum și pretențiile privind solicitarea bunurilor deținute cu titlu de proprietate. Pretențiilor menționate li se aplică termenul general de prescripție 3 ani de zile.

f) La satisfacerea pretențiilor, creditorii celui ce a lăsat moștenirea au prioritate față de creditorii moștenitorului - stabilește concursul creditorilor succesoralii cu cei personali ai moștenitorilor. Trebuie să menționăm că până la lichidarea pasivului patrimoniului succesoral rămâne distinct de cel personal al moștenitorului, adică își păstrează individualitatea. În scopul urmăririi patrimoniului succesoral creditorii pot cere separația acestuia, fapt care le conferă dreptul de a avea prioritate la urmărirea bunurilor succesorale, înlăturând astfel concurența creditorilor moștenitorului.

g) Răspunderea statului - la trecerea către stat a patrimoniului succesoral statul devine, ca și ceilalți moștenitori, responsabil de datoriile celui ce a lăsat moștenirea

Statul dobândind calitatea de moștenitor va avea aceleași drepturi și obligații de rând cu alți moștenitori. Principiul egalității între moștenitori se reflectă atât la moștenirea activului cât și a pasivului succesoral. Astfel, dacă moștenirea este vacantă, sau cel ce a lăsat moștenirea a testat o parte sau toate bunurile sale statului, acesta din urmă capătă calitatea de moștenitor, urmând să respecte toate regulile stabilite pentru celelalte categorii de moștenitori. Răspunderea statului pentru obligațiile celui ce a lăsat moștenirea este la fel limitată la valoarea activelor moștenite.

h) Consecințele primirii moștenirii de către creditorii - dacă testatorul a testat averea sa creditorului, acest fapt nu poate fi considerat compensare a creanței creditorului.

Testatorul este în drept să testeze integral sau parțial patrimoniul său, oricărei persoane, inclusiv statului. Moștenitor conform testamentului poate fi inclusiv persoana, care concomitent este și creditor al defunctului. Pentru aceste situații, legea stabilește clar corelația datoriilor celui ce a lăsat moștenirea în raport cu creditorul moștenirii, dacă acesta conform testamentului întrunește și calitatea de moștenitor. Nici creditorul-moștenitor, nici alți moștenitori nu pot cere ca dreptul primului asupra moștenirii să fie compensat cu creanța sa îndreptată asupra moștenirii. Nu este exclus, ca dreptul său să depășească creanța și viceversa. Aceiași regulă, deși nu este menționat aici, se aplică și moștenitorului legal, care având calitatea

de moștenitor al celui ce a lăsat moștenirea este în drept pretindă executarea obligației de către moștenitori.

De vreme ce moștenirea a fost acceptată, moștenitorii devin titulari ai activelor și pasivelor conform cotei moștenite. Drepturile și obligațiile transferate către moștenitorii celui ce a lăsat moștenirea se confirmă prin certificatul de moștenitor.

Cheltuielile ce urmează a fi efectuate din contul averii succesoriale se divizează în 3 categorii.

La cea de a doua categorie se includ cheltuielile legate de înmormântarea defunctului. La cheltuielile legate de înmormântarea defunctului se includ atât cele efectuate pentru locul de înmormântare, precum și cele suportate pentru procedura de înmormântare. Cheltuielile legate de procesul de înmormântare vor fi recuperate doar dacă au fost necesare și utile. Pentru a determina mărimea utilă și necesară a acestora se vor stabili obiceiurile din localitatea respectivă ce țin de confesiunea celui decedat, se va lua în considerație statutul social al defunctului.

La a treia categorie se atribuie cheltuielile legate de obținerea averii succesoriale, de păstrare și gestionare a ei, de executare a testamentului, precum și a cheltuielilor de plată a remunerației executorului testamentar sau a custodelui averii succesoriale.

2. Paza averii succesoriale

Pentru ocrotirea intereselor moștenitorilor, a legatarilor și a intereselor publice, notarul de la locul deschiderii succesiunii, la inițiativa persoanelor interesate, a executorului testamentar sau din oficiu, ia măsurile necesare pentru paza și păstrarea averii succesoriale până la expirarea termenului stabilit pentru acceptare.

Inventarierea cu scopul asigurării pazei și păstrării averii succesoriale poate fi efectuată de către notar și din oficiu, dacă au parvenit informații despre pericolul deteriorării, pierderii sau înstrăinării bunurilor ce fac parte din masa succesorală, având ca efect diminuarea valorii moștenirii.

Notarul este îndreptățit să dispună întreprinderea măsurilor de pază și păstrare a averii succesoriale până la expirarea termenului stabilit pentru acceptarea succesiunii. Dacă măsurile au fost luate, ele urmează a fi ridicate după expirarea termenului prevăzut de lege - 6 luni pentru acceptarea moștenirii, despre care fapt notarul este obligat să informeze moștenitorii.

a) Dacă averea succesorală sau o parte din ea nu se află la locul de deschidere a succesiunii, notarul din acest loc însărcinează notarul de la locul aflării averii să ia măsuri pentru paza și păstrarea ei.

Măsurile de pază a averii succesoriale se vor lua în cadrul procedurii succesoriale, deschisă la ultimul loc de trai al defunctului. Patrimoniul succesoral poate fi amplasat într-un teritoriu de activitate a notarului de la locul deschiderii succesiunii sau în teritorii de activitate diferite. În ultimul caz notarul, la cererea persoanelor interesate în care se indică categoriile bunurilor și locul aflării lor, însărcinează notarul ce activează în circumscripția de la locul aflării bunurilor cu luarea măsurilor de pază și păstrare a averii succesoriale. În însărcinare se indică bunurile și locul aflării lor.

Actul de inventariere a averii succesoriale, în care se indică măsurile de pază și păstrare luate de către persoana care l-a întocmit, poate fi înmănat moștenitorilor pentru prezentare la locul deschiderii succesiunii sau poate fi expedit direct notarului pentru a fi anexat la dosarul succesoral.

b) Inventarierea averii succesoriale - în scopul păstrării averii celui ce a lăsat moștenirea, notarul inventariază averea și o transmite în grijă moștenitorului sau unui custode numit de el, luând măsuri pentru a-i găsi pe moștenitorii absenți la locul deschiderii succesiunii.

Dacă notarul va transmite averea inventariată în grija unui moștenitor sau a unui custode, inventarul va fi semnat și de către acesta din urmă.

Măsurile de conservare a averii succesoriale se vor comunica moștenitorilor legali, testamentari, și după caz, executorilor testamentari, creditorilor, cunoscuți în legătură cu deschiderea succesiunii, dar care au fost absenți la locul efectuării inventarului. Dovada înștiințării se anexează la dosar.

c) Numirea custodelui - în cazul când averea trebuie administrată sau creditorii moștenitorului înaintează o acțiune, notarul numește un custode al averii succesoriale. Nu se numește custode dacă cel puțin unul dintre moștenitori a intrat în posesiunea averii sau este numit executor testamentar.

TEMA 25. CONFIRMAREA DREPTULUI LA MOȘTENIRE ȘI PARTAJUL AVERII SUCCESORIALE

- 1. Noțiuni generale, natura juridică a certificatului de moștenitor**
- 2. Eliberarea certificatului de calitate de moștenitor legal**
- 3. Eliberarea certificatului de calitate de moștenitor testamentar**
- 4. Avera succesorală pentru care se poate elibera certificatul de moștenitor**
- 5. Determinarea cotei obligatorii la eliberarea certificatului de moștenitor**
- 6. Eliberarea certificatului de succesiune vacant**

1. Noțiuni generale, natura juridică a certificatului de moștenitor

Certificatul de moștenitor este un act juridic întocmit de notar care cuprinde acordul moștenitorilor cu privire la drepturile lor succesoriale reciproce, calitatea lor de moștenitori, întinderea drepturilor succesoriale, alcătuirea masei succesoriale.

Primirea certificatului de moștenitor, în conformitate cu art.1558 din Codul civil al Republicii Moldova, este dreptul și nu obligația moștenitorului.

Certificatul de moștenitor nu este un act jurisdicțional, ci un act contencios. Practic s-a constatat că, mențiunile din certificatul de moștenitor vor face dovadă deplină împotriva succesorilor, atât timp cât nu se va dovedi că acest acord a fost rezultatul unui viciu de consimțământ.

Atacarea certificatului de moștenitori prezenți la notariat va fi posibilă doar pe motivul că voința lor a fost viciată prin eroare, dol sau violență.

Caracterul convențional al certificatului de moștenitor rezultă și din faptul că, dacă există neînțelegeri între moștenitori cu privire la proprietatea bunurilor care alcătuiesc masa succesorală, procedura va fi suspendată până la soluționarea conflictelor de către instanța de judecată competentă.

Certificatul privind confirmarea dreptului la succesiune se eliberează moștenitorilor care au acceptat moștenirea, adică au intrat de fapt în posesia bunurilor succesoriale sau care au depus la Biroul notarial o declarație de acceptare a succesiunii.

Certificatul de moștenitor se eliberează fiecăruia dintre moștenitori câte un exemplar după achitarea taxei succesoriale și a onorariilor.

Certificatul de moștenitor se poate elibera mai înainte de scurgerea termenului de 6 luni, în cazul când notarului îi vor fi prezentate dovezi suficiente, că în afara moștenitorilor ce au acceptat eliberarea certificatului de moștenitor, alți moștenitori nu există. Termenul de 6 luni este introdus cu scopul ocrotirii intereselor moștenitorilor, care nu au posibilitatea de a primi moștenirea îndată după moartea testatorului.

2. Eliberarea certificatului de moștenitor legal

Fiecare persoană poate lăsa averea sau o parte din ea drept moștenirea unei sau mai multor persoane, care fac sau parte din cercul de moștenitori conform legii.

Există câteva principii fundamentale care domină devoluțiunea succesorală legală și anume:

1) moștenitorii vor fi chemați la moștenire în ordinea claselor de moștenitori legali. Conform acestui principiu, moștenitorii sînt împărțiți de către legiuitor în mai multe clase, o clasă excluzînd-o pe cealaltă de la moștenire în funcție de o anumită ordine de preferință.

Moștenitorii legali sînt grupați în trei clase, în următoarea ordine de preferință:

❖ clasa I - descendenții, alcătuită din copiii defunctului, precum și cei născuți vii după decesul lui, precum și cei înfiați, soțul supraviețuitor și ascendenții privilegiați (părinții, înfietorii) celui ce a lăsat moștenirea;

❖ a II-a – colateralii privilegiați (frații și surorile) și ascendenții ordinari (bunicii, atît din partea tatălui, cît și din partea mamei) ai celui ce a lăsat moștenirea;

❖ a III – a - colateralii ordinari (unchii și mătușele).

Din cele de mai sus rezultă că la moștenire vin să culeagă moștenitorii dintr-o anumită clasă în ordinea indicată mai sus.

Prima clasă, cea a descendenților, înlătură de la moștenire celelalte clase. Absența moștenitorilor de prima clasă atrage la succesiunea clasa a doua, fiind exclusă de la succesiune moștenitorii din clasa a treia. În absența moștenitorilor de clasa întâia și a doua sau cei care au renunțat la moștenire, va veni la moștenire moștenitorii din clasa a treia.

2) Rudele de grad mai apropiat în cadrul aceleiași clase înlătură de la moștenire rudele mai îndepărtate în grad.

Am văzut că o clasă de moștenitori exclude celelalte clase de moștenitori. Este posibil însă că, în cadrul aceleiași clase să fie mai mulți moștenitori. În acest caz ei vor fi chemați la moștenire în ordinea gradului de rudenie. Prin grad se înțelege intervalul care desparte două nașteri sau generații.

La eliberarea certificatului privind confirmarea dreptului la succesiune legală, notarul este obligat să verifice toate documentele prezentate de către succesor.

Astfel notarul verifică:

➤ *faptul morții* celui ce a lăsat moștenirea. Acest fapt este confirmat prin actul de deces, eliberat de Organul Stării Civile, sau de Primărie, sau printr-o hotărîre a instanței de judecată în cazul cînd persoana fizică a fost declarată dispărută;

➤ *data și locul deschiderii succesiunii*, care se verifică după ultimul domiciliu al defunctului arătat în certificatul de deces al acestuia, ce se eliberează de organul competent. În cazul în care domiciliul defunctului nu este cunoscut, se va prezenta și verifica, un document despre locul unde se află bunurile succesoriale sau cea mai mare parte a lor. În cazul cînd moștenitorii nu au documentele indicate, notarul cere să i se prezinte copia hotărîrii judecătorești care a intrat în vigoare, cu privire la stabilirea locului de deschidere a succesiunii;

➤ *raporturile de rudenie* și alte raporturi ale persoanelor ce au înaintat cererea privitor la eliberarea certificatului cu cel ce a lăsat moștenirea, le verifică:

✓ adeverințele organelor de înregistrare a actelor de stare civilă, extrase din registrele de stare civilă;

✓ inscripțiile făcute în actul de identificare despre copii și despre soț;

✓ copiile hotărârilor judecătorești ce au intrat în vigoare cu privire la stabilirea faptului raporturilor de rudenie ori a altor raporturi.

În unele cazuri pot fi primite adeverințe eliberate de instituții și organizații de stat de la locul de lucru ori de trai, dacă ele în ansamblu cu alte documente confirmă raporturile de rudenie și alte raporturi ale moștenitorilor cu cel ce a lăsat moștenirea.

Documentele ce confirmă dreptul de proprietate la bunurile succesoriale imobile (casă, apartament, teren etc.) sînt:

1) contracte de înstrăinare:

□ contractul de vânzare-cumpărare a imobilului;

□ contractul de donație a imobilului;

□ contractul de schimb al imobilului;

□ contractul de întreținere;

□ contractul de acordare a lotului de pe un teren nelimitat la construcția casei.

2) actul de donare în exploatare a casei de locuit;

3) certificatul de moștenitor;

4) extrasul din Registrul bunurilor imobile eliberat de Organul Cadastral Teritorial, care confirmă înregistrarea bunurilor;

5) titlul ce confirmă dreptul de proprietate a deținătorului de teren.

3. Eliberarea certificatului de moștenitor testamentar

La eliberarea certificatului de moștenitor testamentar, rolul principal îl are testamentul lăsat de către defunct, în baza căruia se eliberează certificatul.

La eliberarea certificatului privind certificarea dreptului la moștenire testamentară, notarul este obligat să verifice toate documentele prezentate de către succesor.

Astfel notarul verifică:

➤ faptul morții celui ce lasă moștenirea, care este confirmat prin actul de deces eliberat de organul competent;

➤ data și locul deschiderii succesiunii, care se verifică după ultimul domiciliu al defunctului arătat în certificatul de deces al acestuia;

În cazul cînd moștenitorii nu au documentele indicate, notarul va cere să i se prezinte copia hotărîrii judecătorești care a intrat în vigoare, cu privire la stabilirea locului de deschidere a succesiunii.

➤ existența testamentului. În majoritatea cazurilor la moștenirea testamentară succesorul ce se adresează la notar, are la el originalul testamentului.

➤ clarifică cercul de persoane care au dreptul la o cotă obligatorie din succesiune. La fel notarul va verifica, la biroul notarial unde a fost autentificat testamentul, dacă el nu a fost anulat.

➤ masa și locul unde se află bunurile succesoriale, privitor la care se eliberează certificatul de confirmare a dreptului la moștenire.

Dacă în certificatul privind conferirea dreptului la succesiunea testamentară sînt indicate raporturile de rudenie și alte raporturi ale moștenitorului cu cel ce a lăsat testamentul, notarul

cere să i se prezinte documentele care confirmă aceste raporturi.

Pentru includerea în certificatul privind dreptul la succesiune testamentară a bunurilor supuse unor înregistrări speciale (automobile, motociclete), notarul verifică documentul, care dovedește că aceste bunuri aparțin celui ce a lăsat moștenirea, de exemplu prin pașaportul tehnic, fapt pe care-l menționează pe cererea cu privire la eliberarea certificatului.

Notarul explică la eliberarea certificatului privind dreptul la succesiune că certificatul privind dreptul al succesiune la casa de locuit trebuie înregistrat la Organul Cadastral Teritorial și Primăria unde se află casa de locuit în termen de trei luni, iar certificatul privind dreptul la moștenire la mijloacele de transport auto la Poliția Rutieră

Cetificatul privind dreptul la succesiune poate fi eliberat unul pentru toți moștenitorii, ori la dorința lor fiecărui moștenitor aparte. Prezentarea personală a moștenitorului pentru a primi certificatul nu este obligatorie, poate primi reprezentantul moștenitorului, dacă ultimul a făcut pe el o procură care să-l reprezinte.

4. Avera succesorală pentru care se poate elibera certificatul de moștenitor

Patrimoniul unei persoane fizice este constituit din totalitatea drepturilor și obligațiilor care au valoare economică. Patrimoniul persoanei îl constituie o universalitate juridică și în vorbirea populară se mai cunoaște sub denumirea de avut sau avere.

Un patrimoniu este alcătuit nu numai din drepturi, dar și din obligații. În dreptul nostru o moștenire se transmite în puterea legii sau a testamentului. Patrimoniul nu poate fi transmis prin acte între vii, chiar și stunci când transmisiunea ar viza întregul activ al patrimoniului. Un patrimoniu va putea fi transmis în totalitate numai pentru cauză de moarte.

Activul moștenirii se compune din două categorii de bunuri și drepturi patrimoniale:

- drepturi patrimoniale și bunuri existente în succesiune în momentul morții unei persoane;
- drepturi patrimoniale și bunuri care nu au aparținut defunctului în momentul morții sale, dar vor intra în componența succesiunii după data deschiderii succesiunii.

Poate fi succedată (moștenită) averea care a aparținut decedatului cu drept de proprietate privată.

La aceasta în particular se atribuie:

- case de locuit;
- apartamente particulare;
- apartamente din asociații de locatari și cooperativele de locuințe;
- garajurile;
- construcțiile de orice fel;
- terenurile agricole și neagricole din intravelan și extravelan;
- mijloacele de transport;
- obiectele de uz casnic;
- obiectele de uz general;
- mijloacele bănești;
- acțiunile și alte hîrtii de valoare.

Paralel cu averea se moștenește:

- ✓ dreptul de posesie pe viață a terenului;
- ✓ dreptul de autor, ce cuprinde atât drepturi patrimoniale cât și drepturi nepatrimoniale.

Nu toate bunurile și drepturile patrimoniale existente în patrimoniul defunctului la data

morții sale se includ în masa succesorală. S-a susținut în literatura de specialitate că nu se va cuprinde în masa succesorală dreptul de concesiune asupra unui loc de înmormântare cu motivarea că aceste locuri aparțin în indiviziune în cote ideale membrilor familiei.

Nu intră în componența succesiunii drepturile și obligațiile patrimoniale, care poartă un caracter personal:

- sumele pensiei neprimite în legătură cu încetarea din viață a pensionarului;
- alocația pentru inaptitudinea personală.

Drepturile bănești, sînt o parte a averii succesorală. Moștenitorii defunctului au dreptul să ceară împărțirea depunerii, introduse de către soți în timpul vieții în comun și care se păstrează pe contul soțului supraviețuitor.

5. Determinarea cotei obligatorii la eliberarea certificatului de moștenitor

După cum s-a văzut, moștenirea se transmite la moartea celui care o lasă patrimoniul său în temeiul legii sau în temeiul testamentului.

Moștenirea se transmite în temeiul legii, când *de cujus* nu a lăsat un testament sau când dispozițiile testamentare nu produc efecte juridice. Prin urmare, moștenirea se transmite în temeiul testamentului, atunci când *de cujus* a dispus prin testament de averea sa.

Rezerva succesorală este o parte a moștenirii, deci are caracter succesoral, ce se atribuie moștenitorilor rezervatari împotriva voinței defunctului.

Evident, legea stabilește imperativ numai dreptul la rezervă, dar nu și obligația exercitării dreptului, astfel încît, după deschiderea moștenirii, moștenitorul rezervatar poate renunța – total sau parțial – la dreptul conferit de lege.

Dacă însă moștenitorul, care are dreptul la o cotă din rezerva succesorală a decedat fără a accepta succesiunea în ordinea stabilită, dreptul defunctului la acceptarea cotei din rezerva succesorală nu poate să treacă în ordine de succesiune la moștenitorii săi.

Nu se include în valoarea patrimoniului la determinarea cotei din rezerva succesorală depunerile de economii testate sau în privința cărora există o dispoziție testamentară a dispunătorului.

Conform art.1505 din Codul civil al Republicii Moldova dreptul la o cotă din rezerva succesorală o au:

- ❖ copiii minori ori inapți de muncă ai defunctului, precum și cei înfiați de el;
- ❖ soțul inapt de muncă și părinții (înfietorii).

Moștenitorul care are dreptul la o cotă din rezerva succesorală, dar total sau parțial este lipsit de moștenire prin testament, nu poate pretinde la averea mai mare.

Dacă există bunuri din averea succesorală, care nu pot fi împărțite, moștenitorul care are dreptul la cotă din rezerva succesorală poate cere recompensa în bani ori un alt bun.

Aceasta (privarea de dreptul la cotă obligatorie din rezerva succesorală) poate fi efectuată de testator încă în timpul vieții lui printr-o adresare în instanța de judecată competentă. Hotărîrea pronunțată de instanța de judecată despre privarea de dreptul la cotă din rezerva succesorală se aplică din momentul deschiderii moștenirii. Aceeași regulă acționează și în cazul în care testatorul s-a adresat în instanță de judecată, iar hotărîrea a fost pronunțată după decesul lui.

6. Eliberarea certificatului de succesiune vacantă

Conform Legii Republicii Moldova cu privire la notariat, în cazul în care moștenirea trece cu drept de succesiune în favoarea statului, certificatul de moștenitor se eliberează organului

financiar la cerința acestuia.

Doctrina juridică prevede și alte cazuri, când o moștenire va putea fi declarată vacantă:

- au expirat termenele pentru efectuarea inventarului și deliberare și nimeni nu a reclamat succesiunea;
- atunci când un testament este considerat caduc (fără efecte juridice) și nu există nici un moștenitor legal.

Conform art.1515 din Codul civil al Republicii Moldova statul poate fi moștenitor în cazurile când:

- ❖ dacă averea este testată prin testament statului;
- ❖ dacă defunctul nu are moștenitori legali sau testamentari;
- ❖ dacă toți moștenitorii au fost lipsiți de dreptul la moștenire;
- ❖ dacă toți moștenitorii, și cei legali și cei testamentari, au renunțat la moștenire.

Dacă careva din moștenitori renunță la moștenire în folosul statului, la stat trece toată averea succedată de moștenitor. Dacă lipsesc moștenitorii legali și este testată numai o parte din avere, cealaltă parte din avere va fi moștenită de stat.

Momentul dobândirii moștenirii vacante de către stat. Notarul constată vacanța succesorală la cererea reprezentantului statului și după aceasta eliberează certificatul de vacanță succesorală după expirarea termenului de prescripție a dreptului de opțiune succesorală.

Cu alte cuvinte certificatul de vacanță succesorală, ori hotărîrea judecătorească pronunțată în această materie, la fel ca și certificatul de moștenitor sau hotărîrea judecătorească prin care se constată drepturile succesoriale ale altor moștenitori, nu au efect constitutiv, ci numai declarativ, dobîndirea operînd retroactiv de la data morții celui care lasă moștenirea, potrivit regulilor generale, în legislația noastră neexistînd nici o dispoziție specială, care să permită o altă soluție.

3. După eliberarea certificatului de vacanță a moștenirii, notarul nu mai poate elibera un alt certificat de moștenitor. Acei ce au pretenții la moștenire (spre exemplu - succesibilii care din motive de forță majoră nu pot accepta succesiunea în cadrul termenului de prescripție de șase luni sau care cer recuperarea în termenul de prescripție) ori au fost prejudecați în alt fel prin eliberarea sau copiei certificatului, deasemenea pot cere prin justiție anularea lui și stabilirea drepturilor lor, după care notarul va elibera certificatul de moștenitor pe baza hotărîrii judecătorești definitive și irevocabile. Considerăm că în privința anulării certificatului de vacanță a moștenirii se aplică regulile care sunt prevăzute și pentru anularea certificatului de moștenitor.

4. Dacă moștenirea nu este vacantă, însă statul a fost gratificat prin testament, urmează să i se elibereze certificat de moștenitor, și nu certificat de vacanță a moștenirii.

Considerăm că această soluție urmează a fi aplicată și în cazul în care statul este gratificat prin testament, iar în lipsa acestui legat - moștenirea ar fi fost vacantă (deci ar fi revenit oricum statului).

7. Noțiunea și condițiile generale ale partajului

Împărțeala, e actul prin care se pune sfârșit indiviziunii, delimitându-se, pentru fiecare proprietar, partea din lucru asupra căreia are să poarte de aci înainte, în mod exclusiv, dreptul său.

Împărțeală este operațiunea juridică care pune capăt stării de indiviziune (coproprietate) prin împărțirea, în natură și/sau prin echivalent, a bunurilor aflate în indiviziune, avînd ca efect înlocuirea cu efect retroactiv a cotei-părți ideale, indivize, asupra acestora, cu drepturi

exclusive ale fiecăruia dintre coindivizari asupra unor bunuri (valori) determinate în materialitatea lor.

Partaj, în sens uzual, înseamnă împărțire a unei averi și își are sorginea în cuvântul francez *partaje*. Etimologia cuvântului *partaj*, se poate găsi în cuvântul latinesc *partem* sau *partitionem agere*. Prin partaj se înțelege o operație de împărțire a proprietății comune între coproprietari în urma căreia fiecare dintre aceștia devine proprietar exclusiv asupra unui bun sau a unei părți determinate material. Partajul este frecvent întâlnit cu prilejul ieșirii din indiviziune a moștenitorilor ori în cazul partajului de ascendent, situație în care o persoană împarte bunurile sale moștenitorilor.

Astfel, partajul este operațiunea juridică prin care încetează starea de indiviziune, în sensul că bunurile stăpânite pe cote-părți ideale sunt trecute în proprietatea exclusivă a fiecărui coproprietar și determinate în materialitatea lor.

În conformitate cu prevederile legale nimeni nu poate fi silit să rămână în indiviziune, ceea ce înseamnă că dreptul nostru exclude indiviziunea silită. Astfel în art. 357 Cod civil al Republicii Moldova e prevăzută încetarea proprietății comune pe cote-părți prin împărțire: „ (1) Încetarea proprietății comune pe cote-părți prin împărțire poate fi cerută oricând, dacă legea, contractul sau hotărârea judecătorească nu prevede altfel.”

Partajul succesoral este o modalitate prin care moștenitorii își realizează dreptul de a ieși din indiviziune. Partajul nu este însă, singura modalitate de încetare a indiviziunii (el este cel mai des întâlnit în practică).

Moștenitorii care au acceptat succesiunea devin coproprietari ai patrimoniului succesoral indiviz, fiecare din ei deținând dreptul la numai o cotă-parte ideală, abstractă din patrimoniu, nici unul din ei ne fiind titular exclusiv asupra unui bun sau asupra unei fracțiuni materiale din bun, căci numai dreptul este fracționat, nu și bunul sau bunurile din materialitatea lor. Cu excepția cazurilor în care moștenitorul este cu titlu particular și a moștenit un bun concret, nici unul dintre moștenitori nu este titular al bunurilor incluse în masa succesorală. În principiu natura juridică și regulile aplicabile coproprietății succesorale nu diferă de natura și regimul juridic aplicabil coproprietății. Această concluzie se impune în lipsa unor reguli speciale referitoare la coproprietatea succesorală. În ceea ce privește împărțirea coproprietății succesorale, regulile de drept comun a coproprietății se vor aplica în lipsa unor reglementări speciale în materia moștenirii.

Codul civil al Republicii Moldova instituie regula potrivit căreia oricând un coproprietar poate cere partajul succesiunii.

Împărțirea bunurilor succesorale se poate realiza în două forme: prin acord comun al moștenitorilor și pe cale judecătorească. Între cele două forme ale partajului nu există deosebiri substanțiale în raport cu efectele pe care ele le produc și, ca atare, deosebirile parvin din mijloacele prin care raporturile de partajare se realizează.

Potrivit art. 1560 Cod civil, partajul averii succesorale se face prin acordul moștenitorilor după primirea certificatului de moștenitor. Acordul privind partajul voluntar poate interveni oricând, dar se încheie numai după eliberarea certificatului de moștenitor. În lipsa acordului între moștenitori, partajul poate fi efectuat prin intermediul instanței de judecată.

Condițiile generale de fond ale partajului averii succesorale vizează calitatea persoanelor care o pot cere, capacitatea lor de exercițiu, și, în mod excepțional, necesitatea unei autorizații. Prin urmare, partajul moștenirii se face cu respectarea unor condiții generale de fond ce privesc:

- Persoanele care pot cere partajul;

- Capacitatea cerută de lege pentru a cere partajul;

Subiectele. Există patru categorii de persoane, care pot cere ieșirea din indiviziune:

- *comoștenitorii* (moștenitori legali și legatari universali sau cu titlu universal),
- *succesorii în drepturi ai comoștenitorilor*, care se subrogă în drepturile lor, pot, de asemenea, cere partajul sau continuă acțiunea începută de autorul lor. Astfel, dobânditorul prin acte între vii (cesionarii) de drepturi succesoriale, iar în caz de moarte a unui comoștenitor - moștenitorii lui, care se bucură de drepturile succesoriale prin transmisie succesorală.
- *creditorii personali ai comoștenitorilor* pot cere partajul sau pot continua acțiunea de partaj promovată de comoștenitorul debitor, pe calea acțiunii oblice.

8. Obiectul partajului succesoral

Noțiunea de obiect al partajului. Obiectul partajului averii succesoriale îl constituie masa indiviză alcătuită, în principiu, din toate elementele patrimoniale existente la data deschiderii moștenirii.

Conform art. 1562 al Codului civil al Republicii Moldova „Orice moștenitor poate cere separarea în natură a cotei sale atât din bunurile mobile, cât și din cele imobile, dacă o astfel de separare este posibilă, nu afectează destinația economică și nu este interzisă de lege”. În cazul când este imposibil de a împărți bunul în natură, partajul se va face potrivit regulilor instituite de art. 361 Cod civil., conform căruia bunul proprietate comună indivizibil se va împărți în felul următor:

1. bunul se atribuie în întregime, în favoarea unui ori a mai multor proprietari, în schimbul unei sulțe, la cererea lor;
2. are loc vânzarea bunului în modul stabilit de coproprietari ori, în caz de neînțelegere, la licitație și distribuirea prețului către coproprietari proporțional cotei-părți a fiecăruia dintre ei.

Potrivit art. 1564 Cod civil, averea al cărui partaj va avea drept consecință pierderea sau diminuarea destinației sale economice se consideră indiviză, nu se supune partajului și devine proprietate comună pe cote-părți ideale, dacă prin acordul moștenitorilor care acceptă moștenirea nu se stabilește altfel.

Prin urmare, obiectul împărțelii îl constituie, în principiu, numai bunurile cărora poartă drepturile reale ale defunctului și care s-au transmis asupra moștenitorilor. Această regulă de principiu cunoaște două excepții:

1. bunurile existente în patrimoniul succesoral la data deschiderii moștenirii, nu care nu sunt supuse partajului;
2. bunuri care formează obiectul împărțelii, deși nu au făcut parte din masa succesorală la data deschiderii moștenirii.

1. Bunurile existente în patrimoniul succesoral la data deschiderii moștenirii, nu care nu sunt supuse partajului:

a. Bunurile individual determinate care formează obiectul unor legate cu titlu particular se dobândesc de către legatar de la data deschiderii moștenirii (ca și creanțele) și deci nu formează obiectul partajului.

2. Bunurile care formează obiectul împărțelii succesoriale, deși nu au făcut parte din masa succesorală la data deschiderii succesiunii.

a. bunurile care sunt aduse în masa succesorală ca efect al reducerii liberalităților excesive sau ca efect al raportului donațiilor;

b. bunurile care intră în masa succesorală în temeiul subrogației reale cu titlu universal, de

exemplu, dreptul obținut din vânzarea unui bun succesoral care nu este partajabil în natură sau despăgubirile plătite pentru distrugerea unui bun succesoral de către un terț.

c. terenurile asupra cărora se reconstituie dreptul de proprietate al defunctului.

d. fructele naturale, civile sau industriale produse de bunurile successorale după data deschiderii moștenirii formează, de asemenea, obiectul partajului, sporind masa succesorală prin accesiune și se cuvin tuturor comoștenitorilor, cu excepția cazului în care ei au procedat anterior la un partaj al folosinței. Dacă folosința unui bun succesoral a fost exercitată) spre exemplu casa a fost locuită) de un comoștenitor, el va fi obligat să aducă la masa partajului echivalentul bănesc al folosinței, dacă nu justifică un titlu pentru folosința gratuită a bunului peste cota-parte ce-i revine (de exemplu, un comodat convenit cu comoștenitorii, dreptul de abitație al soțului supraviețuitor).

e. investițiile sau îmbunătățirile aduse de comoștenitori bunurilor successorale după deschiderea succesiunii.

9. Formele partajului succesoral

Partajul succesoral de bună voie. Partajul succesoral de bună voie ar putea fi definit ca acea convenție intervenită între toți moștenitorii majori și prezenți, prin care aceștia se înțeleg cu privire la partajul în natură a bunurilor care intră în masa succesorală, punând astfel capăt a stării de indiviză.

Împărțirea prin acord comun se va face numai dacă testatorul nu a stabilit în testament modul de partajare a averii successorale sau nu a încredințat unui executor testamentar partajul.

Pe de altă parte, recunoașterea acestei forme de partaj succesoral se justifică și de avantajele pe care le prezintă, respectiv, realizarea ei într-un timp mai scurt cu costuri mai mici. Partajul se realizează astfel încât corespunde intereselor comoștenitorilor și se evită formalitățile care trebuie îndeplinite în cazul partajului succesoral pe cale judecătorească.

Condițiile de fond ale partajului de bună voie. Pornindu-se de la art. 1560 al Codului civil s-au stabilit câteva reguli minimale pentru valabilitatea unui partaj amiabil. Astfel, pentru ca un partaj voluntar să fie valabil, trebuie îndeplinite următoarele condiții de fond:

Existența acestei exigențe a prezenței tuturor coproprietarilor la efectuarea partajului se explică prin aceea că partajul voluntar este o adevărată convenție care trebuie să cuprindă, pentru a-și produce efectele, consimțămintele tuturor coproprietarilor, să exprime voința comună a acestora.

Sanțiunea aplicabilă în cazul nerespectării condiției privitor la capacitatea deplină de exercițiu, este nulitatea relativă a actului de partaj care va putea fi ratificată expres sau tacit de către minorul devenit major.

Obiectul împărțelii nu poate privi decât bunuri dintr-o succesiune deschisă, ca urmare, partajul succesoral nu poate interveni în mod valabil decât după deschiderea succesiunii.

În cazul în care se dovedește că partajul succesoral de bună voie s-a realizat în mod valabil, o nouă operațiune de partaj este inadmisibilă.

Ca și partajul judiciar, cel voluntar are ca efect principal, efectul declarativ. Partajul voluntar însă produce și un efect specific, așa dar, în cazul în care se dovedește că între coproprietari s-a realizat un partaj valabil voluntar, este inadmisibilă o nouă operațiune de partaj.

Prin urmare, deși partajul voluntar nu are un caracter obligatoriu, realizarea acestuia în mod valabil înlătură posibilitatea realizării ulterioare a unei împărțeli sau promovarea unei acțiuni în partaj.

Aceasta e posibil doar în cazul în care s-a realizat un partaj de bună voie parțial și numai cu privire la bunurile care nu au făcut obiectul împărțelii.

Partajul succesoral pe cale judecătorească. Coproprietarii au, în principiu, latitudinea să aleagă calea pe care vor să realizeze partajul, adică să-l efectueze de bună voie sau pe cale judiciară. Partajul judiciar reprezintă o procedură suficient de complicată și necesită un timp îndelungat pentru înfăptuirea sa, precum și cheltuieli apreciabile. De aceea părțile nu recurg la această procedură când aceleași efecte le pot obține pe cale convențională.

Partajul pe cale judecătorească presupune realizarea operațiunii de partajare prin mijlocirea instanței de judecată, sesizată în acest sens cu o acțiune în partaj.

Acest mod de partajare se numește judecătorească sau judiciar, întrucât nu se poate realiza decât în fața instanței de judecată, abilitată în special, în acest scop, cu respectarea formelor și condițiilor prevăzute de lege.

În procesul examinării litigiul privind partajul averii succesoriale în considerație sunt luate și alte circumstanțe care determină modul de partajare. Astfel de circumstanțe pot fi: legătura cu un anumit bun succesoral, tradițiile din familie, starea materială a moștenitorilor, etc.

De la regula de principiu a posibilității alegerii căii de a ieși din indiviziune, legea a instituit o serie de excepții. Acestea reprezintă situații deosebite când partajul nu poate fi obținut decât pe cale judiciară.

Cazurile când partajul succesoral judiciar este obligatoriu sunt următoarele:

- când părțile nu cad de acord asupra chestiunilor legate de împărțea. Este firesc că în astfel de situații contractul de partaj caș orice contract presupune acordul de voințe, nu se poate realiza, astfel încât nu rămâne decât posibilitatea partajului judiciar;

- când unul dintre coproprietari este absent și nu are nici reprezentant la partajul convențional. Și în acest caz, ca și în cel precedent, realizarea acordului de voințe nu este posibilă, astfel încât se impune partajul judiciar;

- când printre coproprietari se află minori sau persoane puse sub interdicție, iar autoritatea tutelară, nu și-a dat acordul pentru realizarea partajului convențional. Autoritatea tutelară, ca organ cu atribuții pe linia asigurării protecției drepturilor persoanelor incapabile, poate refuza autorizarea unui contract încheiat într-o manieră care nu asigură realizarea drepturilor coproprietarilor minori sau interziși, sau îi prejudiciază în orice mod. Autorizarea nu mai este necesară în cazul partajului judiciar, protecția persoanelor incapabile fiind asigurată în acest caz prin intermediul instanței de judecată.

Caracterul imprescriptibil. Născută ca urmare a caracterului universal al transmisiunii succesoriale, indiviziunea pune pe titularii ei în fața imperativului de a nu încheia acte juridice de dispoziție, cu privire la bunurile ce o compun, fără acordul unanim și le creează dificultăți în exercitarea folosinței acestor bunuri. Dar nu numai din aceste motive s-a instituit în drept principiul imprescriptibilității dreptului de a cere partajul, principiu necesar ce s-a impus prin formularea „un coerede poate oricând cere împărțea succesiunii, chiar când ar exista convenții sau prohibiții contrare”.

Așa dar, indiferent de intervalul scurs de la data nașterii stării de indiviziune, se poate cere încetarea acesteia, cererea fiind imprescriptibilă sub aspect extintiv. Se poate spune așa: dreptul la partaj durează tot atât cât starea de indiviziune.

Caracterul reciproc. Dreptul la partaj, pe lângă faptul că este de ordine publică, poate fi caracterizat ca reciproc, adică aparține fiecărui coproprietar.

Dacă creșterile sau scăderile de valoare sunt rezultatul activității unuia dintre coproprietari sau respectiv sunt imputabile acestuia, acesta se află în situația de creditor, respectiv de debitor la masa indiviză.

În cazul în care numai unul dintre coproprietari a folosit bunul până la partaj, contravaloarea uzurii trebuie suportată de acesta.

11. Efectele partajului averii succesoriale

Concepții privind efectele partajului. În decursul timpului concepțiile despre partaj și efectele lui au variat. În vechiul drept roman partajul era atributiv sau translativ de proprietate ca și vânzarea și schimbul. Partajul era privit ca un schimb de părți indivize – *pars tibi mhi adjudicatur, et mea tibi*. Potrivit acestei concepții existau două strămutări de proprietate: prima produsă prin efectul acceptării moștenirii și opera de la defunct către fiecare moștenitor care dobânda drepturi indivize; a doua se îndeplinea prin împărțeală, operațiune prin care fiecare moștenitor ceda cota sa de proprietate în schimbul celei care i-a revenit prin împărțeală.

Justificarea caracterului declarativ al partajului. În încercarea de a justifica din punct de vedere teoretic a caracterului declarativ al partajului succesoral există mai multe opinii. Astfel:

- A. Opinia dominantă consideră că efectul declarativ al partajului constituie o ficțiune egală. Această opinie se întemeiază pe formularea legiuitorului potrivit cu care fiecare moștenitor este numai prezumat că a moștenit singur și direct de la defunct, iar pe de altă parte, din caracterul retroactiv al partajului, consecință a caracterului declarativ, astfel încât dobândirea bunurilor de către moștenitori direct de la defunct presupune înlăturarea printr-o ficțiune, a existenței stării de indiviziune anterioară partajului,

- B. Într-o altă opinie caracterul declarativ al partajului, a fost justificat prin faptul că fiecare comoștenitor dobândește bunurile succesoriale sub condiția suspensivă de a-i fi atribuite în urma partajării. Potrivit dreptului comun îndeplinirea condiției suspensive produce efecte retroactive, ceea ce justifică dobândirea bunurilor de către moștenitor direct de la defunct, din ziua deschiderii succesiunii;

- C. În literatura de specialitate franceză s-a exprimat opinia potrivit cu care efectul declarativ al partajului ar fi consecința logică a naturii juridice a partajului, care modifică structura drepturilor preexistente, prefăcând dreptul indiviz în unul diviz, atribuit unui titular determinat. Această opinie descrie numai operațiunea de partaj, fără să justifice caracterul declarativ al acestuia.

Efectul declarativ al partajului. Indiferent de forma de realizare a partajului sau dacă privește toate bunurile sau o parte din ele efectele sunt aceleași: efectul declarativ și efectul retroactiv, aflate într-o strânsă corelație, cel declarativ întemeindu-se pe efectul retroactiv specific partajului.

Esența efectului declarativ al partajului rezidă în faptul că prin împărțeală nu operează un transfer de drepturi între coindivizari, așa încât, ei sunt succesori ai defunctului care este autorul lor comun.

Așadar, ca efect al partajului, dreptul fiecărui coproprietar asupra cotei-părți ideale din masa bunurilor indivize devine un drept exclusiv asupra unui anumit bun sau asupra anumitor bunuri determinate în materialitatea lor, fiecare coindivizar devenind proprietar exclusiv al bunurilor ce i-au fost atribuite, considerându-se că a dobândit acele bunuri direct de la defunct din momentul deschiderii succesiunii și că ceilalți coindivizari nu au fost proprietari asupra acelor bunuri niciodată. Este lesne de înțeles, că într-o atare situație, nu operează un transfer de

proprietate.

Efectul declarativ al partajului se consacră de legiuitor numai în privința bunurilor atribuite în proprietate comoștenitorilor. Doctrina menționează în acest sens, dacă s-a arătat faptul că în cazul în care partajul se realizează prin vânzarea bunurilor către un terț, această înstrăinare va avea efect constitutiv și nu translativ de drepturi. Prin efectul constitutiv la înstrăinare se constituie în favoarea terțului un drept exclusiv asupra bunului dobândit, iar terțul devine succesor în drepturi al coindivizării și nu al defunctului.

Condițiile stabilite de doctrină și jurisprudență. Pornind de la rațiunea de ordin practic, și având în vedere natura și specificul operațiunii de partaj, jurisprudența și doctrina au stabilit condițiile pe care ar trebui să le îndeplinească un contract de partaj intervenit între comoștenitori pentru a produce efecte declarative, după cum urmează:

- a. împărțeala să fie rezultatul unui acord de voințe între comoștenitori;
- b. contractul să fie cu titlu oneros, dacă unul dintre comoștenitori cedează cu titlu gratuit drepturile sale succesoriale, indiviziunea încetează, dar nu prin partaj;
- c. actul să atribuie în proprietate exclusivă bunurile care anterior erau indivize;
- d. să fie un act de partaj definitiv, care să vizeze dreptul de proprietate;
- e. să conducă la încetarea indiviziunii față de coproprietari.

Obligația de garanție între moștenitori. Această obligație creează egalitatea dintre copărtași, astfel încât aceasta să nu fie afectată din cauze ulterioare finalizării partajului. Deși partajul nu produce efecte translative și deci copărtașii nu sunt succesori în drepturi unii față de alții, totuși împărțeala dă naștere unei obligații de garanție în sarcina lor, asemănător actelor translative de proprietate cu titlu oneros, dacă unul dintre ei suferă o pierdere din cauza unor „tulburări sau evicțiuni” produse după împărțeală, dar din cauze anterioare partajului, astfel încât egalitatea zdruncinată în acest fel să fie restabilită între ei. Obligația de garanție devine operantă numai dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- unul dintre coproprietarii a suferit o tulburare (evicțiune) în exercitarea prerogativelor de proprietar sau ale altui drept consolidat în persoana sa prin efectul partajului.

- tulburarea sau evicțiunea trebuie să fie de drept (pentru simpla tulburare de fapt, fără temeii juridice copărtașii nu răspund, cel în cauză putându-se apăra singur, de exemplu, prin acțiunea posesorie) și să provină de la un terț (dacă tulburarea ar proveni de la un copărtaș se poate invoca excepția de garanție - *quem de evictione tenet actio eundem agentem repellit exceptio* - ca și în materia vânzării-cumpărării). Cu toate că legea nu prevede în mod expres, ca în materia vânzării - cumpărării, se admite că obligația de garanție funcționează și în cazul viciilor ascunse, reprezentând tulburări ale folosinței.

-tulburarea sau evicțiunea să aibă o cauză anterioară partajului.

Ca și în materia vânzării, copărtașii nu răspund de împrejurări ivite după împărțeală, de exemplu, exproprierea - în tot sau în parte - a bunului;

- tulburarea sau evicțiunea să nu fie imputabilă copărtașului care a suferit. De exemplu, pentru uzucapiunea, chiar începută înainte, dar desăvârșită ulterior partajului, copărtașii nu răspund, deoarece el, în calitate de proprietar exclusiv, avea posibilitatea să întrerupă prescripția achizitivă. Iar dacă copărtașul a fost acționat în justiție de către un terț (de exemplu, o acțiune în revendicare) și nu a chemat în garanție pe copărtași, aceștia nu vor răspunde de evicțiune dacă dovedesc că, fiind introduși în proces, ar fi avut mijloace potrivite pentru a-l apăra împotriva terțului, putându-i opune excepția procesului rău condus (*exceptio maliprocessus*);

- obligația de garanție să nu fi fost înlăturată printr-o clauză stipulată în actul de

împărțeală. O astfel de clauză trebuie să fie expresă (nu este suficientă cunoașterea pericolului evicțiunii) și specială (nu generală), arătând cauzele de evicțiune sau viciile pentru care garanția este înlăturată.

BIBLIOGRAFIA

Acte normative:

1. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.1 din 12 august 1994, cu modificările și completările ulterioare.
2. Legea R. Moldova, Codul civil, Nr. 1107-XV, adoptat la 06 iunie 2002, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 82-86 din 22 iunie 2002, cu modificările și completările ulterioare.
3. Legea Republicii Moldova cu privire la leasing, Nr. 59-XVI din 28 aprilie 2005, Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 92-94 din 08 iulie 2005, cu modificările și completările ulterioare.
4. Legea Republicii Moldova cu privire la antreprenorial și întreprinderi Nr. 845-XII din 03.01.1992, Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 2/33 din 28.02.1994, cu modificările și completările ulterioare.
5. Legea Republicii Moldova cu privire la vânzarea de mărfuri Nr. 134-XIII din 03.06.1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.17/177 din 08 decembrie 1994, cu modificările și completările ulterioare.
6. Legea Republicii Moldova cu privire la gaj, Nr. 449-IV din 30.07.01, Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 20/863 din 02.10.2001, cu modificările și completările ulterioare.
7. Convenția UNIDROIT asupra leasing-ului financiar internațional, încheiată la Ottawa, 28 mai 1988// Dorin Clocotici și Gheorghe Gheorghiu, Operațiunile de leasing, Editura Lumina Lex, București, 1988.
8. Ordonanța 51/1997, Monitorul Oficial al României, partea I, Nr. 224/09.1997, completată și modificată prin Legea nr. 99/28 IV 1998, din 30.07.01, Monitorul Oficial al României nr. 170/30 IV 1998.
9. Hotărârea Guvernului nr. 72 din 20 februarie 1993 “privind regimul vamal al bunurilor importate ce fac obiectul tranzacțiilor de leasing”, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 44 din 26.02.1993.
10. Ordonanța Guvernului nr. 12 din 31 ianuarie 1995 “privind unele măsuri referitoare la regimul vamal al mașinilor, utilajelor și instalațiilor importate în cadrul tranzacțiilor de leasing, precum și la regim vamal al materiilor prime, pieselor de schimb, materialelor și componentelor folosite în producția proprie a unor agenți economici”, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 26 din 03.02.1995.

Manuale, monografii:

11. Bloșenco, A., Drept civil, Partea specială, Note de curs, Editura Cartdidact, 2003.
12. Corneliu Tutianu, Curs de drept civil. Contracte speciale, Editura Fundației „România de mâine”, București, 2000.
13. Cărpenaru, S., și Deak, F., Contracte civile și comerciale, Editura Lumina Lex, București, 1993.
14. Chibac, G., Cimil, D., Drept civil, Chișinău, Editura Cartier juridic, 2002.

15. Chibac, G., Baieșu, A., Rotari, A., Efrim, O., Drept civil. Contracte speciale. Vol. III, Editura Cartier juridic, 2005.
16. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Operațiunile de leasing, Editura Lumina Lex, București, 1998.
17. Cristea, S., Stoica, C., Drept comercial, Editura Lumina Lex, București, 2002.
18. Puiu, A., Tehnici de negociere contractuală și derularea în afacerile economice internaționale, Editura Tribuna Economică, București, 1997.
19. Dumitru Macovei, Drept civil, Succesiuni, Ed. "Ștefan Procopiu", București, 2005.
20. Брагинский, М., Витрянский, В., Договорное право, Книга вторая, Договоры о передаче имущества, Editura Statut, Moscova, 2000.
21. Газман, В., Лизинг: Теория, практика, комментарии, Editura Nauka, Moscova, 1997.
22. Кабатова, Е., Лизинг: понятие, правовое регулирование, международная унификация, Editura Nauka, Moscova, 1991.
23. Коршунов, Н. М., Эриашвили, Н. Д., Предпринимательское право, Editura Закон и право, Moscova, 2001.
24. Круглова, Н. Ю., Хозяйственное право: Учебное пособие, Второе издание, Moscova: Editura РДЛ, 2002.
25. Суханов, Е. А., Гражданское право, Том II, полутом I – Moscova: БЕК, 2000.
26. Харитонов, Ю., Договор Лизинга, Moscova: Юрайт, 2002.
27. Эриашвили, Н. Д., Банковское право: Учебник для вузов. , Moscova: Закон и право, Юнити – Дана, 1999.
28. Гражданское право. Учебник. Часть II, Под редакцией А.П. Сергеева и Ю.К. Толстого. , Moscova, 1998.
29. Предпринимательское право, Учебник, Том I , Под редакцией Олейник О.М., Moscova: Юрист, 2000.
30. Предпринимательское право, Учебник, Под редакцией Губина Е.П., Лахно П.Г., Moscova, Юрист, 2001.
31. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй, (постатейный), Moscova, 1996.
32. Единообразный торговый кодекс США, Traducerea din engleză, Moscova: Международный центр финансово – экономического развития, 1996.
33. Германское право, часть I, Гражданское уложение: Traducerea din limba germană, Moscova: Международный центр финансово – экономического развития, 1996.

Publicații:

34. Băjenaru, I., Leasing-ul francez – particularități, Revista de drept comercial, 1992, Nr. 1, pag. 18.
35. Cernăianu, I., Contractul comercial internațional de leasing, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1993, Nr. 3, pag. 12.
36. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Contractul de leasing, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 2001, Nr. 1, pag. 8.
37. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Leasing-ul, Terminologie și tipologie, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1997, Nr. 5, pag. 11.
38. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Contractul de leasing. Caractere specifice, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1997, Nr. 7-8.

39. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Leasing-ul, Originalitatea lui, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 2003, Nr. 2, pag. 10.
40. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Modificarea și completarea leasing-ului, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1996, Nr. 10, pag. 23.
41. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Contractul de leasing, Efectele între finanțator și beneficiar, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1997, Nr. 9, pag. 8.
42. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Contractul de leasing, Efectele față de terți, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1997, Nr. 10, pag. 17.
43. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Considerații asupra Ordonanței privind operațiunile de leasing și societățile de leasing, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1997, Nr. 11, pag. 6.
44. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Operațiunile de leasing imobiliar, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1997, Nr. 12, pag. 32.
45. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Cesiunea leasing-ului, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1998, Nr. 3, pag. 28.
46. Clocotici, D., și Gheorghiu, G., Modificarea și completarea reglementării leasing-ului, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 1999, Nr. 10, pag. 19.
47. Miasnicov, S., Natura juridică a contractului de leasing, Revista Națională de Drept, 2001, Nr. 6, pag. 32.
48. Gheorghiu, G., Vrabie, B., Hașegan, I., Noțiunea contractului de leasing, Revista de drept comercial, Editura Lumina Lex, 2005, Nr. 7-8, pag. 34.
49. Martin, C., Priviri generale asupra leasingului financiar și operațional, Revista Națională de Drept, 2005, Nr. 6, pag. 24.
50. Victor Pușcaș, Ce trebuie să știm despre moștenire, Revista "Legea și viața", Chișinău, 1996, nr. 6;
51. Veronica Gîsca, Dreptul la cota obligatorie din succesiune, Conferința științifică a Academiei Internaționale de Drept Economic, Chișinău, 2002.
- 52.
53. Газманов, В. С., Изъятие имущества у лизингополучателя Современное право, 2001, № 3, 34 с.
54. Балгус, П., Майджер, Б., Школа европейского бизнеса, Лизинг – ревью. 1996, № 1, 34 с.
55. Козма, С., Что такое лизинг? Revista Națională de Drept, 2000, Nr. 1, 54 с.
56. Коннова, Т. А., Договор финансовой аренды (лизинга) Законодательство, 1998. № 9, 54 с.
57. Харитонов, Ю.С., Финансовая аренда, Законодательство, Москва, 1998. № 1, 54 с.